Universitätsbibliothek Paderborn

Annales Ecclesiastici

Jncipiens à Juliano Apostata Jmperatore, perducitur vsque ad obitum Theodosii Augusti: continet annos XXXIV.

Baronio, Cesare

Coloniæ Agrippinæ, 1624

Iesv Christi Annus 371. Damasi Pap. Annus 5. Valentiniani Valentis Imp. 8.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14548

Visual Library

taſſe Romæ verſati, nullum penitus de viris ſpectata probitate atq; litteris egregie excultis, quibus illa abundat, neque de locis delectum habentes, in quas ſemel incidere cloacas, in iiſdem merſi, loco impudenter adſcribãt, quod ſuæ ipſorum vecordię inprimis fuerat tribuendum. Mihi certe de Vrbe illud liceat haud ingrato fateri, quod de Athenis Gregorius Nazianzenus affirmat: nimirum Roma ipſa etſi aliquibus fortaſſe perniciosa fuerit, mihi certe gemmea, omnique ex parte beata atque proficua ſemper extitit, vtpote quæ me plenæ pubertatis adoleſcentulum vagum & infrenem excipiens, mox ſub Chriſti iugo redactum alumnum quem ſuſcepit, edomuit, ſedulæ magiſtra morum exiſtens ac litterarum: vt plane intelligam, quod minus in vtriſque profecerim facultatibus, mihi cedere culpæ, non Vrbi. At de his hactenus. Iam quæ anni huius ſunt reliqua, proſequamur.

CXXXI. *Qvibvs capitationis censvs relaxatvr.* Eodem quoque anno pro virginibus, viduis & pupillis Valentinianus legem ſanxit, qua eos à cẽſu plebis exemit: ſic enim de his reſcripſit *a* ad Vinentium Præfectum Prætorio Galliarum: *Nulla vidua, nemo pupillus ex vtroque ſexu, donec eos ingrediatur annos, qui iam tutoribus, curatoribus, vel publicis non egeant, exactionem plebis agnoſcat. Simili deuotione habeantur immunes, & ſi quæ ſe ſacræ legis obſequio perpetuo dedicarunt*, nempe moniales. *Dat. 3. Kal. Aprilis, Treueris, Valentiniano & Valente III. AA. Coſſ.*

a l. 6. de cenſibus Cod. Theod.

CXXXII. Hoc ipſo anno à S. Hieronymo baſilicæ Apoſtolorum Conſtantinopoli dedicatio facta ponitur in Chronico, anno nimirum eorundem Impp. ſeptimo, niſi magis placeat reiicere in annum ſequentem, habita ratione eiuſdem ordinis numerandi annos (quod attigimus) dictorum Imperatorum.

IESV CHRISTI
Annus 371.

DAMASI PAP. Annus 5. VALENTINIANI & VALENTIS IMP. 8.

I. *Vrsicini schismatici in Gallias relegatio.* ANNVS aduenit Domini trecenteſimus ſeptuageſimus primus, Conſulibus Gratiano ſecundum atque Anicio Petronio Probo: quo, Vrſicino ſchiſmatico iam (vt dictum eſt) ſæpe damnato, ſæpeq; veniam conſecuto, cum tandem ob eius in ſcelere pertinaciam Valentinian⁹ Auguſtus in Galliis eum iuſſiſſet exulare; eidem exilii indulgentiam impartiens Imperator, de eo ab exilio relaxando reſcriptum dedit ad Ampelium Vrbis Præfectum: hoc namque anno Ampelium ipſum Vrbanam præfecturam geſſiſſe ſub Conſulatu ſecundo Gratiani cũ Probo, eiuſdem Valentiniani reſcriptum *b* ad eundem Ampelium datum, & alia plura, quæ habes in margine *c* notata, ſignificant. Ad Ampelium igitur Præfectum Vrbis de Vrſicini indulgentia idem Valentinianus cum aliis Auguſtis ita reſcripſit *d*:

b l. 3. de denunciatione C. Theo. c l. 1. de natur fil. C. Theod. l. 2. de Curſ pu. C. Theo. l. 1. de equis curul. C. Theo. l. 10. de maleſic. C. Theod. l. 21. de Epiſ. & cler. C. Theod.

Rescriptvm indvlgentiæ ad Ampeliũ. d E&C. Vatic. ep. Ro. Pont.

Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA. Ampelio P.V.

Iure manſuetudinis noſtræ ſenſibus vel diuinitus datum eſt, vel tranquillitate naturæ, ne cum delinquentium facinore legum ſeueritate certemus, ac ſpe emendationis futuræ mitiorem eſſe velimus correctionis iniuriam, quam prouocat meritum noſtrum, Ampeli pater cariſſime Auguſtorum. Dudum Vrſicini inquietudine prouocati, fauentes concordiæ populi Chriſtiani, quieti etiam Vrbis ſacratiſſimæ prouidentes, vno interim loco, intra Gallias dumtaxat perturbatorem tranquillitatis publicæ ſtatueramus iure cohiberi; ſcilicet ne applicatione morum late diſſenſionis incommodum ſpargeretur. Verum naturæ noſtræ manſuetudine leuigati, ita memorato abſcedendi copiam dedimus, ne ad Vrbem Romam, vel certe ſuburbicarias regionẽs pedem inferat, neque nequitiæ ſuæ contagionem conetur infundere.

II. *Id etiam de cæteris erroris ſui conſortibus, Gaudentio videlicet, Vrſo, Ruſo, Auxanone, Auxanio, Adiedo, & Ruffino ſancimus: vt quos nequitiæ ſimilitudo complectitur, eoſdem et conditio emendationis aſtringat. Quod ſi quiſpiam ex memoratis ſacrilega intẽtione ſtatutum manſuetudinis noſtræ tranſgrediendũ putauerit: non iam vt Chriſtianus, ſed vt legũ ac religionis ratione ſecluſus, ſeueritatem publicæ animaduerſionis agnoſcat. De hac autem eadem obſeruãtia ad Maximinum Vicarium Vrbis Romæ dediſſe nos conducibilem iuſſionem, etiam cenſuræ tuæ volumus innoteſcere. Quocirca memoratorum perſonas ab his, qui Reipublicæ noſtræ præſident, procliuior ſtatutis executio deſeratur: maiorq; ſit eorũ moderatio, quam qualitatem morum ſuorum ad multorum ſecula ſenſerint pertinere.* hucuſque ad Ampelium. Ad Maximinum autem ſic:

Idem AAA. Maximino Vicario Vrbis Romæ.

III. *Rescriptvm eivsdem ad Maximinvm.* *Eſt iſtud diuinitus inſtitutum manſuetudinis noſtræ, vt etſi morũ emendatio in hominum vita ſufficiat, nũquam tamen ab indulgendi ſtudio & voluntate ceſſemus; mitioremq; eſſe cupiamus correctionis iniuriam, quam prouocant merita delinquentium. Ex quo oritur, vt Vrſicino, quem propter quietem populi Chriſtiani, & debitam religioni ac legibus diſciplinam, vno interim loco morari intra Gallias iuſſeramus, diſcedendi copiam fecerimus ſub ea conditione, ne vagandi arbitrium præberemus, neve ad Vrbem Romam, vel regiones ſuburbicarias valeat commanere. Qui ſi ingrata pertinacia ſtatutum manſuetudinis noſtræ egrediendum putauerit: eundem non iam vt Chriſtianum, quippe quem à communione religionis mentis inquietudo diſterminat: ſed vt hominem factioſum, perturbatoremq; publicæ tranquillitatis, legum & religionis inimicum iuris ſeueritas perſequatur, Maximine cariſſime ac iucundiſſime.*

IV. *Sinceritas igitur tua iuſſionis noſtræ ſerie debita veneratione probata ſingularum vrbium atq; regionũ, quibus tẽporarie præeſt, primores atq; incolas propria ſcriptione conueniat, quatenus ſciant ita memorato egrediendi terminos circũſcriptos vna cum inquietudinis ſuæ erroris conſortibus Gaudentio, Vrſo, Ruſo, Auxanone, Auxanio, necnon Ruffino licentiam præbitam, vt ab interdictis locis inceſſum intelligant abſtinendũ. Sic n. manſuetudinis noſtræ indulgentiam tẽperamus, ne occaſione præſtita, vicinitate inquietorum, ad aliquam forſitan vociferationem religioſi populi ſtudia prouocemus.* hæc ad Maximinum. Excepimus ambo hæc reſcripta ex citato ſuperius codice Vaticano: & licet eiuſdem argumenti eiſdem ferme verbis cõcepta ſint, venerãdæ tamen antiquitatis ergo ad verbum voluimus deſcripſiſſe. Et quamuis careant die ac Conſule; quos fortaſſe imperitus librarius putauit eſſe ſuperfluos: tamen ex certa huius anni Ampelii Præfectura, hoc eodem anno data eſſe, ſatis apparet.

V. *Schismatici ad tempvs tantvm qvievere.* At quid poſt hæc proſcripti ſemel atq; iterum legibus Eccleſiaſticis atque Imperatoris perfidi in incertum vagantes, errantesq; & in errorem ducentes ſchiſmatici? Nihil ſane, dum vixit Valentinianus, reperimus innouaſſe: eo autem vita functo, & Valentiano iuniore cum Gratiano imperante, iterum maiores mouiſſe turbas, & excitaſſe tumultus, reſcripta dictorum Principum, quæ ſuo loco deſcripturi ſumus, aperient. Quod vero pertinet ad nominatos in reſcriptis ſocios Vrſicini, Marcellinus presbyter recenſet Lupum quendam & Amantium, additq; oẽs tunc diaconos Vrſicinum ſectatos eſſe; quos, id enixius poſtulante plebe, ſequenti anno, 18 Kalend. Octob. reſtitutos fuiſſe tradit. At Vrſicini aſſeclas vna cum eo non ſemel, ſed ſæpius pulſos eſſe, recitata Valentiniani reſcripta docent.

VI. Hoc eodem anno ad eundem Ampelium Pręfecturam Vrbanam agentem, ſub iiſdem Coſſ. datum eſt ab iiſdem Auguſtis reſcriptum aduerſus Senatores maleficii accuſatos *e*. Eſt apud Ammianum *f* mentio de iiſdem Ampelio Præfecto & Maximino Vicario ſimul iudicantibus, & de Senatoribus maleficiorũ inſimulatis ſeueras quæſtiones exercentibus. Accidit namque, vt quidam ex Senatorib⁹ qui in gratiam Impp. potius, quam ex animi ſui ſententia religionem Chriſtianam amplexi fuerant, haud ita digne vt par erat, eam colerent, ſed priſtinis idololatriæ vitibus adhuc tenerẽtur impliciti, atq; aruſpicinæ ad diuinationẽ aliiſq; dæmonũ inuocationibus eſſent intenti: quos ſeueritas Impp. inuigilans Maximino omnium Iudicum crudeliſſimo (vt Ammian. ait) puniendos tradidit. Sed & S. Hiero. in Chronico hoc anno octauo Valentiniani Imp. hæc habet: *Maximinus Præfectus annonæ, maleficos ab Imperatore inueſtigare iuſſus, plurimos Romæ nobilium occidit.* At de his Ammianus pluribus, noſque alias ſupra attigimus.

e l. 10 de maleſ. C. Theod. f Ammian. lib 28.

Senatores magicis intenti dire vexati.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

VII. Quod autem ad rerum Orientalis Eccleſiæ deploratiſſimum ſtatum pertinet: maximis vndique fluctibus agitatam fuiſſe liquet; adeo vt illud Propheticum a lugubre tunc occinere licuiſſet: *Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorrhæ ſimiles fuiſſemus.* nempe penitus deleti atque conſumpti. Diuina enim factum eſt prouidẽtia, vt poſt tot tantaq; naufragia Orientalium Eccleſiarum, liberi relinquerentur duo illi Magni, qui videbantur eſſe columnæ, Athanaſius, inquã, atque Baſilius: quorum labores his temporibus pro Dei Eccleſia toleratos narrare quiſnam vnquam pro dignitate ſufficiet? Nos autem perpauca quædam ex ipſorum ſcriptis elicita, è quibus reliqua poſſint intelligi, quæ tẽporum deleuit obliuio, in medium adducemus. Ac in primis in memoriam reuocanda, quæ de S. Baſilio iteratis litteris ab Athanaſio auxilium implorante ſuperius dicta ſunt. Interpellatus itaque à Baſilio Athanaſius pro Eccleſia Antiochena, aliiſque aliarum Eccleſiarum ærumnis miſit Petrum Eccleſiæ Alexandrinæ clericum (quem puto illum, qui ei in ſede Alexandrina ſucceſſit Epiſcopus) vt luſtraret Eccleſias, eiſdemque pene proſtratis, quas valeret, ſuppetias ferret. De eiuſmodi enim Petri legatione ab Athanaſio miſſa meminit ipſe Baſilius ad eundem Athanaſium ſic ſcribens b:

a Iſa. 1.

Athan. ac Baſil. labores pro Eccleſia.

b Baſ. ep. 12.

VIII. *Quam de dignitate tua iam olim concepimus opinionem, ipſam ſemper ipſe temporis progreſſus corroborat, imò & adauget acceſſionibus eorum, quæ per partes contigerunt. Quoniam aliorum quãplurimis ſatis habetur, ſi ſibi ipſi quiſque circumſpiciat: ac tibi iſtud haud ſatisfacit; ſed tantam geris omnium Eccleſiarum curam, quãtam eius, quæ tibi peculiariter à Domino noſtro credita eſt: ita vt nullo non tempore de ſacris diſſeras, admoneas, ſcribas, frequenterque mittas aliquos, qui vndelibet, quid optimum ſit, admoneant. Et iam quoque è ſacro cleri tui cœtu miſſum venerandiſſimum fratrem Petrum multo cum gaudio excepimus, bonumque peregrinationis ipſius laborem probauimus, quem iuxta dignitatis tuæ mandata executum ſe eſſe oſtendit, conciliatis, quæ erant contraria, ac coniunctis, quæ erant diuulſa.* hactenus de legatione Petri Orientis Eccleſiis admodum proficua atque opportuna Baſilius.

Petri Alexandrini ad Orientales Eccleſias ab Athanas. legatio.

IX. Cæterum etſi magno fuerit adiumento eiuſmodi ab Athanaſio in Orientem miſſa legatio: tamen quod immenſæ cladi maximæque ruinæ impares viros Athanaſii viſæ eſſent, requiri neceſſario videbatur Pontificis omnium maximi, nempe Epiſcopi Romani ſubſidium, à quo dirigerentur Legati in Orientem, qui nutantia roborarent, proſtrata erigerent, atque collapſa penitus ædificarent. Quod quidem licet ipſe Baſilius generalibus ad Occidẽtales datis litteris anno ſuperiore (vt diximus) curauiſſet, miſſo in Occidentem Dorotheo presbytero vna cũ Probo Sanctiſsimo pro cæteris Orientis Orthodoxis Epiſcopis eadem legatione fungente: tamen id etiam per Athanaſium agi rogat, eaque de cauſa Dorotheum alium nomine, Antiochenæ Eccleſiæ diaconum, ad ipſum mittit; & quid agere debeat, iiſdem litteris admonet, cum hæc ſubdit c: *Vnde & nos ad rerum iſtarum ſtudium nonnihil conferre cum voluiſſemus, accommodatiſſimum rebus iſtis initium fore arbitrati ſumus, ſi veluti ad omnium noſtrum verticem, ad tuam integritatem refugiamus, teque & conſultore & rerum gerendarum duce ac Principe vtamur. Hac de cauſa & fratrem noſtrum Dorotheum eius Eccleſiæ, quæ ſub colendiſſimo Epiſcopo Meletio eſt, diaconum, bono circa rectam fidem zelo vſum, cupientemq; & ipſam Eccleſiarum videre pacem, ad pietatem tuam remiſi, vt conſiliis tuis obſequentem (quæ in illo & tempore, & rerum experientia, & quod ſpiritu conſilij reliquos excellis, certiora reddere poteſt) ita rebus agendis ac proſequendis admoneas: quem abſque dubio ſuſcipies, oculiſq; pacificis aſpicies, confortans ipſum precum tuarum auxilio, inſtituensq; in litteris iſtis & quibuſdam illic tuorum ſtudioſis adiunctum ad propoſitum duces.* hæc ipſe de legatione Dorothei diaconi, quibus ſubdit:

De legatione mittenda ad Occidentales.

c Baſ. ep. 52.

X. *Viſum eſt autem mihi conſentaneum, vt ſcribatur Epiſcopo Romæ, vt quæ hic geruntur, conſideret, detque conſilium. Et quoniam difficile eſt, vt communi ac Synodico decreto aliqui illinc mittantur: ipſe ſua auctoritate in iſta cauſa vſus, viros eligat ad ferendas quidem itineris moleſtias idoneos, verum iuxta ad hoc quoque accommodatos, vt manſuetudine & facilitate ingenij eos qui diſtorti & obliqui apud nos ſunt, corrigant, apte ac diſpenſatorie ſermonem attemperantes; omniaque ſecum habentes, quæ Arimini ad neceſſariam ſolutionem geſtorum illi facta ſunt. Et hoc nemine ſciente, abſque ſtrepitu tacite per mare ad eos, qui hic ſunt, vadant: ne qui pacis ſunt inimici, aduentum ipſorum perſentiſcant. Quæritur autem & hoc à nonnullis illic, quod & nobis videtur neceſſarium; vt Marcelli hæreſim illi, cum venerint, tanquam malam ac nociuam, & à ſana fide alienam exterminent.*

Quæ petendæ eſſent à Romano Pontifice.

Quoniam ad hunc vſque diem in omnibus, quas ſcribunt, litteris, peſſime audientem quidem Arium ſurſum ac deorſum verſantes anathematizare atq; ex Eccleſiis exterminare nõ ceſſant: Marcellũ vero, qui ex diametro reſpondentem Ario impietatem attulit, atque contra eandem Vnigeniti diuinitatisque eſſentiam impie egit, Verbique appellationem male vſurpauit, ne ſemel quidem accuſare videntur: qui Verbum quidem Vnigenitum vocari ratione miniſterij ac diſpenſationis, & quatenus in tempore natus prodijt: ceterum ad eum, vnde egreſſus erat, reuerſum, nec ante egreſſum fuiſſe, nec poſt regreſſum ſubſiſtere. Et huius quidem experimentum ac demonſtrationem reconditi apud me iniqua illius ſyngraphæ libri continent.

XI. *Attamen iſtum nequaquam reprobare viſi ſunt, & per hæc culpandi veniunt, vt qui ab initio illum per ignorantiam veritatis in Eccleſiaſticam etiam communionem receperint. Igitur & illius decenter fieri mentionem præſentia negotia expoſcunt. Itaque ne occaſionem habeant, qui occaſionem quærunt, ex eo, quod ſanctitati tuæ coniunguntur, qui fide ſani ſunt, manifeſtandi ſunt omnibus, qui ad veram fidem claudicant: & vt poſthac agnoſcamus conſentientes, & non perinde atque in nocturna pugna inter amicos & inimicos ſine diſcrimine verſemur.*

Tantum adhortare, vt mox cum prima quaque nauigatione prædictus diaconus mittatur: vt ſequenti anno fieri queant, quorum & ipſe videlicet curam habes: & cum qui mittendi ſunt, volente Deo aduenerint, non inferant Eccleſiis ſchiſmata, ſed magis idem ſentientes, quouis modo ad vnitatem pertrahant, etiamſi quoſdam inuenerint, qui peculiaria quædam diſsidij inter ſe argumenta præferant; ne populum Orthodoxum à propoſitis ſuis ſeparant, inq; multas partes diuidant. Curandum eſt enim, vt paci poſthabeantur omnia, & cumprimis Antiochenæ Eccleſiæ medeatur; ne in illa ſincera pars imbecillis facta perſonarum reſpectu ſcindatur. Tu vero tandem hæc omnia magis ipſe, quam nos curabis: quandoquidem (quod & auxiliante Deo precor) intelligis omnes tibi, qui Eccleſiarum ſtatum concupiunt, permittere & commendare. hactenus Baſilius de legatione Romam mittenda, & Roma poſtea ad Orientalem Eccleſiam deleganda.

XII. Cæterum quod ſpectat ad cauſam Eccleſiæ Antiochenæ ſchiſmate afflictatæ Meletii atq; Paulini, de quibus pluribus dictum eſt; Baſilium aduerſus Paulinum ſtuduiſſe Meletio, aliæ ipſius ad eũdem datæ litteræ per ipſum Dorotheum diaconũ ſatis oſtendunt; quæ ſunt huiuſmodi d: *Mihi quidem ſuperioribus ad dignitatem tuam litteris ſufficere videbatur, ſi tantum oſtenderem, quod populi ſanctæ Antiochenæ Eccleſiæ circa fidem robur ad vnam oporteat concordiam & vnitatem conciliari, vt declaretur, quod piiſſimo Epiſcopo Meletio opus ſit, quæ iam in plures partes diſſecta ſunt coadunare.* quot enim illic ſectæ, tot etiam Epiſcopi eiſdem præfecti erant, nempe Arianis Euzoius, Apollinariſtis Vitalis, Meletius vero atque Paulinus Catholicis ſchiſmate inter ſe diuiſis: quos in vnum conciliandos eſſe Meletio, Baſilius eidem fauẽs exiſtimauit: qui vt in ſuam ſententiam Athanaſium quoque traheret, hæc de eodem Meletio ſubdit:

Baſilius tuetur cauſam Meletii contra Paulinum.

d Baſil. ep. 50.

XIII. *Quoniam vero ipſe hic dilectus ſyndiaconus noſter Dorotheus dilucidiorem de rebus iſtis ſibi memoriam quæſiuit: neceſſario ſubſcripſimus, quoniam & in vniuerſo Oriente per preces id agitur, & nobis, qui quouis modo illi coniuncti ſumus, vt deſiderabilem hunc virum Eccleſia videat adhærentem Domino, & fide irreprehenſibilem & vita: cui & reliqui nulla ratione comparari queant; & vt vniuerſo (vt ita dicam) Eccleſiæ corpori ipſe præſit: reliquæ vero ſunt tanquam deſectæ particulæ. igitur vndique & neceſſarium pariter eſt & frugiferum iſti viro, vt reliqui, perinde atq; magnis fluuiis minores, concilientur.* hæc Baſilius commendans Athanaſii in fide Catholica tuenda ſtudium & vigilantiã; quibus vt in vniuerſa Eccleſia recta fides firma perſtaret, neruis omnibus contendebat, non quidem quod vniuerſalis

Eccleſiæ idem Athanaſius Epiſcopum ageret, quemad tantam rem auxilio indiguiſſe Romani Pontificis, tum ſuperioribus litteris, tum aliis poſtea datis apertiſſime declarauit.

XIV. a Baſ. ep. 57. MELETIVS SCRIBIT LITTERAS AD OCCIDENTALES.

Idemque Baſilius ad Meletium ipſum ſcribens, de eadem Dorothei diaconi ad Romanum Pontificem legatione reddidit eum certiorem his verbis a:

Decretum eſt, vt hic ipſe frater noſter Dorotheus ſyndiaconus Romamque proficiſcatur, & permoueat quoſdam ex Italia, vt nos inuiſant, idque per mare, quo eos effugiant, à quibus poſſent impediri. Intellexi enim, eos, qui apud verũ dominos potentes ſunt, nihil neq; velle illis, neque poſſe de cauſa ſectorũ ſuggerere, ſed hoc lucro deputare, ſi nihil in Eccleſiis peius geri videatur. Igitur ſi & prudentiæ tuæ conſilium noſtrum vtile viſum fuerit: dignabere & epiſtolas formare, & monita dare, de quibus oporteat ipſum narrare, & ad quos, & quando, vt fidem habeant litteræ & auctoritatem, comprehendentes ſimul non admodum conſentientes, etiamſi non adſint. hæc ad Meletium Baſilius.

Quin etiam antea egerat de his cum ſanctiſſimo illo confeſſore Euſebio Samoſateno; cuius quoque conſilio illud decretum eſſet, vt litteræ ad Occidentalem Eccleſiam mittendæ à ſe ſcriberentur, ſubſcriberentur vero ab aliis Epiſcopis Orthodoxis: ſignificat enim hæc omnia

b Baſ. ep. 58.

Baſilius, ad eundem Meletium ita ſcribens b: *Litteras accepi à pientiſſimo Euſebio Epiſcopo, quibus mandatur, vt Occidentalibus iterum de quibuſdam rebus Eccleſiaſticis ſcribatur. Et voluit quidem vt à nobis ſcribatur epiſtola, ab omnibus vero conſentientibus ſubſcribatur. Quoniam igitur non inueni, quo modo de quibus ille præcepit vt ſcriberem, commentarium pietati tuæ miſi.* & extant ipſę litteræ à Meletio quidem ſcriptæ, vt pote primario totius Orientis Antiſtite, ſubſcriptæ vero ab aliis Orthodoxis Epiſcopis, quas direxerunt per Sabinum in Occidentem, qui vna cum Dorotheo Baſilii legato profectus eſt.

XV. Porro in dictis Meletii & collegarum Orthodoxorum litteris, ſicut nonniſi Meletii, Euſebii, & Baſilii nomina ſunt expreſſa, reliqua vero breuitatis cauſa prætermiſſa eſſe in inſcriptione videntur: ita & nomen Romani Pontificis deſideratur, ad quem primo directas fuiſſe Romam, quæ dicta ſunt nuper, ſatis oſtendunt: ſic enim ſe

c Baſ. ep. 69.

habent c:

Italis & Gallis, Deo dilectiſſimis ac ſanctiſſimis fratribus & coadiutoribus in Italia & Gallia vnanimis, & concordibus Epiſcopis, Meletius, Euſebius, Baſilius in Domino ſalutem.

EPISTOLA MELETII ET ALIORVM ORTHODOXORVM AD OCCIDENTALES.

Sæpe etiam ſuſpirium ex alto cordis editum, ſolatium aliquod animis indoleſcentibus affert, atque lachrymæ erumpentes afflictionis copiam diſcutiunt. Nobis autem, quod affectus noſtros vobis aperimus, non tantum ſolatij experimur, quantum gemitus & lachrymæ exhibent. Verum quædam nos ſpes etiam melior fouet. Nam forſan ſi vobis ea, quæ moleſta ſunt, nunciemus, incitabimus vos ad noſtrum auxilium, quod iamdudum à vobis pro Orientalibus Eccleſiis expectauimus, ſed nondum ſumus aſſecuti, Deo plane noſtra gubernante ſecundum inuiſibilia eius iudicia, qui nos longiori tempore his infeſtari tentationibus voluit. Non enim ignoratis noſtra negotia, fratres honore præcipuo digni, vt quæ extremi Orbis fines auditu perceperint: neque omnino alienos ab affectu fratrum vnanimium vos autumo, cum ſitis diſcipuli Apoſtoli docentis perfectionem legis eſſe proximi dilectionem. Sed verum quod diximus, iuſtum Dei iudicium impetum veſtrum cohibuit, qui pro peccatis æquam afflictionem inſtituerit.

XVI. *Atqui nunc vos adhortamur, vt veritatis zelo incumbatis, & noſtrum condoleatis, vbi didiceritis etiam quæ antehac vos latuerunt, à pio fratre noſtro Sabino coadiutore; qui vobis poterit etiam quæ in epiſtolis non comprehenſa ſunt, commemorare: per quem, inquam, virum adhortamur vos, vt viſcera miſerationis induatis, omnique depoſita ſegnitie, dilectionis ſtudium recipiatis; neque viæ longitudinem, neque domus negotia, neque aliud quid humanum cauſemini. Neque enim vna Eccleſia, neque duæ vel tres in grauem hanc tempeſtatem illapſa periclitantur: ſed à finibus Illyrici ad Thebaidem vſque hæreſeos malum depaſcitur: cuius praua ſemina prius quidem auſpicatus Arius ſparſit; radicitus autem fixa à multis in*

MISERANDVS STATVS ORIENTALIS ECCLES.

medio viris impietatem ſtudioſe colentibus, nunc pernicioſos fructus generarunt. Euerſa ſunt pietatis doctrina, confuſa ſolutaque pietatis vincula: dominandi libido eorum, qui non timent Dominum, præfecturas inuaſit, & ex propatulo præmium impietatis præfectura propoſita eſt. Qui in grauiorem blaſphemiam relapſus eſt, is in populi Epiſcopatum præ aliis eligitur.

XVII. *Periit grauitas Pontificum, paſtores cum ſcientia gregem Domini reliquerunt, dum Præfecti diſtributiones pauperum in proprios vſus donaque ſemper inſumunt. Canonum exacta obſeruatio peſſum iuit: multa peccandi libertas patet. Nam qui fauore humano ad præfecturam deuenerunt, eodem ipſo fauoris gratiam implent, Iuſtum iudicium periit: quiſque cordis ſui deſiderio ambulat: malitia immodica, populi immorigeri: præfecti non libere loquuntur; nam qui per homines poteſtatem acquiſiuerunt, ſerui ſunt eorum, quorum fauore aditi ſunt. Iam enim arma belli inuicem (vltio videlicet ſanæ doctrinæ) excogitantur; & priuatas inimicitias occultantes, pro pietate odium gerere aſſimulant. Alij vero ob turpiſſima reprehenſionem à ſe declinantes, populum in contentionem accendunt, vt communibus malis ſua vitia adumbrent, abſcondantque. Quare etiam bellum hoc praua operantium irritum eſt, dum communem pacem tanquam occultam ipſorum ignominiam detegentem fugiũt. Ob hæc rident infideles, imbecilles fluctuant, fides in ambiguo eſt, ignorantia animis offunditur; quod adulterantes verbum in malitia veritatem videantur imitari. Taceo enim impiorum ora. Omnis blaſphema lingua ſoluta eſt: profanata ſunt ſacra: ex populo qui ſanæ mentis ſunt, deprecatorias domos, ſiue oratoria fugiũt, tanquam impietatis ſcholas: in ſolitudine vero ad cæleſtem Dominum cum ſuſpiriis & lachrymis manus attollunt. Cæterum ad nos quoque venerunt, quæ in pleribus ciuitatibus geſta ſunt. Populus cum mulieribus & pueris ipſiſque ſenibus ante portas effuſus, ſub dio preces fundunt, omnes aeris iniurias cum magno animo ſuſtinentes, & auxilium à Domino expectantes.*

PRÆFECTVRÆ ECCLESIASTICÆ COLLATÆ INDIGNISSIMIS.

XVIII. *Quæ deploratio his calamitatibus digna aut par eſſe poſſet? quales lachrymarum fontes his malis ſufficient? Quamdiu igitur ſtare quidem adhuc videntur, tamdiu adhuc veſtigium veteris ſtatus præſeruatur, priuſquam conſummatum Eccleſiis naufragium eueniat. Præſens inſtat iam nobis: inſtat, inquam, integerrimi fratres; porrigite manus, genua inclinate: commoueantur in vobis fraterna veſtra viſcera: profunditatis lachrymas condolentiæ, & non negligite dimidium Orbis ab erroribus abſorptum: non ſinite extingui fidem, apud quos primum illuxit. Quid igitur facientes rebus occurretis, & quo modo erga oppreſſos condolentiam oſtendetis: id à nobis nequaquam vos diſcere oportebit, ſed Spiritus ipſe ſanctus vobis ſuppeditabit, nimirum vt cito auxilium præſtetis, quo comprehenſos ſeruetis incolumes, & qui adſunt fratres complures. Nam peregrinantes Synodi exiſtunt ſupplementum, vt non ſolum ex Legatorum grauitate, ſed etiam proprio numero ad inſtaurationem fidei fiduciam habeant: qui etiam in Nicæa ſcriptam à Patribus veſtris fidem renouabunt, & hæreſim funditus exſtirpabunt, & Eccleſiis pacifica prædicabunt; eos, qui non idem ſentiunt, in concordiam ducentes.*

DEPLORATVS STATVS ORIENTALIS ECCLESIÆ.

XIX. *Hoc enim nimirum omnium miſerrimum eſt, quod & pars, quæ ſanioris doctrinæ eſſe videtur, inuicem diuiſa eſt: & circumſtant nos perſimiles afflictiones iis ſane, quæ in Veſpaſiani obſidione vrbe Hieruſalem acciderunt. Huius ſiquidem populus ſimul externo bello occupabatur, & ſimul inteſtina obſidione eiuſdem tribus conſumebatur. Nobis autem præter apertum hæreticorum bellum, adhuc etiam ille, qui ab vnanimis doctrina exiſtimatis diſſidet, ad extremam imbecillitatem Eccleſias deduxit: propter quæ à vobis potiſſimum deſideramus, vt qui Apoſtolicam fidem profitentur, ſchiſmatibus, quæ nouerint, diſſolutis, deinceps auctoritati Eccleſiæ ſubijciantur, vt ſacrum Chriſti corpus fiant, omnibus membris ad integritatem redactis. At non ſolum aliorum bona laudibus extollamus, quod nunc facimus; ſed & noſtras quoque ipſorum Eccleſias inſpiciamus, veterem integræ doctrinæ gloriam adeptas. Abſque dubitatione enim ſumma laude dignum iudico quod vobis à Domino conceſſum eſt, vt fucatum à probato puroque diſcernatis, Patrum autem fidem ſine vlla præuaricatione prædicetis, quam & nos ſuſcepimus cognouimusque ex Apoſtolicis characteribus formatam, coniuncti quoque ipſi & omnibus, quæ Synodi ſcriptura regulariter & legitime ſunt inſtituta.* hucuſque Meletii & collegarum epiſtola, cui ſubſcripſerunt reliqui Orthodoxi Orientales Epiſcopi: nam de ipſis hæc Meletium ipſe Baſilius d ante monuerat his verbis: *Itaque ſi videtur epiſtola ad Orientales neceſſarium quid complecti, poſtquam eam fide dignam ſcripſeris, ad nos tranſmittes, vt curemus ab omnibus conſentientibus ſubſcribi: & charta, quam efformaris, locum habeat ſubſcriptionibus accommodatum, quam coniungere poſſimus ei, quæ à fratre ſympresbytero* circumfertur.*

CATHOLICI INTER SE SCISSI.

d Baſ. ep. 59.

* ſyndiacono.

Præter

XX. LIBELLVS PETITIONVM IVNCTIS LITTERIS.

Præter has litteras erat iiſdem annexus libellus petitionum, quo explicabatur, quid vellent iidem Orientales præſtari ab Occidentalibus: quod Meletio miſſo, atque à Baſilio perſpecto, quid amplius illi eſſet addendum, ſic Baſilius admonet eadem epiſtola: *Ego ſiquidem quoniam cauſæ ſummam in commentario inueni.* ſic enim libellum nominat, quod & alii *Breue* dixere, *Indiculum* vero alii: & paulo poſt: *Illud vero mihi argumentum velut intactum adhuc eſſe, locumque dare ſcribendi viſum eſt, admonere illos, ne ſine diſcrimine quorumuis communionem ex Oriente venientium accipiant; ſed vna ſemel electa parte reliquos ex conſentientium teſtimonio admittant, & non cuiuis ſub prætextu Orthodoxæ doctrinæ fidei formulam ſcribenti aſtipulentur. Nam iſto pacto deprehendentur cum aduerſariis facientes, qui eadem ſæpenumero verba prætexunt quidem, inter ſe vero pugnant, vt qui plurimum diuiſi diſſidentesque fuere. Ne igitur amplius hæreſes eorum, qui inter ſe mutuo diſſident, per ipſorum ſcripta, quæ prætexere & obijcere ſolent, incautos ſeducant: admonendi ſunt, vt arcanas accedentium communiones & ſcriptis iuxta formam Eccleſiaſticam comprehenſas faciant,*

XXI. BASILII ADMONITIO VNDE.

Hæc Baſilius ſcribens, caueri cupit ab ipſo Romano Pontifice damnum illud, quod ſub Liberio illatum eſt Eccleſiæ Orientali, cum recepiſſet Euſtathium Sebaſtenum & collegas, eoſdemque omnes hæreticos, ſed doloſe profeſſos Nicænam fidem: nam illi in Orientem reuerſi, quaſi auctoritate Romani Pontificis roborati, hæreſim, quam fouebant, liberius prædicarunt. Optat igitur S. Baſilius non communicandum facile omnibus ex Oriente Romam accedentibus, etiamſi viderentur profiteri Catholicam fidem, niſi ſecum litteras afferrent partis illius, quam Pontifex ipſe probarit: nec eoſdem recipi debere, nec item dimitti ſine arcanis litteris, nempe Formatis. Porro eodem petitionum libello cõtenta eſſe ea quoque capita, quorum meminit litteris ad Athanaſium ſcriptis, exiſtimamus.

XXII.

Scripſit & tunc ſuas priuatim Baſilius litteras, quas perferendas tradidit eidem ſæpius nominato Dorotheo: ſed ſicut præſtabat cæteris in ſcribẽdo Baſilius; ita eiſdem litteris eloquentius atque neruoſius calamitoſus Orientalis Eccleſiæ ſtatus ab ipſo deſcribitur: quas, vt exactiſſima tantæ legationis cognitio habeatur, & quo loco repoſitæ eſſent hoc tempore res Orientalis Eccleſiæ, plenius intelligatur, hic intexere operæ pretium exiſtimamus. ſunt vero huiuſmodi *a*:

a Baſ. ep. 70. BASILII LEGATIO ET LITTERÆ AD OCCIDENTALES.

Dominus noſter Ieſus Chriſtus, quoniam omnem Eccleſiam Dei ſuum ipſius corpus nominari ſuſtinuit, & vnumquemque noſtrum alterius eſſe membrum declarauit, dedit quoque nobis, vt erga omnes iuxta membrorum conſenſum amice ſimus affecti. Quapropter etiamſi habitationibus ſumus alter ab altero quam longiſſime diſſiti ac dirempti, ratione tamen coniunctionis huius, propinqui ſumus inuicem.

Quoniam igitur pedibus caput dicere non poteſt; Non eſtis mihi neceſſarij: plane neque vos amicitiam nobis renunciare ſuſtinebitis: ſed tantum vos ad commiſerationem mouebunt afflictiones noſtræ, quibus propter peccata noſtra traditi ſumus, quantum nobis congratulationis affert, quod in pace, quam vobis largitus eſt Dominus, celebres eſtis. Hac itaque ratione & nunc & alias dilectionem veſtram voce lugubri opplorauimus, vt noſtræ miſeriæ condoleatis ac ſuccurratis. Verum plane prohibiti eſtis, ne ad iuuandum nos excitaremini: propterea quod vltio diuina, qua caſtigandi eramus, nondũ eſſe impleta. Nam hoc potiſſimum eſt, quod requirimus, vt ipſi quoq; Imperatori per veſtram pietatem innoteſcat Orbis noſtri perturbatio confuſioq;. Hoc ſi factu difficile fuerit, vt vel aliqui veſtrum ad viſendum & conſolandum afflictos veniant, qui ipſis oculis aſpiciant calamitatem Orientis, quæ auditu percipi nequit; propterea quod nullo vobis ſermone res noſtras dilucide exprimere poſſumus.

XXIII. PERSECVTIO ARIANORVM ACERBISSIMA.

Perſecutio nos apprehendit, fratres colendiſſimi, perſecutionum omnium grauiſſima. Abiguntur enim paſtores, vt greges diſpergantur: & quod omnium eſt duriſſimũ; neque qui affliguntur per martyrij certitudinem illatas paſſiones tolerant, neque plebs martyrum loco athletas habet ac veneratur, propterea quod Chriſtianorum nomine tecti ſunt perſecutores. Vnum iam crimen eſt, quod vehementer punitur, ſi paternas quis traditiones diligenter obſeruet. Ob hanc cauſam paternis ſedibus abiguntur pij, & ad ſolitudines migrare coguntur. Nulla eſt apud Iudices iniquos canis capitis reuerentia: non iam vlla conſpicitur religioſæ pietatis exercitatio: nulla conuerſationis initur ratio, quæ ad Euangelij normam ab adoleſcentia ad ſenectam vſque legitime perficiatur. Sed cum nemo ſceleratus ſine certis indiciis condemnetur: Epiſcopi ſola intercedente calumnia damnantur, & nulla euidenti probatione aſſertis ac corroboratis criminationibus, ſuppliciis traduntur. Nonnulli ne nouerunt quidem accuſatores ſuos, neque tribunalia viderunt, neque delati ſunt primum; ſed nocte intempeſta abrepti, in exilium fugati ſunt, ſolitudinis calamitatibus ad mortem vſque traditi.

XXIV. LVGVBRIS FACIES ORIENTALIS ECCLESIÆ.

Quæ vero iſta concomitentur, neminem latent, etiam ſi nos ſileamus: exilia presbyterorum, exilia diaconorum, totiuſque cleri depopulationes: neceſſe enim eſt, vel adorare imaginem, vel ſæuæ flagitioſorum flammæ tradi. Gemitus plebis, lachrymæ continuæ, & per ſingulas domos & publice omnibus, quæ patiuntur, inter ſe complorantibus. Nemo enim corde eſt adeo vſque lapideo, vt patre priuatus placide ferat ſe orphanum. Sonitus lamentantium in ciuitate; ſonitus in agris, in viis, in ſolitudinibus: vox vna omnium miſeranda ac triſtia loquentium. Sublatum eſt gaudium & lætitia ſpiritualis: in luctum mutatæ ſunt feſtiuitates noſtræ. Domus precationum clauſæ ſunt: altaria cultu ſpirituali vacant: nulli amplius Chriſtianorum cœtus: nulla amplius doctorum præſidentia: ceſſarunt doctrinæ ſalutares, ceſſarunt panegyres ac feſtiui conuentus publiciq;: hymnodiæ nocturnæ non habentur: neq; ſupereſt beata illa exultatio, qua Domino credentium animæ in ſynaxi ac communione ſpiritualium chariſmatum exhilarantur.

XXV.

Nobis autem dicere licet, quod in hoc tempore ſit neque Princeps, neq; propheta, neq; præſes, neq; oblatio, neque incenſum, neque locus, vbi coram Domino poſſimus offerri ſacrificium, ac miſericordia acquiri. Hæc ſcientibus ſcribuntur, propterea quod nulla Orbis pars eſt, quæ calamitates noſtras ignoret. Quare non putabitis, quod iſta vobis docendi vel admonendæ diligentiæ veſtræ gratia loquamur: nouimus enim, quod noſtri nunquam ſitis obliti, non minus, quam mater filiorum vteri ſui. Sed quemadmodum qui dolore aliquo occupantur, per gemitus ſolent releuare mœrorem; ita & nos facimus: Vt mœſtitiæ grauitatem nonnihil reijciamus, multiformes noſtras calamitates veſtræ dilectioni narramus, ſi quo pacto ad precandum pro nobis aliquanto feruentius permoti, impetretis à Domino, vt nobis placatus concilietur.

XXVI. IMMINENS MAIVS PERICVLVM.

Quod ſi hæ tribulationes nos ſolos preſſiſſent: viſum nobis vtique fuiſſet, & ſilentio has obtegere, & de afflictionibus pro Chriſto illatis gloriari: quoniam præſentis temporis afflictiones non ſunt pares ad gloriam, quæ futura eſt, vt reueletur in nobis. Nunc autem metuimus, ne quandoque malum hoc acceptis viribus, inſtar flammæ per accenſam & ardentem materiam ſerpentis, ſeſeque effundentis, ſi quæ vicina ſunt, corripuerit & abſumpſerit, corripiat & remotiora. Hoc enim hæreſeos malum cuncta depaſcitur; ac periculum eſt, ne vaſtatis noſtris Eccleſiis, & ad ſanam incolatus veſtri partem ſerpat. Nos enim forſan primi quidem propter exuperans peccatum noſtrum crudis iſtis hoſtium Chriſti dentibus, vt abſumamur, ſumus obiecti. Fortaſſis autem (quod vero propius eſt) quoniam à noſtris locis exortum Euangelium regni in totum Orbem egreſſum eſt; hac ratione communis animarum noſtrarum hoſtis defectionis quoque ſeminaria, quæ in eiſdem noſtris locis initium cœperunt, in vniuerſum Orbem tranſmittere contendit: nam quibus illuxit cognitionis Chriſti lumen, ſuper eoſdem & impietatis tenebras inducere cogitat.

XXVII. DIGNA CAVSA CVI OPEM FERANT.

Afflictiones itaque noſtras, veſtras reputate, tanquam germani Domini diſcipuli. Non impugnamur propter pecunias, non propter gloriæ ſplendorem, non propter aliquid aliud rerum temporalium: ſed propter communem theſaurum, propter hæreditatem paternam, propter ſanam fidem in certaminis procinctu conſiſtimus arrecti. Lugete nobiſcum, ô fratres amantes. Occluſa namque apud nos ſunt piorum ora, reſerata vero eſt qualibet audax blaſphemaque lingua eorum, qui aduerſus Deum loquuntur iniuſtitiam: columna & ſtabilimentum veritatis diſſipantur. Nos, qui tenuitatis gratia deſpicimur, fiducia loquendi deſtituti ſumus. Ipſi, quæſo, & pro iſto populo decertatote, & non veſtra tantum ſpectate; quoniam ad portus appuliſtis tranquillos per gratiam Dei, quæ vos à turbine malorum ſpirituum protegit: ſed & Eccleſiis illis, quæ per tempeſtatem iactantur, manus porrigite, ne quando omni prorſus deſtitutæ auxilio, fidei naufragium patiantur. Ingemiſcite noſtri gratia.

ARIANORVM BLASPHEMIÆ.

Nam Vnigenitus blaſphematur, & nemo eſt, qui contradicat: Spiritus ſanctus dehoneſtatur; & qui reprehendere poſſet fugatur. Error multorum deorum obtinuit; magnus apud illos Deus eſt paruus:

Filius non natura nomen, ſed honoris appellatio reputatur: Spiritus S. nec ad S. Trinitatis complementum pertinere, nec diuinæ beatæq; naturæ conſors, ſed ex creaturarum numero temere & vtcumq; Patri & Filio adiectus eſſe docetur. Quis dabit capiti meo aquam, & palpebris meis fontem lachrymarum? & deplorabo complures dies populum peruerſis iſtis doctrinis ad perditionem adactum.

XXVIII. IRREPARABILE MALVM EX HÆRESI.

In transuerſum rapiuntur ſimpliciorũ aures, ac deinceps in conſuetudinem tranſeunt hæreticæ impietatis. In iſtiuſmodi ſermonibus doctrinæ pluſquam impiæ educantur Eccleſiæ infantes. Nam quid aliud etiam facient? Baptiſmata ſunt apud hæreticos: illi deducunt peregre quouis progredientes, inuiſunt infirmos, ſolantur mœſtos, adiuuant laborantes & preſſos, omnis generis opem afferunt; myſteriorum communionem adminiſtrant. Quod omnia per illos diſpenſantur & perficiuntur, quaſi retinaculum quoddam eſt plebi, quo ad illorum concordiam aſtringuntur: ita vt breui temporis diſcurſu, etiamſi reſtituatur aliqua libertas, nulla tamen ſpes reliqua futura ſit ad veritatis iterum agnitionẽ reducendi eos, qui diuturnæ dilectionis vinculo hæreticis obſtricti ſunt.

XXIX.

Quapropter complures ex nobis oportebat ad grauitatem veſtram accurrere, & vnumquemque rerum ſuarum expoſitorem fieri. Iam vero & hoc ipſum documentum vobis ſit affectionis eius, in qua vitam viuimus plane miſerabilem; quod ne ad vos quidem detur viam capeſſere & proficiſci. Nam ſi quis Eccleſiam ſuam vel breuiſſimo momento deſeruerit, plebem conſiliorum inſidiatoribus expoſitam relinquet. Verum per gratiam Dei vnum miſimus pro multis, pientiſſimum hunc & dilectum fratrem noſtrum Dorotheum ſympresbyterum; qui & quæcumq; litteris noſtris non ſatis exprimuntur, ſua ipſius poterit narratione adimplere; quia & cuncta diligenter perueſtigauit, & zelo rectæ fidei ducitur. Quem vbi pacifice ſuſceperitis, propere ad nos bona nobis ſtudij veſtri, quo ad iuuandam fraternitatem præditi eſtis, nuncia referentem remitte.* hactenus ad Occidentales Baſilius. At hæc Dorothei legatio fuit priuatim à Baſilio miſſa.

DOROTH. PRESBYTER LEGATVS. * al. ſyndiaconũ.

XXX. LEGATIO SACTESIMI PRESBYTERI. a Baſil. ep. 10. & 58. & in addi. ep. 18.

Præter autem Sabinum directum à Meletio, & Dorotheum Legatum à Baſilio, his iunctum fuiſſe quoq; presbyterum nomine Probum Sacteſimum, eiuſdem Baſilii epiſtolæ indicant a. Porro omnes hæ litteræ etſi ad Occidentales, vel Occidentis diuerſas prouincias habeantur inſcriptæ: tamen ad ipſum in primis communem Põtificem datas eſſe, quæ recitata ſunt ſuperius ex litteris S. Baſilii ad Athanaſium, pleniſſimam fidem faciunt. Deſiderantur autem litteræ Athanaſii ad ipſum Rom. Pontificem, quarum ſuperius mentio facta eſt. Quid vero actum ſit hac legatione; illud tantum potuimus inuenire: Occidentales ſcilicet; redditis ad Orientales litteris, eos conſolatos eſſe, bonaque ſpe pariter roboraſſe; quod quidem in primis ex eiuſdem Baſilii litteris ad eoſdem poſtea datis ſignificatur, cum ait b: *Tantum cuique veſtrum Dominus Deus noſter, in quem ſperauimus, largiatur gratiæ, vt propoſita ſpe potiamini, quanto ipſi gaudio pectora noſtra repleſtis, tum per litteras, quas per deſideratiſſimos ſympresbyteros noſtros ſcripſiſtis, tum ex eo, quod calamitatibus noſtris, tamquam viſcera commiſerationis induti, condoletis, quemadmodum nobis prædicti fratres indicarunt. Nam etſi vulnera noſtra eodem modo perſeuerant: nonnihil tamen inde releuamur, quod paratos habemus medicos, qui velocem ac maturam poſſunt, ſi detur opportunitas, doloribus noſtris afferre medelam.* hæc ibi. Et ad Antiochen. c: *Solicitudinem illam, quam pro Eccleſiis Dei geritis, ex parte recreabit deſideratiſſimus ac religioſiſſimus frater & conſenior noſter Sacteſimus*, qui vobis Occidentis erga nos charitatem & affectum exponet, & rurſus ex parte animos veſtros excitabit, & adhuc amplius prouocabit, dum vobis per ſe ipſum luculenter declarabit, quantum ſtudij ac diligentiæ res præſentes expoſcant. Etenim aliorum quilibet veluti dimidiato de ſententiis virorum Occidentalium & ſtatu rerum narrauit: ipſe vero quoniam ſufficiens ad hoc fuit, vt & voluntatem virorum cognoſceret, & de ſtatu rerum exacte inquireret, narrabit vobis omnia, & bonum veſtrum ſtudium ad cuncta veluti manu ducet: quo materiam conuenientem ad hoc habeatis, vt propoſitum veſtrum perficiatis, quod indeſinenter pro Eccleſiis Dei ſoliciti oſtenditis.* hucuſque Baſilius.

b Baſ. ep. 74. DAMASVS CONSOLATVS EST LITTERIS ORIENTALES.

c Baſil. ep. 18. in addi. * Sincteſimus.

XXXI. QVID AD ATHANASIVM DAMASVS RESCRIPSIT.

Reſcripſerunt pariter Romanus Pontifex Damaſus & alii Epiſcopi ad Athanaſium: quas acceptas ipſe litteras, ad Baſilium, quo eum conſolaretur, in Cappadociam miſit. Id quidem ex aliis poſt hæc eiuſdem Baſilii ad Occidentales iteratis litteris accipimus, quibus dicitur d: *Bonus ille Deus, qui afflictionibus ſemper ſolatium adiungit, dedit etiam nunc nobis inter varios dolores modicam quandam conſolationem ex litteris, quas à vobis acceptas chariſſimus Pater noſter Athanaſius Epiſcopus nobis tradidit, ſanæ fidei teſtimonium, & inoffenſæ vnanimitatis & conſpirationis demonſtrationem referentes: & vt paſtores oſtenderet Patrum inſiſtere veſtigiis, & populum Domini cum ſcientia paſcentes. Hæc omnia me tantum exhilararũt, vt mœrorem noſtrum omnino diſcuſſerint, & riſum quendam exiguum animis noſtris infuderint à tetrico hoc rerum ſtatu, in quo nunc agimus. Auxit autem nobis ſolatium Dominus per apprime religioſum filium coadiutorem noſtrum Sabinum; & relatione eorum, quæ apud vos honeſte aguntur, animos noſtros pauit.* hæc de his, quæ ſpectant ad præſentis anni à Baſilio & aliis Orientalibus Orthodoxis Epiſcopis ad Damaſum Papam & cæteros Occidentales Antiſtites legationem: de aliis autem poſtea ab eodem Baſilio datis ad eoſdem Occidentales litteris agemus annis ſequentibus, quibus ſcriptæ fuiſſe videntur.

d Baſ. ep. 61.

XXXII.

Iam vero quæ reliqua ſunt Magni Athanaſii erga Magnum Baſilium officia, vt hic ante obitum ipſius Athanaſii recenſeamus, ratio à nobis poſtulat: quæ ſane in medium afferemus, prout ea cum ex ipſius Baſilii, tum etiam Athanaſii ſcriptis licuit expiſcari. Scribens enim ipſe Athanaſius ad Ioannem & Antiochum presbyteros, hæc de Baſilio in fine e habet: *Valde autem admiror audaciam eorum, qui non reformidant oblatrare dilecto noſtro & vere Dei famulo Epiſcopo Baſilio; cum ex huiuſmodi oblatratione deprehendi & conuinci poſſint, quod ne Patrum quidem confeſſionem aut amẽt, aut amplectantur.* idemque rurſum ad Palladium presbyterum f: *Quod de monachis Cæſarienſibus ſignificaſti, hoc ipſum quoque didici è dilecto noſtro Dianeo, quod grauentur & reſiſtant dilecto noſtro Epiſcopo Baſilio. Tibi certe, quod mihi rem indicaſti, gratias ago: illis vero quæ decuit ſcripſi, vt veluti filij obſequantur patri, nec iis, quæ ille probat, contradicant. Nam ſi ſuſpectus eſſet in negotio veritatis, recte pugnarent, ſin autem confidunt, vt nos confidimus, eum eſſe gloriam Eccleſiæ, dum ita decertat pro veritate, & docet eos, qui indigent doctrina, non fas eſt cum tali homine pugnas conſerere, ſed amandus eſt potius ob pium animum. Nam ex iis, quæ cognoui ex dilecto noſtro Dianeo, nulla de cauſa eum grauatam ferunt. Ipſe enim (vt plane mihi perſuadeo) infirmus efficitur apud infirmos, vt infirmos lucretur. Dilecti autem fratres noſtri reſpicientes ad ſcopum eius, quo ad veritatem tendit, glorificent Dominum, quod talem Epiſcopum Cappadocia dederit, qualem ſingula prouinciæ ſibi optant. Tu autem dilecte, velis iis indicare, vt credant me hæc ſcripſiſſe: id enim vos erga patrem beneuolentes reddet, & pacem in Eccleſiis conſeruabit.* hactenus Athanaſius de Baſilio ad Palladium. Quæ autem hæ fuerint turbæ & malæ ſuſpiciones aduerſus Baſilium à ſuis Cæſarienſibus monachis, atque aliæ ab aliis excitatæ, dicemus ſuo tempore.

e Athan. ep. ad Ioan. & Antioc.

f Athan. ſequenti ep. OFFICIA ATHANASII ERGA BASILIVM.

XXXIII.

Talem vero tantamque fidem de Baſilio Athanaſius concepit, vt eidem iniunxerit viſitationem Epiſcoporum extra prouinciam Cappadociæ poſitorum, nempe Macedoniæ & Achaiæ: cui & in mandatis dedit, vt lapſos omnes reciperet cum fidei Nicænæ confeſſione. Teſtatur id quidem ipſe Baſilius ad Neocæſarienſes ſcribens, cum ait g: *Hac in re non noſtro ipſorum erga tales vſi ſumus iudicio; ſed magis decreta Patrum noſtrorum, quibus illi de talibus iam olim quid faciendum ſit,* nempe in recipiendis lapſis, *ſtatuerunt, ſectati ſumus. Ego enim cum accepiſſem beatiſſimi Patris Athanaſii Alexandrini Epiſcopi litteras, quas etiamnum in manibus habeo, & requirẽtibus legendas obiicio; quibus ille manifeſte edixit, quod ſi quiſquam ex Arianorum hæreſi ad nos tranſire voluerit, admittendum eſſe, nec quicquam in illo aſſumendo hæſitari debere, ſi Nicæni Concilij fidem confiteatur & dogmatis huius conſortes: ille cum mihi omnes tum Macedoniæ, tum Achaiæ Epiſcopos allegaſſet: neceſſario arbitratus ſum, vt tanto viro propter fide dignam auctoritatem eorum, qui id decreuerunt* (nimirum in Concilio Alexandrino) *obſequerer: ſimulque præmium pacis ſtudioſis deſtinatum adipiſci cupiens, eos, qui fidem iſtam confitebantur, communicantium parti adſcripſi.* hæc Baſilius. Sed vnde ipſi & à quibus de re adeo bene geſta negotium faceſſitum eſt, vel quanam occaſione rem geſtam hic referemus.

g Baſ. ep. 75. ATHANASIVS BASILII OPERA IN REBVS MAGNI MOMENTI.

XXXIV. BASILIVS VISITAT ARMENIÆ ECCLESIAM.

Cum ſanctus Baſilius minorem Armeniam viſitaret, vt gregibus paſtoribus deſtitutis daret Epiſcopos, aliaque ad pietatem ſpectantia ſedulus obiret officia, nempe lapſos in hæreſim pœnitentes Catholicæ conciliaret Eccleſiæ: accidit, vt cum in Nicopolitano in Armenia conuentu Euſtathium Epiſcopum Sebaſtenum fidem Catholicam profitentem ac ſubſcribentem in communionem acceperit, ab illius loci Epiſcopo primum, deinde ab aliis in ſuſpicionem colluſionis cum Euſtathio adduceretur. Res igitur vndique diffamata, atque pro monſtro habita, opus habuit Baſilius ſcribere apologiam, quam ad Terentium Comitem miſit, quem ex Ammiano diximus his temporibus ad cohibendos Perſas in Armenia cum exercitu in iugi procinctu ſtetiſſe. Ex quibus quidem litteris cum hiſtoria ipſa exactiſſime deſcribatur; aliunde petere, vel aliis enarrare verbis, otioſum putamus. Ait ergo Baſilius paulo poſt exordium eius epiſtolæ ad Terentium ſcriptæ *a*:

a Baſil. ep. 6. in addit.

XXXV. *Alienatus à nobis eſt Epiſcopus ille, qui nobis cooperationis eſt gratia datus. Haud enim noui quid reuerendiſſimo fratri noſtro Theodoto acciderit: qui cum nobis initio pollicitus eſſet, quod in cunctis adiutor eſſe vellet, & à Geraſibus nos Nicopolim deduxiſſet, vbi nos in ciuitate vidit, ita eſt abominatus, & ſic ſibi à peccatis noſtris metuit, vt nos nec ad matutinas, nec ad veſpertinas preces aſſumere ſuſtinuerit. Qua in re quod ad nos quidem attinet, iuſte & vita noſtra conuenienter egit: verum haud vtiliter communi Eccleſiarum conſtitutioni conſuluit. Huius autem nobis cauſam aſſignauit, quod venerandiſſimum Epiſcopum Euſtathium in communionem receperimus. Eſt autem, quod nos fecimus, huiuſmodi.*

XXXVI. BASILIVS RECIPIT EVSTATHIVM CATHOLICAM FIDEM PROFITENTEM.

Cum ad Synodum, quæ à fratre Theodoto celebrabatur, vocati, illoque profecti eſſemus, vt vocationi propter charitatem obtemperaremus: ne ignaui illic & otioſi videremur, ſtudioſe curauimus, vt colloquium cum prædicto fratre Euſtathio miſceremus: propoſuimusque illi, quæ in cauſa fidei à Theodoto illi obiiciebantur: ac ſimul ab eo petiuimus, vt manifeſtum nobis faceret, rectam ne fidem ſequeretur, quo conſortes eſſe poſſemus: ſi vero alienatus eſſet, vt perſpicue ſciret nos quoque à ſe fore abalienatos. Igitur cum multis inter nos ea de re contuliſſemus, totumque diem illum cauſam hanc inquirendo conſumpſiſſemus; appetente veſpera, alius ab alio auellimur, nulla dum certa colloquij noſtri concluſione poſita.

XXXVII. *Sequenti die rurſus mane conſidentes, iiſdem de rebus differere cœpimus. Cum autem & Pœmenius frater, Sebaſtenæ Eccleſiæ preſbyter, acceſſiſſet, & aduerſaria nobis doctrina vehementer vrgeret: paulatim nos & ea diluimus, quæ nobis obiicere videbatur: & illos ad conſenſionem eorum, quæ à nobis quærebantur, induximus: ſic vt per gratiam Domini, ne in minimo quidem à nobis inuicem diſſidere deprehenderemur. Igitur circa nonam horam ad precandum ſurreximus, ac Domino gratias egimus, qui dediſſet nobis idem & ſentire & loqui. Propterea oportebat me ſcriptam quandam ab eo viro confeſſionem accipere, quo & aduerſarijs illius manifeſtaretur conſenſus, & reliquis ſufficienter viri huius propoſitum monſtraretur. Verum volebam ipſe, multa diligentia cum fratribus, qui circa Theodotum ſunt, conuerſans, ſcriptum fidei ab illis accipere, & dicto Euſtathio proponere, vt vtraq; iſta fierent, ipſe videlicet rectam fidem confiteretur, & illi de veritate hac perſuaſi nullam retinerent contradictionis occaſionem, ſi ab ipſis propoſita fuiſſent accepta.*

XXXVIII. THEODOTVS EPIS. NICOPOL. INFENSVS BASILIO OB RECEPTIONEM EVSTATHII.

At Theodotus priuſquam cognouiſſet, quam ob cauſam conueniſſemus, & quidnam eo colloquio effeciſſemus, dedignatus eſt nos amplius vocare ad Synodum. Itaque è medio itinere reuerſi ſumus triſtes, quod labores noſtros pro pacandis Eccleſiis ſuſceptos, inefficaces reddidiſſet. Poſtea cum in Armeniam neceſſario proficiſcendum eſſet, ſciremque viri huius mores & ingenium, ac ſub fide digno teſte & geſtorum reddere rationem, & illi ſatiſfacere vellem: veni Geraſa in agrum Deo dilectiſſimi Epiſcopi Meletij, vbi & ipſe dictus Theodotus comparebat: atque ibi, quoniam ab ipſo fueramus propter Euſtathij coniunctionem accuſati, quid eo congreſſu effeciſſemus, expoſui, quod videlicet deprehenderim eum nobiſcum ſentire per omnia. Dum autem ille affirmaret, eum poſt diſceſſum noſtrum conſenſum hunc abnegaſſe, & ſuis diſcipulis affirmaſſe, quod haudquaquam nobis in cauſa fidei conſenſiſſet: reſpondi ad iſta (tu autem celeberrime virorum conſidera, an non iuſtiſſime & irrefragabiliter reſponderim.) Ego, inquam, hoc mihi perſuadeo coniectura ex reliqua viri huius conſtantia ſumpta, haud ita leuiter virum illum in contrarium mutari, vt iam confiteatur, iam quæ dixerit, neget: qui etiam in vulgaribus rebus mendacium, perinde ac rem horrendam, auerſatur: tantum abeſt, vt in rebus tanti momenti, & ſic apud quoſuis celebratis, veritati vllo pacto aduerſari velit. hæc quidem de Euſtathio cum dicat Baſilius, haud ita prope tunc hominem nouiſſe viſus eſt, ac poſtea perſpectum habuit: eius enim deinceps cum mores deſcribit (vt ſuo loco dicemus) nihil magis eidem atque inconſtantiam inhæſiſſe, conſtanter exprobrat. Sed addidit hæc tunc Baſilius ad Terentium.

Eſto tamen vera ſint, quæ à vobis ſparguntur: oportet illi ſcriptum proponere, quod cunctam rectæ fidei apodixim contineat. Quod ſi eum dato reſcripto conſentientem reperero, manebo in illius communione. Si vero recuſantem deprehendero, deficiam ab illius conſortio. XXXIX.

Cum iſta probaret Meletius Epiſcopus, qui Antiochia pulſus illic exul agebat, *& frater Diodorus ſympreſbyter (nam & ille aderat) conſentiens eſſet; venerandiſſimus frater Theodotus hortabatur nos, vt Nicopolim deſcenderemus, & Eccleſiam ipſius inuiſeremus, ac Satalos vſque comitem ipſum itineris reciperemus, ſic vt nos Geraſis relinqueret. Vbi vero Nicopolim venimus, oblitus eorum, quæ à nobis audierat, & quæ nobis pactus fuerat; contumeliis illis ac probris, quorum paulo ante mentionem feci, nos iterum affecit, & à ſe dimiſit.* THEODOTVS ITERVM BASILIVM RESPVIT.

XL. *Quo modo igitur, venerandiſſimum caput, fieri potuiſſet, vt aliquid eorum, quæ iniungebantur, efficerem, & Epiſcopos Armeniæ darem, cum ad hunc modum affectus erga me ſit is, qui curarum debebat eſſe conſors & particeps? apud quem ego me viros aptos & commodos inuenturum ſperabam, quod ſint in ipſius parœcia & religioſi & prudentes, ac ſimul linguæ huius periti, & qui reliqua gentis huius idiomata ſciant: quorum nomina cognita volens taceo, ne quid impedimenti naſcatur, quo minus alio ſaltem tempore Armeniæ proſim.* ſubdit mox de aliis ad eam viſitationem ſpectantibus.

XLI. Quod autem ad Euſtathium in communionem receptum pertinet: extat apud eundem S. Baſilium fidei libelli exemplum, quem ipſe tunc Euſtathio ſubſcribendum obtulit; cuius eſt exordium *b*: *Tam illi, qui alia hactenus fidei confeſſione præoccupati ad Orthodoxorum tam vnitatem tranſire volunt, quam qui nunc primum ad veritatis doctrinam & inſtructionem aſſumi deſiderant, eam fidem docendi ſunt, quæ in Synodo Nicæa olim collecta à beatis Patribus conſcripta eſt, &c.* ſubiicitur ibi non ipſum tantum Nicænum ſymbolum, ſed ſpecialis damnatio Marcelli hæreſis atque Sabelli, aperiunturque abditiſſimæ Arianorum latebræ, ne quid ſubterfugij eſſe poſſet doloſæ impietati: nec non blaſphemiæ condemnantur in Spiritum ſanctum. in cuius libelli fine adiacet ipſius Euſtathij tunc his verbis concepta ſubſcriptio: *Euſtathius Epiſcopus tibi Baſilio. Legi, agnoui, & probaui hæc præſcripta. Subſcripſi autem cum his, qui mihi aderant, fratribus, Phrontone, & Corepiſcopo Seuero, atq; aliis nonnullis clericis.* hæc ibi: ex quibus videas haud imprudenter à Baſilio Euſtathium fuiſſe receptum.

b Baſ. ep. 78. PROFESS. EVSTATH. FIDEM CATHOLICAM.

XLII. At quid poſt hæc accidit? Cum Euſtathius atque ſocii viderent Baſilium à Theodoto in communionem minime recipi, ſeque cum ſuis æque repelli: quod ſpe fruſtratus eſſet, nec ex ea à ſe ſubſcripta fidei profeſſione, quam aucupatus fuerat, gloriam conſecutus eſſet; terga impudenter vertit, & in Baſilium verbis iactare conuicia, & ſcriptis quoque in eum diſſeminare calumnias aggreſſus eſt, quaſi de fide haud recte ſentiret; hanc ſuæ ipſius rationis cauſam ſæpe prætexens, ne leuitatis argui poſſet, curauitque eiuſmodi à ſe ſcriptas aduerſus Baſilium litteras circumferri. Teſtatur id quidem ipſe Baſilius ad eundem Euſtathium data epiſtola, qua ſuam parat defenſionem; vbi hæc ad finem *c*: *Putarunt ſuaues iſti homines impedimento ſibi ad acquirendum potentatum noſtram fore communionem. Et quoniam quadam fidei ſubſcriptione præoccupati ſunt, quam nos illis protulimus, non quod ipſi de illorum ſententia hæſitaremus (fateor enim) ſed quod ſuſpicionibus, quibus apud complures fratres nobiſcum concordes laborabant, mederi cupieremus: ne quid ipſis ex ea confeſſione impedimenti ad hoc, vt ab iis, qui nunc damnantur, ſuſciperentur, videretur occurrere, communionem nobis denegarunt, & pro ſeparationis huius cauſa litterarum iſtarum prætextum commenti ſunt. Euidentiſſimum vero eorum, quæ dico, indicium eſt,*

EVSTATHIVS INDITERIVS LAPSVS STRVIT CALVMNIAS BASILIO.

c Baſ. ep. 79.

quod cum à nobis deſicerent, accuſationeſque, quas volebant contra nos fingerent, litteras circumquaque ad omnes, antequam ad nos miſerunt. Septem namque dies, priuſquam in noſtras manus veniret, viſa eſt illorum epiſtola: & qui illam ab aliis receperant, ad alios quoque illam miſſuri erant. Nam ita inſtituerant, vt vnus alteri illam traderet, quo protinus in vniuerſam regionem diſtribueretur. hæc ipſe de vulgatis ab Euſtathio & ſociis contra ſe litteris.

XLIII. Quod igitur Baſilius tardius ſceleratorum hominum fraudes doloſque ſenſiſſet, nec Theodoto Epiſcopo Nicopolitano iſta monenti acquieuiſſet: facti ſero pœnitens, huiuſmodi ad eundem Theodotum litteras dedit *a*;

a Baſil. ep. 15. in addit.

BASILII EPISTOLA AD THEODOTVM DE REBVS GESTIS AB EVSTATHIO.

Recte nos & competenter reprehendis, venerandiſſime & re vera deſideratiſſime frater, propterea quod ab eo tempore, quo à reuerentia tua propoſitiones illas de fide ad Euſtathium ferentes diſceſſimus, nihil tibi nec modicum, nec magnum de cauſa illius ſignificauimus.

Ego vero id non ob eam cauſam feci, quod ſuſque deque faciam, quaſi contemptibilia, quæ in nos ille commiſit: ſed quod fama illorum apud quoſuis paſſim peruagata eſt; & nemo ſit, qui opus habeat, vt à nobis, quodnam ſit viri huius propoſitum, diſcat. Nam hoc & ipſe curauit, velut metuens, ne paucos habeat ſententiæ ſuæ teſtes ac conſcios: ideoque & ad quoſuis confines epiſtolas ſuas aduerſus nos ſcriptas emiſit. Itaque à communione noſtra ſe ipſe auulſit: quandoquidem nec in locum determinatum conuenire nobiſcum ſuſtinuit, nec diſcipulos ſuos (quod tunc pollicitus fuerat) adduxit. Sed nos etiam in frequentiſſimis Synodis perſtrinxit vna cum Theophilo Cilice, nuda & manifeſta blaſphemia, quaſi aliena à doctrina ſua animis plebis inſinuet dogmata. Sufficiebant quidem & iſta ad diſſoluendam omnem noſtram coniunctionem. Poſtquam vero & in Ciliciã venit, ibique cum Gelaſio quodam degit, fidem illi expoſuit, quæ à ſolo Ario, vel germano aliquo eius diſcipulo conſcribi debuiſſet: tum adhuc amplius ad ſeparationem & diſiunctionem obfirmati ſumus, cogitantes fieri non poſſe, vt vel pellem ſuam vnquam mutet Aethiops, vel maculas ſuas pardus, vel qui peruerſis eſt dogmatibus innutritus, malum hæreſeos abſtergere queat.

XLIV.

EVSTATHII SEBASTENI SIMVLATA FIDES DETECTA.

Et tamen vltra hæc & illud temeritatis auſus eſt. Scripſit contra nos, immo conſcripſit ſermones prolixos, omnis generis conuiciis & ſycophantiis refertos: quibus hactenus nihil reſpondimus, propterea quod ab Apoſtolo docemur, ne nos ipſi vlciſcamur, ſed locum iræ demus. Et ſimul vbi de profunditate hypocriſeos cogitamus, qua ſe nobis toto tempore blandiuſcule inſinuauit ſtupore quodam præ conſternatione corripimur. Nam etiamſi nihil illorum eſſet: tamen quod iam recens auſus eſt, cui non horrorem & omnimodam viri huius abominationem incuteret? qui ſicuti audio (modo verus eſt rumor & non figmentum delationis gratia compoſitum) etiam manum quibuſdam denuo imponere præſumpſit; quod nemo vnquam ex hæreticis feciſſe videtur.

Itaque quo modo fieri poteſt, vt talia placide feramus, & viri huius delicta curabilia eſſe putemus? Quare videte, ne falſis ſermonibus ſeducamini, neue prætextibus virorum iſtorum omnia ad malum facillime excipientium fidem accommodetis. Iſta quo modo in nullo diſcrimine ponemus? Scias itaque, deſideratiſſime ac venerandiſſime haud conſcium me eſſe, quod vnquam tantum doloris animo meo conceperim, quantum nunc ex eo patior, quod Eccleſiaſticas leges confundi percipio. Verum id vnice precare, vt largiatur nobis Dominus, nihil ex affectibus iræ moliri, ſed retinere dilectionem, quæ nil agit perperam, nec inflatur. Etenim vide, quo modo qui illa caret, ſupra humanæ mediocritatis menſuram elati, turpiter & indecenter viuant, ea facere præſumentes, quorum nulla præteritum tempus habet exempla. hactenus ad Theodotum Baſilius, quem ei minime auſcultaſſe pœnituit.

XLV.

CALVMNIÆ IN BASILIVM PLVRIMOS COMMOVERE.

Vix credi poteſt, quantum hæc ad aliquod ſpatium temporis Baſilii famæ attulerint detrimenti: quod & ex eo probe poſſumus intelligere: Nam ſi qui plus ſatis perſpectum habuere Baſilium, nempe monachi ipſius alumni, ſcandalum haud leue paſſi ſunt, atque adeo, vt opus fuerit (quod nuper dictum eſt) Athanaſium ad eoſdem atque alios pro Baſilii integritate litteras dare, vt eos retineret cum Baſilio communione coniunctos: quid putas cæteris eueniſſe, quibus Baſilius fama tantum cognitus eſſet? Quid vero de eo exiſtimaſſe cenſes qui fluctuarent? Quid denique ipſos hoſtes Baſilii his adieciſſe credendũ, quod intenſorum animorum ſit leuia reddere grauia, & parua maxima? Sed illud plane in Baſilio admirandum apparuit, abſolutiſſimo Chriſtiano philoſopho dignum, cuius eſt dare locum iræ, nec proprias vlciſci iniurias: Cũ ſe (quod fatetur in recitatis litteris ad Theodotum) aduerſus Euſtathium mirum in modum animó exacerbatũ ſentiret; ne ſuam defenſionem ira percitus inſtitueret (probe noſcens, quod *ira viri iuſtitiam Dei non operatur*) triennio ſe continuit, ſtylumque incitatum repreſſit, ne in Euſtathium præceps excurreret.

XLVI.

ADMIRANDA BASILII PATIENTIA.

b Baſil. ep. 72.

Id quidem ipſe Baſilius ea de re ad ſuos monachos ſcribens teſtatur his verbis *b*: *Tertius iam annus hic eſt, ex quo à calumniatoribus notatus accuſationis flagella ſuſtinere cœpi; hoc vno contentus, quod Dominum habeo ſecretorum cognitorem, ac calumniæ iſtius teſtem. Quoniam vero multos iam ſilentium noſtrum eo rapuiſſe video, vt ex illo intentatas calumnias confirmarint; noſque non lenitatis ac patientiæ gratia, ſed quod ad exponendam veritatem os aperire neutiquam auſim, eoque ſilere me arbitrentur: ob eam vobis cauſam ſcribere conatus ſum, &c.* ſed & ad ipſum nebulonem Euſtathium tandem ſcribens *c* ſic exorditur: *Tempus eſſe tacendi, & tempus loquendi, ſermo eſt* d *Eccleſiaſtis. Et nunc igitur quoniam abunde ſatis ſilentij hactenus præceſſit, opportunum deinceps erit, vt ad pateſfactionem eorum, quæ ignorantur, os noſtrum aperiamus.* & paulo poſt: *Nobis igitur iam in tertium vſque ſilentij annum imitabilis viſa eſt Prophetæ gloriatio illa, quæ dicit* e: *Factus ſum quaſi homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones. Quocirca in profundo pectoris noſtri dolorem, quem incuſſit calumnia, incluſum tenuimus, &c.*

c Baſil. ep. 79.
d Eccl. 3.

BASILIVS QVID TANDEM AD EVSTATH.

e Pſal. 37.

XLVII. At id tolerandum plane videri potuiſſet, ſi Orientales tantum oras eiuſmodi de Baſilio conflata calumnia peruaſiſſet: ſed fama volans, terras oberrans, trans mare quoque penetrans, oras Occidentales etiam velocior vento pertigit. Vnde euenit, vt ſtudium illud Damaſi Romani Pontificis erga Baſilium, quod litteris demonſtrarat, & officium, quod pollicitus fuerat, nonnihil refrigiuerit; adeo vt ſæpe ipſum, clamante licet, minime exaudierit, accedentibus aliis inſuper aduerſus eundem Baſilium ſparſis haud leuioris momenti rumoribus, de quibus ſingulis modo opportuna occaſione dicendum.

DAMASI STVDIVM ERGA BASILIVM RELAXATVR.

XLVIII. Atque in primis illud in medium adducendum, eundem Baſilium ab Arianis accuſatum, quod literas dederit ad Apollinarem: hoc namq; anno, nempe ſequenti à grauiſſima illa, quam paſſus eſt, ægritudine, id accidiſſe, idem Baſilius ad Patrophilum ſcribens affirmat *f*: adeo vt eodẽ ferme tempore ipſe in crimen adductus ſit de communicatione inita cum Euſtathio, & de ſcriptis litteris ad Apollinarem. cuius rei cauſa complures ſe à Baſilii communione ſubtraxerunt. Agit de his ipſe in dicta epiſtola ad Patrophilum, hiſce ſcilicet verbis: *Haud vero multum temporis interceſſit, confeſtim in Ciliciam legatio, atque inde reditus, moxque litteræ adſunt, communionem nobis denegantes. Abruptionis autem huius ac receſſus cauſam aſſignarunt, quod Apollinari ſcripſerimus, & quod ſympresbyterum noſtrum Diodorum habeamus conſortem.*

f Baſ. ep. 8.

ACCVSATVR BASILIVS DE COMMVNIONE CVM APOLLINARE.

XLIX.

Ego vero Apollinarem quidem nunquam putaui inimicum eſſe; imo ſunt quædam, quorum gratia virum veneror etiam: at me homini non ita coniunxi, vt ipſius velim in me recipere crimina, cũ & ipſe quædam habeam, quæ in illo reprehendo propter nonnullos illius codices, quos legi: De Spiritu S. vero non noui me vel petiiſſe ab ipſo, vel vltro miſſum accepiſſe librum. Audio tamen ipſum, omnium eorum, qui libros conſcribunt, eſſe verboſiſſimum. Legi autem paucos illius commentarios: non n. mihi quæ huiuſmodi ſunt, ſcrutari vacat. Et alioqui eo ſum ingenio, vt haud facile neoterica admittam: quẽadmodum & corporis mei imbecillitas haud patitur, vt vel diuinis ſcripturis cũ diligentia, & vt dignũ eſt, immorer. Quid ergo mea intereſt ſi quiſquam aliquid conſcripſit, quod cuipiam diſplicet? Quamquam ſi ita fieri oportet, vt alius pro alio rationem reddat: qui me propter Apollinarẽ culpat, rationem nobis reddat pro Ario præceptore ſuo, & pro diſcipulo ſuo Aetio. Nos vero neq; præceptoris, neq; diſcipuli loco vnquam fuimus iſti viro, cuius in nos vitia contorquent & reuoluunt. hæc de Apollinare, ad quem ſcripſerat Baſilius, quod nondum damnatus eſſet. ſed de cõſuetudine cũ Diodoro hæc ſubdit: *Porro Diodorũ tanquã B. Siluani alumnum, primum*

QVOMODO BASILIVS SE EXCVSET.

ſuſcepi-

ſuſcepimus, nunc vero diligimus & complectimur propter ſermonis, quem habet gratiam, per quam multi eorum, qui virum audiunt, meliores redduntur. hæc de his Baſilius.

L.

Quod autem ad Apollinarem ſpectat: antequam Romæ in Concilio damnaretur à Damaſo, nequaquam vt hæreticus vitabatur: nam de eodem S. Hieronymus ſic ad *a* Pammachium: *Apollinarium Laodicenum audiui Antiochiæ frequenter & colui: & cum me in ſanctis ſcripturis erudiret, nunquam illius contentioſum ſuper ſenſu dogma ſuſcepi, &c.* eū enim in diuinis litteris ſuum fuiſſe magiſtrum, ingenue profitetur. Imo &, quod his amplius exiſtimari debet, ipſe Damaſus Vitalem primarium Apollinaris diſcipulum, ab eiuſque ſectæ hominibus factum poſtea Epiſcopum Antiochenum, doloſe profitentem Romæ Catholicam fidem, recepit, eidemque litteras communicatorias tradidit; ſed poſtquam rem ſciuit, perſpectamque habuit illius hæreſim, ipſum cum ſuis omnibus Romæ damnauit, vt Gregor. Nazianz. teſtatur, cum de ſua cum Vitale vel Apollinare conſuetudine ſe excuſat: nimirum quod eo tēpore illos receperit, quo & à Damaſo Vitalis admiſſus fuerat, reiecerit autem, cum ab eodem Romano Pontifice pariter damnatus fuit: hæc ipſe pluribus ad *b* Cledonium, ſed de his fuſius agendum inferius. Modo pro his omnibus Iuſtiniani Imperatoris ſententia ſatisfaciat ita dicentis *c*: *Inuenimus, quod multi ſanctorum Patrum quoſdam hæreticos collaudauerunt, ſicut & S. Damaſus & Athanaſius & Baſilius Apollinarem & S. Leo Eutychen: & non propter hoc hæretici facti ſunt; ſed cognita eorum impietate, anathemate condemnarunt.* hæc Iuſtinianus.

a Hier. ep. 65.
APOLLINARIS ANTEQVAM DAMNARETVR, AB OMNIBVS ÆQVE RECEPTVS.
b Gr. Naz. epiſt. 2. ad Cledon. aduerſ. Apollinar.
c Iuſtinian. Imper. in edicto fid. confeſſ. ad Ioannem Papam.

LI.
ATHANASIVS ANCYRANVS ADVERSVS BASILIVM COMMOTVS.
d Baſ. ep. 54.

Ruſum vero ad cumulum id genus ærumnarum Baſilii illud acceſſit, quod Athanaſius Ancyranus Epiſcopus, ſpectatæ fidei vir & integritatis, in ipſum vehementer commotus eſt; adeo vt etiam illi grauiter fuerit comminatus, quod audiſſet quædam ab eo eſſe conſcripta fidei Catholicæ aduerſantia. Quod cum reſciuiſſet Baſilius, & quænam illa eſſent ſcripta, ignoraret: cupiens de his reddi certior, ad ipſum litteras dedit, in quibus hæc *d* inter alia: *Nunc vero cuiuſnam auribus non obſtrepit eorum, qui negotiorum quorundam gratia quandoque ad vos accedunt, quaſi noxia quædam ſcripſerimus, aut ſcribentibus aliis ſubſcripſerimus? Nam iſto te verbo vſum eſſe ferunt, qui tua ad verbum referunt. Me ſane, quæ mentem meam multis ac variis cogitationibus diſtrahunt, nihil magis quam ſtupidum relinquunt. Itaque & tale quid ſuſpicari cœpi, ne forſan hæreticorum quiſpiam nomen meum commentationibus ſuis ſubdole adſcripſerit, atque ita rectitudinem tuam contriſtarit, & ad iſtam vocem,* nempe comminationis, *contendam induxerit*, & in fine: *Liberabis autem nos ab hoc ſtupore, ſi quibus de cauſis ad iſtam aduerſus nos iniuriam permotus ſis, aperte ſignificare volueris.* & aliis ruſum ad eum datis litteris *e* de calumniis, quibus vndique exagitatur, illud Athanaſio ingerit, ne adeo facile abſque alterius partis defenſione in quenquam ſententiam ferat, iſta perbelle ſuggerens: *Cum,* inquit, *omnino audiuerimus, ſi nihil aliud, vel illud Alexandri ſaltem dicemus: Alteram auriculam delato, ſiue calumniam perpeſſo, ſinceram & integram aſſeruamus.* hæc ipſe. Certe quidem magna erant hæc cruciamenta Baſilio. Nam male audire apud hæreticos, gloriæ loco ducendum erat: ſed apud præclaros fidei Catholicæ defenſores eiuſmodi dictitari atque credi, his præſertim temporibus, cum huiuſcemodi diſſeminatæ calumniæ in graue totius Catholicæ Eccleſiæ præiudicium verterentur, intolerandum plane & quouis ſupplicio grauius videri poterat.

e Baſ. ep. 54.

LII.

Qualis enim quantuſve fuerit Athanaſius iſte Epiſcopus Eccleſiæ Ancyranæ poſt Baſilium illum hæreticum ſæpe damnatum, cum à Sozomeno *f* inter præclaros fidei Catholicæ defenſores adnumeretur: quæ de eadem poſtea luculento ipſius Baſilii ſtylo deſcribantur, accipe. Baſilius enim vbi audiſſet eum vita functum, ad Ancyranam Eccleſiam de eius obitu conſolatorias ſcribens litteras, hæc inter alia de ipſo habet *g*: *Mortuus eſt, qui columna erat & ſtabilimentum Eccleſiæ: imo magis ad beatam vitam ſublatus, à nobis abſciſſus. Haud parum autem periculi eſt, ne ſubtracto hoc fundamento, ſimul cum illo multi decidant: & quæ in nonnullis ſunt putrida ac marcida, manifeſta fiant. Clauſum eſt os, quod hactenus & competenti fiducia & ſermonibus gratia ad fraternitatis ædificationem ſcaturiit. Ablata ſunt conſilia mentis, quæ re vera diuinitus agitabantur. O quoties animum meum (accuſabo enim meipſum) nonnihil contra hunc virum indignationis ſubiit, quod totus hoc deſiderio tenebatur, vt diſſolueretur & eſſet cum Chriſto, nec hoc pluris faciebat, vt diutius propter nos in carne maneret!* hæc & alia plura Baſilius, cum ægre ferret, nulla admiſſa animi conſolatione, tantum virum abreptum: ex quibus plane eiuſdem Baſilii mentis candorem animumq; Chriſtianum inſpicias, è quo omnis confeſtim iniuſte ab eo paſſæ calumniæ excuſſus eſt puluis, & irrogatæ comminationis liuor extertus, cum eundem de veritate redditum certiorem ac perſuaſum coluerit poſtea, ampliuſque dilexerit.

f Soz. l. 6. c. 12.
g Baſil. ep. 67.
ATHANASII ANCYRANI LAVDES.

LIII.

At an hic finis calumniarum vndique in Baſilium congeſtarum? minime gentium: imo his acerbiores ipſum excruciarunt: ſiquidem illæ magis vrgent vexationes, quæ à propinquioribus irrogantur: quæ & eo redduntur acerbiores, quo diuturnius in aduerſantium animis inſidētes, duritiem quandam, lapidum inſtar, contrahunt, vt frangi quauis arte minime valeant. Ex quo enim (vt diximus) Baſilius cum Gregorio agebat in Pontica ſolitudine, hæreticorum quorundam calumniis factum eſt, vt ſuorum Neocæſarienſium, penes quos educatus fuerat, ex quibus & paternum genus ducebat, graue expertus ſit odium: quod cum nullo litterarū internuncio potuerit delinire, iam factus Epiſcopus acerbius recruduiſſe ſenſit, vtpote qui vitaretur ab illis vt hæreticus & conſortio pollutus hæreticorum. Cuius rei cauſa egregiam illam ad eos epiſtolam *h* ſcribere, qua ſe illis Catholicæ eſſe fidei integerrimum profeſſorem argumentis plurimis demonſtraret, coactus eſt: ac primum illo: *Sunt,* inquit, *iidem & nobis & vobis doctores myſteriorum Dei, & ſpirituales patres, qui veſtram ab initio fundauerunt Eccleſiam: Gregorium dico priſcum illum,* cognomēto Thaumaturgū, *& quotquot poſt ipſum Epiſcopalem apud vos ſedem ſuſceperunt: qui ordine ſuccedaneo, inſtar aſtrorum exorti, iiſdem ingreſſi ſunt veſtigiis, ita vt haud facile ſit volentibus conuerſationis ipſorum indicia deſerere.* & poſt multa hæc ſubdit: *Fidei vero noſtræ quæ potuit euidentior eſſe probatio, quam quod à nutrice beata fœmina, quæ ex veſtro gremio progreſſa eſt (Macrinam dico illuſtrem illam,) ducati ſumus? à qua & beatiſſimi Gregorii verba: quæ memoriæ beneficio ad illius vſque ætatem ſeruata ipſa retinuit, edocti ſumus, quibus illa nos adhuc infantes tanquam pietatis dogmatibus finxit atque formauit?* quam quidem fidem ſemper ſeruaſſe impollutam oſtendit, cum addit:

BASILIVS A NEOCÆSARIENSIBVS VT HÆRETICVS HABITVS.
h Baſil. ep. 73.

LIV.
BASILIVS SEMPER ET VBIQVE CATHOLICVS.

Neque, inquit, *mentem noſtram vnquam execranda Arianorum blaſphemia polluimus, ſed ſi nonnullos aliquando Arii diſcipulos ad communionem aſſumpſimus; ita illos admiſimus, vt morbum ſuum quam intime celantes, pietatis verba loquerentur, vel certe doctrinæ noſtræ nihil obluctarentur.* ſeque in his addit ſecutum canones ſanctorum Patrum, necnon iuſſionem Magni Athanaſii Epiſcopi Alexādrini. Deniq; ex communione Epiſcoporum totius Eccleſiæ ſeſe Orthodoxū docet, hiſce ad poſtremum poſitis verbis: *Fuerat,* inquit, *iuſtius res noſtras æſtimari non ex vno, aut altero eorum, qui ad veritatē haud recto pede ingrediuntur, ſed ex multitudine totius Orbis Epiſcoporum, qui gratia Chriſti coniuncti ſunt nobis. Requirantur vero Piſidæ, Licaones, Iſauri, Phryges, & qui vtriuſq; ſunt Armeniæ, quotquot vicini nobis ſunt, Macedones, Achæi, Galli, Illyrici, Hiſpani, tota ſimul Italia, Siculi, Afri, & qui in Ægypto adhuc ſani ſunt, & quæ reliqua portio eſt Syriæ: qui quidem litteras ad nos mittunt,* nempe communicatorias, *& viciſſim à nobis recipiunt: ex quib. tum quæ illinc ad nos feruntur, tum quæ vice verſa iſtinc ad ipſos mittūtur, cognoſcere poteſtis, quod vna omnes omnes eodemq; ſenſu præditi ſumus. Itaque ſi quiſquam communionem noſtram fugit, ne prudentiam veſtram lateat ab vniuerſa illum Eccleſia ſeſe diuulſiſſe. Attendite igitur, fratres, cum quibus communicetis: poſtquam à nobis excludimini, quis deinceps nos ſit agniturus.* hæc & alia ad ſuos Neocæſarienſes Baſilius calumniis vndique obrutus.

LV.
GRAVIOR TENTATIO BASILIO PARATVR.

Sed quid his deterius accidit Catholicam fidem defendenti Baſilio? Dum aduerſus Sabelliū atq; Marcellū concionib. ſæpe dimicās, tres in Trinitate diſtinctas hypoſtaſes, ſiue ſubſiſtētias adinuicē per ſe ſingulas diſtinctas niteretur demōſtrare: qui adſtabant auditores, vt eū carperēt,

non vt differrent, inde arripientes occaſionem diffamandi Baſilium, aiebant ipſum eſſe trium deorum aſſertorem. Vnde cum hæc in fidelium aures illapſa, audientium animos nonnihil admiratione perculerint: opus fuit, vt frequenti populo ambonem conſcendens, ſe deorum trium cultorem nunquam fuiſſe vel aſſertorem, publica aſſertione omnibus redderet exploratum. extat ipſa Baſilii oratio, cuius eſt titulus: *Aduerſus eos, qui calumniantur, quòd tres deos colamus, &c.*

LVI. BASILIVS MAXIMAM CALVMNIAM PASSVS.

His acceſſit calumnia alia huic minime impar, qua aduerſarii Baſilio turpiſſimã notam inuſſerunt; ipſum nempe contra Catholicam aſſertionem male credere de Spiritu S. Quæ quidem Baſilio infamia irrogata, non tantum in ciuitatum populis iactabatur, ſed ipſos in Ponticis deſertis latentes monachos eiuſdem Baſilii alumnos peruaſerat: hæc n. vna cum aliis, quorum ſuperius facta mentio eſt, adeo Baſilii monachos perturbauit, vt parum abfuerit, quin ab eius communione, tãquam hæretici, ſe diuulſerint. Penes quos de omnibus idem Baſilius defenſionẽ litteris inſtituens, inter alia de his, quæ ad rem hanc ſpectare videbãtur, hæc habet a: *Traducũt, inquit, nos quaſi inſolens ac nouum quiddam de Spiritu S. doceamus. Rogate igitur ipſos, quæ ſit illa noſtra inſolentia. Nos enim, quod & accepimus, Paracletum Patri & filio coniunctum, non creaturæ connumeratum eſſe, confitemur. In Patrem namque & in filium ac in Spiritum S. credimus. Deniq; in nomine Patris & filij & Spiritus S. baptizamur. Quapropter nunquam à coniunctione Patris & filij Paracletum ſeparamus, &c.* plura ſubiungit de conglorificatione in vna Deitate Spiritus S. cum Patre & Filio: aliaque addens ad ſuam defenſionem, demum eos admonens, ne calumniãtibus aures præbeant, hæc ſubdit: *Si vero nos in reddenda ratione deficere ſenſeritis, tum demum accuſatoribus noſtris tanquam veracibus fidem habebitis. Vigilant illi in hoc, vt nobis noceant, &c.* ſic namque Baſilius iuſtiſſimæ cauſæ fidens, innocentiæ protectione ſecurus ſuam parat defenſionem.

a Baſ. ep. 73.

LVII. BASILIVS SCRIBIT LIBELLVM DE FIDE.

b *Baſil. de vera ac pia fide.*

TRADITIONIBVS INHÆRENDVM NOVITAS EXPLODENDA.

At res tanta haud ita leuioris negotii videbatur, q̃ breuibus literis curari poſſet. Quamobrem exigentibus illis, ſcripſit ad eoſdem Baſilius libellum de vera ac pia fide (vt eiuſdem præ ſe fert titulus) egregium ſane opus: quo quidem quantum abhorruerit à nouitate, cuius ab aduerſariis inſimulabatur, in primis declarat his verbis b: *Quæ eius generis eſſent, vt præter vocis nouitatem, ſenſum etiam nobis nouum atque inuſitatum afferrent, & apud ſanctos viros nuſquam in vſu fuiſſe reperirentur, hæc omnia veluti peregrina atque à pia fide penitus aliena repudiarem atq; auerſarer.* ſic ipſe: atque demum ad calcem operis: *Hæc, inquit, ſunt, quæ à veſtra pietate admonitus neceſſario mihi duxi facienda, vt ad vos in poſtremis perſcriberem, ſenſumque animi ſuper his rebus mei vobis & per vos fratribus iis, qui in Chriſto ſunt, explicarem: vtq; & veſtris & illorum animis omni ex parte ſatisfieret in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, quo omnis prorſus omnib. de fide noſtra dubitatio tolleretur, orta fortaſſe propter diuerſam rationem eorum, quæ alias alio modo expoſita à nobis ſunt. Quæ res eo nimirũ vſu venit, quod neceſſario aſſidue cogebamur aduerſus propoſita nobis à pietatis veræ impugnatorib. argumenta, vt quæq; ab ipſis in medium afferebantur, depugnare: neque cuiquam eſſet cauſa, cur fluctuaret: ſumme contra admitentib. illis, qui quæ aliena ſunt, nobis attribuũt; aut ſæpenumero etiã quo facilius ſimpliciores in ſententiam ſuam rapiant, deprauatæ ſuæ ipſorum mentis flagitioſa cõmenta falſo nobis affingunt, &c.* ſane quidem calumnia hæc erat ingens, vt Baſilio Eunomiani impingerent doctrinæ nouitatẽ; cum è contra ipſi more hæreticorum, ſe docere, quæ à maioribus accepiſſent, magna oſtentatione iactarent. Erant n. hæc verba Eunomii c hęreſiarchæ in ſermonis ipſius exordio: *Eam, quæ iam diu apud Patres obtinuit pia traditio, tanquã amuſſim quandã & regulam exponendo præmittamus, &c.* Peculiare ſane eſt hęreticis, cum impugnent traditiones antiquas, nihilominus ſe earundem vindices profiteri, quod ſciant nouitatem fore ab omnibus explodendam.

c *Apud Baſil. aduer. Eunom. l. 1.*

LVIII. OPPRESS⁹ CALVMNIIS BASILIVS DE FIDE OMNIVM DVBITAT.

Porro quod ad Baſilium pertinet, dum vndique in ſe conflari calumnias, & non ab hoſtibus tantum, ſed à proxime ſibi ſtudio atque affectione coniunctis, fideiq; profeſſione cohærentibus in ſuſpicionem hæreſeos adduci videret: factum eſt (quod ipſe teſtatur) vt nemini iam ſe propemodum crederet, omneſque pariter vereretur, ac dolorem immenſum in penetralibus cordis occultans, illum mœrore decoqueret: quod cum nihil penes ſe ab ipſis cunabulis antiquius fuerit, quam Catholicam fidem illibatam in omnibus conſeruare, eius tamen præuaricator deſertorq; ſæpius & à pluribus accuſaretur. Deplorat ipſe eiuſmodi ſuæ ipſius vitæ infelicem conditionem in litteris ad Euſtathium redditis, cum hæc ait d: *Poſteaquam vero ad gubernandam Eccleſiam vocati ſumus: qui nobis quaſi prætextu adiutorij, & communionis charitatem concernentis, additi ſunt cuſtodes & ſpeculatores, tacebo; ne videar vel me ipſum traducere, quaſi qui nullis fidem habendam pronunciem; aut certe ſi perſuaderem, inhumanitatis cauſam darem credentibus: quod & mihi ipſi prope accidiſſet, niſi me propere miſerationes Dei præſeruaſſent. Nam parum aberat, quin erga quoſuis in id ſuſpicionis incidiſſem, vt putaſſem nihil in quoquam eſſe fidei, propterea quod animus meus ſubdolis quorundam actionibus perculſus erat; attamen videbatur interea nobis aliquis eſſe prætextus eius neceſſitudinis, quam cum illis habebam. Contulimus vero ſemel atque iterum de dogmatibus: nec putauimus fugiendos eſſe vna nobiſcum conſentientes. Nam deprehendi nos vtrinque idem loqui de fide in Deum, quod illi perpetuo ex nobis audierant. Licet enim reliqua vita noſtra digna ſit, cuius gratia ingemiſcamus: de hoc tamen vno in Domino gloriari auſim, quod nunquam falſas opiniones habuerim de Deo, neque aliter ſentiendo animi poſtea iudicium mutauerim: ſed quam à puero ſententiam de Deo à beata matre, deinde & nutrice mea Macrina recepi, illam iuſtis incrementis auctam & adultam in me ipſo conſeruauerim.* hæc & alia id genus Baſilius.

d Baſ. ep. 73.

LIX. IVGES EXPLORATORES DOCTRINÆ BASILII.

Quod autem ſpectat ad circumſtantes & obſeruantes eum ſemper exploratores, vt ipſum caperent (q Phariſæorum muneris erat, cum inter eos Dominus Ieſus Chriſtus verſaretur) in ſermone: cum iidem aliquando cõcionanti Baſilio arrectis auribus aſtarent, verbaque ſingula expenderent iniqua lance, vnde ipſum calumniandi q̃libet occaſionem captarent: detegens eos Baſilius, aduerſus Sabellianos pro concione diſſerens, inter concionandum ſic eos affatus eſt e: *Ego vero abſque vlla curioſa veſtigatione aſſenſum illis præbui: ita & auditoribus tradere vellem, vt non ſemper de iiſdem reddenda mihi eſſet ratio, ſed vt ex vna confeſſione perſuaſos haberem diſcipulos. Quoniam vero nos circumdatis iudices magis, quã diſcipuli, vt experimentum de nobis capiatis, non vt aliquid à nobis diſcatis: neceſſarium eſt, vt obiectionibus quidem, velut in ius vocati, reſpondeamus.* idemq; ſæpe alias conqueritur de circumſtantibus in auditorio exploratoribus, ſicut illa oratione quam habuit aduerſus calumniatores, vbi ait: *Plurimi præſentium exploratores magis ſunt eorum, quæ dicuntur, quam diſcipuli eorum, quæ docentur: & doctrina verbi non requiritur ad ædificationem præſentium: ſed ad calumnias inſidiantiũ.* hæc ipſe. Cæterum ſe in omnibus cuſtodem eſſe antiquarum traditionum, poſt aſſertam in dicta oratione contra Sabellianos, teſtatamque diuinitatem Spiritus S. hęc ſubdit: *Dominus ita docuit, Apoſtoli prædicauerunt, Patres obſeruarũt, Martyres confirmarunt: ſatis tibi ſit, vt dicas quemadmodum edoctus es,* appendicem autem hanc ad argumenta appoſuit S. Baſilius, vt coram ipſis illatam calumniam refelleret, qua illi dicere conſueuerãt, nouitate vocum delectari Baſilium, quem conſtaret eſſe antiquitatis Eccleſiaſticæ obſeruantiſſimum: quippe qui perſtringens Eunomianos hæreticos impugnantes diuinitatem Spiritus S. totus in eo eſt, vt demonſtret eam ſemper fuiſſe in Eccleſia prædicatam, in ſacro nimirum hymno glorificationis, atque ipſa forma baptiſmi.

e *Baſil. ora. contra Sabell.*

LX. BASILIVS RVRSVS HÆRESIS TEMERE ACCVSATVR.

Sed quid accidit his circumdato, dum concionaretur, feris beſtiis S. Baſilio? Equidẽ licet prudentis ac ſanæ mẽtis hominis ſit, omne in dicendo cauere mẽdacium, erroremque vitare: haud tamen in cuiuſquam ſapientis viribus repoſitum eſt (quod id in aliena poteſtate ſitum ſit) à calumniis eſſe liberum. Etenim pręter alias ab aduerſariis illatas illi calumnias, ea recens acceſſit, quæ plus cæteris ipſum exagitauit, cũ vnius voculæ, minimæ ſcilicet dictionis occaſione ab eodem Baſilio pro concione prolatæ ab aduerſariis vero tanq̃ lucrũ ingẽs obuiis arreptæ manib⁹, ingentes in eum concitatæ ſunt turbæ. Quo modo a. res ſe habuerit, Gregor. Nazianzenus, ſcripta eo argumento

ad ipſum epiſtola, exacte recenſet: quæ ſic ſe habet a:

a Gr. Naz. ep. 26.

LXI. ADMONET BASILIUM GREGORIVS.

Ego te pro vitæ duce, pro fidei ac dogmatum magiſtro, & quicquid præclari à quoquam dici poteſt, tum antiquitus habui, tum nunc habeo. Et ſi quis alius tuarum laudum prædicator eſt, omnino vel mecum eſt, vel poſt me. Vſque adeo me tibi deuinxit pietas tua, atque adeo ſincere & ex animo ſum tuus. Nec vero hoc mirum videri debet: nam vbi amplior vitæ conſuetudo eſt, illic quoque amplius eſt experimentum: vbi autem vberius eſt experimentum, illic etiam perfectius eſt teſtimonium: & ſi quidem alium, ex hac vita fructum capio, hunc ex amicitia tua & contubernio colligo. At de his rebus ita ſentio, vtinamque ſentiam. Quæ autem nunc ſcribo, inuitus quidem ſcribo ſed tamen ſcribam.

GREGOR. SIMUL CUM BASILIO ACCUSATUR.

Ac mihi eo nomine minime ſuccenſeas velim: aut admodum ipſe acerbe feram, ſi fidem tibi non fecero, me hac beneuolo animo loqui, atque ad te ſcribere. Multi nos vt circa fidem parū firmos accuſant, quotquot nimirum (idque merito) res noſtras communes vtriuſque eſſe cenſent. Atque alij quidem plane nos impietatis inſimulant, alij timiditatis, impietatis quidem, qui nec ſanam doctrinam à nobis promulgari credunt, ſibiq; perſuadent: timiditatis autem, qui nobis diſſimulationis præuaricationiſque crimen impingunt. At alterum ſermones quid referre attinet? Quod vero nuper accidit, tibi exponam.

LXII. *Conuiuium celebrabatur, cui non pauci illuſtres viri intererant, nobisq; amicitia cōiuncti, atque inter eos vir quidam pietatis nomen habitumq; præſeferens. Nondum compotari cœptum erat, cum, vt in conuiuiis accidere ſolet, de nobis ſermo excitatur, inſtar cuiuſdam aduentitiæ rei in medium propoſitus. Omnibus porro virtutes tuas magnifice prædicantibus, nosq; etiam, vt iiſdem vitæ ſtudiis deditos adiungentibus, amicitiamq; noſtram & Athenas commemorantibus, in rebusq; omnibus concordiam, animorumque conſpirationem: graue quoddam facinus hic philoſophus edit.*

BASILEUS CUM GREGORIO IN CONVIVIO ACERBE TAXATUS.

Quidnam hoc (inquit admodum furioſe exclamās) ô viri, quam inſigniter mendaces & aſſentatores eſtis? Cætera quidem laudentur viri iſti ſi ita lubet, nec ipſe ſane contradico: cæterum, quod maximū eſt, non illis concedam. Orthodoxiæ nomine fruſtra laudatur Baſilius, fruſtra Gregorius: ille quidem, quia veritatem ſuis diſputationibus prodit: hic, quia tolerantia ſua proditionis ſocium ſe præbet. Hic ego: Vnde hoc, ô homo vane, atq; amentiæ noue Dathan, & Abiron? Vnde nobis dogmatum promulgator venis? Quo modo tantarum rerum iudicem te ipſum facis?

LXIII. OBIICITUR BASILIO DE SPIRITU SANCTO ERROR.

Tum ille: Ex Eupſychij martyris conuentu nunc venio, cumque dicti mei teſtem habeo (ſic enim ſe res habebat) atque illic Baſilium Magnum audiui de Patre quidem & filio optime ac præſtantiſſime, atque vt vix quiſquam alius facile queat, differentem, Spiritum ſanctum autem conuellentem ac deficientem. Ac ſimilitudinem quandam adijciebat à fluuijs petitam, qui rupes curſim prætereuntes arenoſa loca excauant. Et tandem, vir egregie (inquit me intuens) tu quidem iam perſpicuis verbis Spiritum ſanctum Deum eſſe doces (ſimulque vocem quandam meam commemorauit, cum ego vt in frequentiſſimo cœtu de diuinitate verba faciens, peruulgatum illud de Spiritu S. interfatus eſſem: Quouſque lucernam ſub modio abſcondemus?) Baſilius autem fidei doctrinam obſcure ſubindicat, ac velut adumbrat, nec veritatem libere profitetur, oratorie magis, quam pie auditorum aures obruens, dicendiq; facultate ſubdolum animi conſilium tegens?

LXIV. QUID GREGOR. IN DEFENSIONEM BASILII.

Quoniam, inquam, ego in obſcuro poſitus ac pleriſque incognitus, ſic vt nec quæ loquar, nec an loquar, ferme homines ſciant, tuto philoſophor: illius autem maior habetur ratio, vtpote cuius nomen tum ob ipſius virtutem, tum ob Eccleſiæ ſplendorem multo ſit illuſtrius, turpi etiam quod id omne, quod dicit, in publico hominum cœtu dicit, grauique hæreticorum bello vrgetur, nudam præſertim à Baſilio vocem arripere quærentium, vt eo (qui ſolus ferme reliquus eſt veritatis fomes, vſque viuifica, vicinis omnibus captis ac ſubiugatis) ab Eccleſia pulſo & exturbato, malum iſtud in ciuitate radices agat, atq; ab Eccleſia non ſecus atque ex aggere quodam & propugnaculo, terrarum orbem peruaſtet ac populetur.

Præſtare itaque veritatis doctrinam cautius aliquanto, minusq; libere profiteri, temporiq; quaſi nubeculæ cuidam cedere, quam eam aperta prædicatione opprimere. Nos enim ea ex re nihil damni facere, ſi ex aliis quoque dictionibus, quibus id certo colligatur, Spiritum ſanctum Deum agnoſcemus: neque enim in ſono verborum potius quam in mente & ſententia veritatem eſſe ſitam: Eccleſiam autem graue detrimentum accepturam eſſe, ſi vnius hominis oppreſſione veritas profligetur.

LXV. GREGOR. DEFENSIO PRO BASILIO HAUD ACCEPTA.

Hoc conſilium ij, qui aderant, tanquam vanum ac frigidum, ipſoſque ludificans, non modo non comprobarunt, ſed etiam nos clamoribus inſectati ſunt, vt ignauiæ noſtræ potius, quam Orthodoxæ doctrinæ conſulentes: longe enim præſtantius eſſe noſtros per veritatem tueri atque conſeruare, quam huiuſmodi cautione & diſpenſatione eos inutiles reddere, nec interim alienos lucrari. hucuſque de rebus tunc geſtis dictiſque Gregorius; atque mox ſubdit: *Enimuero quæ & dixi & audiui, & quam immodice & præter mores meos aduerſus eos, qui contra nitebantur, ſtomachatus ſum ſigillatim exponere, prolixum nunc fuerit, minimeque fortaſſe neceſſarium. Vt autem finem dicendi faciam, ſic eos amandaui. Tu vero diuine vir ac ſacroſancte, facito, vt nos doceas, quouſque in diſputatione de Spiritus ſancti diuinitate progredi, quaſque voces vſurpare, & quouſque cautione certaque diſpenſatione vti debeamus, vt ea aduerſus illos, qui contradicunt, in promptu habeamus. Nam ſi hoc tunc ipſe abs te doceri poſtularem, cum te reſque tuas omnium mortalium maxime perſpectas habeam, ac certiſſimam de his rebus fidem ſæpius dederim, viciſſimque acceperim: omnium profecto ſtolidiſſimus eſſem atque miſerrimus.* hactenus de his Gregorius ad Baſilium. Quid ad hæc autem ipſe reſcripſerit, paulo poſt dicturi ſumus.

LXVI. Interea vero (quod ea res maximi momenti habita fuerit) hic repetamus neceſſe eſt, quæ idem Gregorius Nazianzenus eadem ipſa tractans de Baſilii conſilio, eiuſdemq; integerrima fide Catholica pluribus diſſerit. Sed quo cuncta abſque offenſa alicuius accipiantur: illud in primis exemplum de eo, quod tertio tomo fuſius eſt pertractatum, in medium adducere, operæ pretium ducimus; firmatum ſtabilitumque ſuperius ſententia ſanctorum Patrum Hilarii, Auguſtini, & aliorum: nimirum haudquaquam confeſſionem illam fidei dicendam fuiſſe hæreticam, in qua diuinitas filii Dei cum Patre æqualis, aliis vocibus, quibus & Ariana hæreſis condemnaretur, haberetur expreſſa, etiamſi in Nicæno Concilio decretum nomen *Conſubſtantialis* eſſet ſilentio prætermiſſum: quod pluribus eſt demonſtratum, cum egimus de Liberio, deque Concilio Ariminenſi. Atque adeo ſi quis pro concione filii Dei æquam cum Patre diuinitatem aliis pleriſque vocibus audientium animis inſinuaſſet, erroremque Arii pariter conuulſiſſet: haud iure in crimen adduci potuiſſet, quod *Conſubſtantialis* vocabulum ex cauſa aliqua tunc temporis prætermittendum exiſtimaſſet. Quod ſi abſque veræ pietatis offenſa ſilentio licuit præterire vocem contentioſam, alioqui à ſanctis Patribus in Nicæno Concilio conſilio diuino decretam: cur crimini dandum Baſilio fuit, vocem vnam, non tamen à Synodo aliqua definitam, pro ratione temporis ſilentio ab ipſo prætermiſſam, cum aliis illi æque pollentibus pro aſſertione diuinitatis Spiritus ſancti tunc iuſta de cauſa vſus fuerit? His non tam ad defenſionem Baſilii, quam ad elucidationem eorum, quæ de Baſilio S. Gregorius pluribus narrat, in hunc modum præmiſſis, cum per ſalebras incedendum ſit, facilior fiet de Baſilii defenſione ipſius Gregorii enarratio, quæ ſic ſe habet b:

AD DEFENSIONEM BASILII MANUDUCTIO.

b Gr. Naz. or. in laud. Baſilii.

LXVII. *Sermones cum iudicio diſpenſare, de Dauidis c conſilio & ſententia neceſſarium eſſe iudicabat, atq; aliquantiſper belli tempus & hæreticorum principatum tolerare, quoad libertatis tempus tranquillitatisq; ſucceſſiſſet, linguæq; libertatem ac licentiam attuliſſet. Illi enim nudam atq; apertam vocem, quæ Spiritui S. diuinitatem tribueret, arripere cupiebant (quod quidem tametſi verum erat, impiū tamen illis ac nefario impietatis Antiſtiti videbatur) vt eo cum ſumma Theologica lingua à ciuitate pulſo eccleſiam ipſi occuparent, eamq; ſceleris ſui propugnaculum præſidiumq; facerent, vnde poſtea, velut ex arce quadam, omnia, quæ reliqua erant, popularentur, atque incurſionibus peruaſtarent. Quas eorum inſidias vt eluderet Baſilius, aliis quidem vocibus è Scriptura petitis, teſtimoniisq; minime dubiis eandē vim habētibus, neceſſariisq; argumētis aduerſarios ita comprimebat, vt nullo modo repugnare, atq; in contrarium niti poſſent: ſed quæ maxima diſputationis & ingenij virtus eſt, propriis vocibus cōſtringerentur; quemadmodum is liber, quem hoc argumento edidit, perſpicuo oſtendit, in quo calamum quaſi ex Spiritus pyxide mouit.*

c Pſ. 111. BASILII IN CONCIONANDO DISCRETIO.

LXVIII. *Sed tamen propriam & apertam vocem interim vſurpare differebat, tum ab ipſo Spiritu, tum ab aliis etiam ſinceris ipſius propugnatoribus gratiam petens, ac rogans, ne hoc ſuo conſilio offen-*

derentur nec committerent, vt dum vnam voculam mordicus retinere conarentur, propter inexplebilem cupiditatem omnia perdirent, conuulſa, nimirum turbulentiſſimo tempore ac diſtracta pietate. Ipſos enim nihil ex eo incommodi ac detrimenti accepturos, ſi dictiones paululum immutentur, modo alijs verbis eadem doceantur: neq; enim ſalutem noſtram in ſermone magis, quam in rebus conſiſtere: quippe cum ne Iudæi quidem reijciendi ſint, ſi ad aliquod tempus pro Chriſto, vocem, Vncti, ſibi concedi poſtulantes, religioni noſtræ aſſentiri vellent. At Reipublicæ non poſſe maiorem peſtem ac perniciem afferri, quam ſi ab hæreticis occuparetur Eccleſia. Nam quod alioqui melius, quam quiuis alij, Spiritum S. Deum noſſet, cum perſpicue ex eo conſtat, quod & hoc ſæpe de loco ſuperiore, quoad per tempus licebat, prædicauit, & priuatim apud eos, à quibus interrogabatur, haud cunctanter confeſſus eſt: tum vero in ſuis ad me ſermonibus apertius id oſtendit (neque enim quicquam vnquam, cum de his rebus mecum colloqueretur, animum tectum occultumq; habuit) non ſimpliciter hoc affirmans; ſed quod antea ipſi perraro acciderat, ſibi rem omnium maxime horrendam imprecatus, nempe vt ab ipſo Spiritu S. excideret, niſi cum Patre & filio Spiritum vt conſubſtantialem & æqualem coleret. & paulo poſt.

TACERE ALIQVID INTERDVM ABSQVE FIDEI IACTVRA LICERE.

LXIX. CONVENTIO BASILII CVM GREGORIO.

Nec vero hæc à me eo commemorata ſunt, vt illius gloriam oratione mea defenderem (præſtantior enim eſt, quam vt accuſatoribus, ſi qui tamen ſunt, in ipſius famam quicquam liceat) ſed ne in ſolis vocibus, quæ in illius libris reperiuntur, pietatem circumſcribentes, imbecilliori fide nitantur; eamq; de diuinitate diſſerendi rationem, quam ei tempus illud nõ ſine ſpiritus numine afferebat, verſutæ malitiæ ſuæ prætexant: verum eorum, quæ ſcripſit, ſenſum ac ſcopum, quem ſibi in ſcribendo proponebat, expendentes, ad veritatem magis accedant, atque impiæ doctrinæ profeſſoribus os obſtruant. Mihi quidem, omnibuſq; qui me carum habent, vtinam adſit illius Theologia. Atq; adeo tam certam de ipſius circa hanc rem animi puritate fiduciam habeo, vt præter alia omnia, hoc quoque cum eo habere cõmune non recuſem: ita vt illi mea, mihi viciſſim illius omnia & apud Deum & apud candidiſſimos quoſque homines adſcribantur: nam neque Euangeliſtas idcirco inter ſe pugnare dixerimus, quoniam alij in exponenda Chriſti humanitate plus operæ poſuerint, alij ad explicandam diuinitatis materiam ſe contulerunt, &c. hæc Gregorius pro Magno Baſilio.

LXX. APOLOGIÆ COMPLVRES PRO BASILIO.

Quæ licet certa veraque eſſent, & quæ eſſe ſatis poſſent ad tanti viri excuſationem, animique conſilium penitus aperiendum: tamen eius hoſtes, qui ipſi viuenti de his negotium faceſſere non ſunt veriti, haudquaquã eidẽ mortuo pepercerunt: vnde opus fuit viros inſigniter eruditos pro eodem Baſilio defenſionem parare, ſcribereq; apologias. Præſtitiſſe id quidem in primis eius germanum Gregorium Nyſſenum, qui libros Baſilii aduerſus Eunomiũ ſcriptos ab aduerſariorum calumniis vindicauit, auctor eſt Photius in ſua Bibliotheca: poſt Gregor. vero id ipſum egiſſe Theodorum Antiochenum, nec non Sophroniũ, idem auctor affirmat, dum eorundem Eccleſiaſticorum virorum lucubrationes recenſet: Vt plane intelligas viros improbos ac refractarios minime acquieuiſſe Gregorio Nazianzeno, Eccleſiæ Theologo, digniſſimo viro de Baſilio ſumma fide exhibenti teſtimonium, qui rurſum hæc de eodẽ Baſil. cõmentario *a*: Cũ, inquit, *tractatum, quem de Spiritu S. conſcripſit, euoluo; Deum, quem habeo, nanciſcor ac libero & præſidenti animo veritatem confiteor, illius videlicet & Theologiæ & ſpeculationi inſiſtens.* hæc ipſe.

a Gr. Naz. or. in laud. Baſilii.

LXXI. At ſentio curioſum lectorem auide à nobis exigere, quænam eſſet vocula illa, immo dictio breuis vel ſyllaba, cuius cauſa tum à Gregorio, tum etiam ab eodem ipſo Baſilio & aliis clariſſimis viris fuerint elucubratæ apologiæ. Dicam equidem, eodem ipſo Baſilio auctore: qui cũ eadem ex cauſa ab amiciſſimo Amphilochio Iconii Epiſcopo interpellatus eſſet, vt obortam de ſyllabis quæſtionem in cauſa grauiſſima, nempe de Spiritus ſancti diuinitate elucidaret: obtemperans ei, peregregium commentarium eo argumento conſcribens, in fine præfationis hæc habet *b*: *Ad huius quæſtionis originem me paulisper conuertam. Nuper oranti mihi apud populum, & vtroque modo glorificationem abſoluenti, Deo ac Patri, interdum cum filio ipſius ac Spiritu ſancto: interdum, per filium in Spiritu ſancto: cum alij quidam ex iis, qui tum aderant, id obſeruarant, dicentes, nos non modo peregrinis ac nouis vſos vocibus, verum etiam inter ſe pugnantibus: tum tu præcipue aderas, nimirum conſulens illorum vtilitati.* hactenus Baſilius de origine quæſtionis. Viguit enim ea ſemper in Eccleſia conſuetudo, vt concionator in abſolutione ſermonis, inuocatione ſanctiſſimæ Trinitatis cum gratiarum actione orans concioni finem imponeret, non tamen vt eadem ſemper vteretur præſcripta forma verborum.

b Baſil. ad Amphiloc. c. 1. BASILIVS IN QVO REPREHENSVS.

LXXII. Sed vnde pii, fideq; præſtantes, qui tunc erant, ſcandalum paſſi ſint, id primum intelligendum. Antiochiæ olim obortam eſſe diſſenſionem inter Catholicos & Arianos, ſuperius dictum eſt ex Theodoreto *c* atque Sozomeno *d*, dum illi hymnum glorificationis occinentes dicebant: *Gloria Patri & filio & Spiritui S.* Ariani vero aliter, nempe: *Gloria Patri per filium in Spiritu S.* Quod igitur S. Baſilius in hymno glorificaſſe Patrem per filium cum Spiritu S. magnam attulit Orthodoxis admirationem & ſcandalum. Porro vt eo modo Catholici hymnum dicerent; nõ quidem, vt multi putant (q; diximus) ex præſcripto venit Nicæni Concilii: quid enim ea de re decreuerit S. Synodus, ſuo loco ſuperius demonſtratũ eſt. Nec rurſum ex canone aliquo poſtea edito vſq; ad hæc tempora, ſtatuta forma aliqua reperitur, quã qui non ſeruaret, excidiſſe dici poſſet à Catholica fide, & inter Arianos adnumerari: adeo vt illud eſſet ſeruandum, iſtud vero euitãdum; illudque demonſtraret quempiam eſſe Catholicum, hoc vero hæreticum: ſed erat illud in vſu in Antiochena tantum Eccleſia nec alibi (quod legatur) quam Antiochiæ obſeruatũ.

c Theod. li. 2. c. 24. d Soz. lib. 3. c. 19. VNDE OCCASIO SCANDALI CONTRA BASILIVM.

LXXIII. Cæterum S. Baſilius: quod optime ſciret, tum diuinæ ſcripturæ authoritate, tum antiquæ traditionis exemplo, tum deniq; ſanctorum Patrum teſtificatione id abſq; diſpendio Catholicæ fidei licenter dici poſſe, ad optimũ finem ea licentia vſus eſt. Cuius quidem rei cauſa probandæ, præclarum illum atque eruditum commentarium ſcripſit ad Amphilochium, quem conſulat, qui hæc ab eo exacte probata optat plene cognoſcere. Sed q; pertinet ad antiquam traditionem atque maiorum conſuetudinẽ, qua diceretur, *Gloria Patri & filio cum Spiritu S.* ita ipſe *e* Meminit & illud: *hanc vocem, Cum quo, ab vſu piorum alienam eſſe. Quotquot n. morum conſtantia, antiquitatis maieſtatem nouis ornamentis prætulerunt, ac maiorum traditionem citra mutationem conſeruarunt, ſingulis cum regionibus, tum ciuitatibus hac voce ſunt vſi.* & paulo poſt: *Itaque videas & hodie à ruſticanis hanc vocem more veterum pronunciari.* ac rurſum: *Proinde quod à maioribus noſtris dictum eſt, & nos dicimus, gloriam eſſe communionem Patri cum filio, &c.* quod enim Baſilius à Patribus accepit traditum, id ipſum ex diuina etiam ſcriptura vendicare ſibi auctoritatem pluribus docet. Sed & quod æque diuina ſcriptura vſa ſit, in, per, cum: ſicut recte dici, *Cum Spiritu S.* ita etiam æque bene proferri, *In Spiritu S.* pluribus probat *f*; & quid inter ſe different, luculenter elucidat, atq; poſt multa.

DICTIONES PER, IN, CVM, LICITE IN GLORIFICATIONE PONI.

e Baſil. ad Amphiloc. c. 7.

f Baſil. ad Amphiloc. c. 21. & 27.

LXXIV. *Veneranda ſunt*, inquit *g*, *vetuſta dogmata, quod ob antiquitatem ceu canitiem quandam habeant quiddam venerendum. Enumerabo itaque vobis huius ſermonis auctores.* atque ſubdit: *Ipſe quidem (ſi de me propriè quid loquendum eſt) vocem hanc tãquam hereditatem paternam conſeruo acceptam à viro multo tempore in ſeruitio Dei verſato, per quem baptizatus ſum & Eccleſiæ miniſterio admotus, &c.* citatque antiquos Patres in glorificatione ſanctiſſimæ Trinitatis vſos vtroq; more dicendi, nempe Clementem Romanum, & Alexandrinum, Irenæum, Dionyſium, Alexandrinum, Africanum, Athenogenem, Gregorium Thaumaturgum, Firmilianum magni nominis antiquum ſuum prædeceſſorem, nec non præſtantem illum Meletium Ponticum.

g Baſil. ad Amphiloc. c. 29. MAIORVM AVCTORITATEM BASILIVS SECVTVS EST.

LXXV. At ne quis putaret exoleuiſſe eiuſmodi veterem morem, antiquataque tot maiorum exempla: de his, quæ tũc temporis omnibus ferme in locis agerentur, eiuſmodi affert teſtificationem *h*: *Sed quid*, inquit, *opus eſt vetera commemorare? Immo qui nunc ſunt Orientales, nonne hoc vno potiſſimum pie ſentientes agnoſcunt, hac voce veluti ſigno ſuos ab alienis dijudicantes? Vt autem ego à quodam Meſopotamio audiui, viro & lingua erudita, & mentis integræ: ne licet quidem illis, etiam ſi velint, aliter ſonare vocem eo loco receptam, ſed neceſſe eſt illis per voces idem cum hac pollentes iuxta quandam maiorem proprietatem glorificationem offerre. Quin & Cappadoces ſic iuxta regionis*

h Baſil. ad Amphiloc. c. 29. RECENTIORES EODEM MODO QVO BASILIVS TRINITATEM GLORIFICANT.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

morem loquimur, iam tum in linguarum diuiſione dictionum vſu prouidente Spiritu. Quid porro Occidens totus, propemodum ab Illyrico vſque ad fines noſtri Orbis, nonne per hanc vocem orat? Qui ſit igitur, vt ego ſim innouator, & recentiorum verborum architectus, cum omnes nationes, & ciuitates, & conſuetudinem omni hominum memoria vetuſtiorē, inſuper & viros Eccleſiæ columnas & omni ſciētia & virtute ſpiritus venerandos duces & auctores huius vocis exhibeam? hæc & alia plura Baſilius.

LXXVI. Quibus plane videas Antiochenæ Eccleſiæ ritum illum, & contentionem aduerſus eos, qui glorificarent *Patrem per Filium in ſpiritu ſancto*, fuiſſe ipſius tantum peculiarem, cum liceret Catholicis vbiq; poſitis abſq; detrimēto Catholicæ veritatis iiſdem vti in glorificatione atque gratiarum actione dictionibus: cuius rei de Romana Eccleſia ex diſertiſſimo ac pariter ſanctiſſimo viro eius Epiſcopo ſatis eſſe poteſt exemplum. Etenim ſanctus Leo Papa concionatus in die Natalis Domini *a*, his verbis ad agendas Deo gratias populum inuitauit: *Agamus ergo, dilectiſſimi, gratias Deo Patri per Filium eius in Spiritu ſancto*, &c. Vitium plane fuit Arianorum, vt ea textura verborum vterentur in ſancto baptiſmo, adulterantes formam ipſam à Chriſto præſcriptam: à quo quidem Arianorum vſu Orthodoxi penitus abhorruerunt, nefas exiſtimantes aliter illa pronunciare verba, quam à Domino fuerint imperata. Quonam modo autem eadem verba in glorificatione dicentes Ariani blaſphemarent, Catholici vero laudarent ſanctiſſimam Trinitatem; idem Baſilius pluribus docet *b*.

LEONIS PAPÆ EXEMPLVM.

a Leo ſer. 1. in die Nat. Dom.

b Baſil. de Spir. ſanct. ad Amph. c. 4. & 8.

LXXVII. Ipſe igitur vbi graui fortique apologia de obiectis criminibus ab amicis & aduerſariis ſe purgauit: quod videlicet vndique in ſe certamina concitari, & cum hoſtium, tum amicorum iaculis confodi ſentiret: præſentis temporis ſtatum Eccleſiæ Orientalis, tanquam in tabula imaginem colorib. pictam, ſtylo reddit his verbis *c*: *Cui, inquit, comparabimus præſentem ſtatum? Profecto ſimilis bello nauali, quod ex multo odio, ex veteribus offenſis inter ipſos per longum tempus alito, naumachi quippiam ac bellaces inſtituerūt. Nunc igitur in hac imagine mihi ſpecta terribilem vtrinq; concurſum, mox ira iam eo erumpente, vt ſit immedicabilis, vtramq; partem ſimul proſtratam confici. Pone, ſi vis, violento turbine circumagi claſſem, caliginemq; denſam è nubibus incumbere, adeoque obſcurare rerum viſibilium ſpecies, vt nulla ſit amicorum & hoſtium diſcretio, propterea quod ob confuſionem ſymbola militaria ſint ignota. Huic imagini propter euidentiam addamus etiam mare intumeſcere, atq; ab imo ſubuerti, rapidumq; Aquilonem è nubibus deorſum erumpere, horribilemque procellam ingentibus fluctibus, quos tricymias vocant, exurgere. Poſt hæc ventis vndiq; concurſantibus, totam claſſem inter ſe cum fragore colliſi: atque in conflictu alios quidem velut ſui proditores ad ipſam deſperationem vltro transfugere, alios cogi, vt pariter & ſcaphas impellant à ventis actas, & occurrant irrumpentibus, ſeſeque mutuo per ſeditionem trucident: quam ſeditionem partim iam ad extremum prouecta inuidia, partim quæ ſingulis adeſt vincendi cupiditas excitauit. Ad hæc cogita confuſum quendam & indiſcretum clamorem per vniuerſum illud mare reſonantem, partim è ventorum ſtrepitu, partim è colliſione nauium, partim ex vndarum impetu feruentium, partim ex vociferatione præliantium varias voces pro ſingulorum affectibus emitti, vt neq; naucleri neq; gubernatoris vocem exaudire liceat, ſed prodigioſam quantam mixturam, confuſionemque incredibilium malorum, dum ob omnē vitæ ſpem ereptam prorſus non timent peccare. Adijce iiſdem & immedicabilem quendam morbum, ac inſanabilem præ gloriæ cupiditate inſaniam, vt cum nauis iam in fundum maris deferatur, tamen nautici duces primam aſſequendi laudem contentionem non remittant. Tranſi iam ab imagine ad ipſum mali archetypum*, &c.

DESCRIPTIO STATVS ORIENTALIS ECCLESIÆ.

c Idem ead.

EGREGIA COLLATIO NAVALIS PVGNÆ CVM TEMPESTATE ECCLESIÆ.

LXXVIII. Conuenientiam imaginis huius cum Eccleſiæ huiuſce temporis ſtatu in omnib. recte reſpondentem idem poſt hæc exacte demonſtrat: quæ omnia breuitatis cauſa hic deſcribere prætermittimus; cum ex his, quæ dicta ſunt atque dicentur, veritas ipſa ſatis deſcripta noſcatur. Porro idem Baſilius ad Athanaſium *d* ſcribens, eadem collatione atq; imagine ſtatum Orientalis Eccleſiæ repræſentat. Sed & Gregorius Nazianzenus *e* nulla aptiori comparatione viſus eſt ſibi deſcribere valuiſſe mutuo inter ſe digladiantium Orientalium Eccleſiarum faciem, quam exemplo naualis nocturnæ pugnæ. Quamobrē æque Baſilio accidit atq; Eliæ, qui tædio iam victus mortem vitæ præfert, & ſicut Paulo dicenti: *Tentati f ſupra modum, ita vt tæderet nos vitæ*. nam ad Demophilum ſcribēs ait *g*: *Anno præterito cum ex grauiſſima febri ægrotaſſem, & prope ad ipſas portas mortis deueniſſem, bonitate vero Dei reuocatus eſſem, ægre ferebam illam mei reſtitutionem, expendens ad quæ mala iterum reuerſus eſſem.*

d Baſil. ep. 51.

e Gregor. Naz. Apol. 1.

f 1. Cor. 1.

g Baſil. ep. 82.

LXXIX. In tot tantiſq; ærumnis Baſilio conſtituto, vnum illud ſibi relictum videbatur eſſe confugium, vt Magni Athanaſii auxilium litteris abſens expeteret, cuius & ad Deum precibus fulciretur; ad quem hoc tempore per breues has ea de cauſa litteras dedit *h*:

h Baſil. ep. 49.

BASILIVS PRESSVS MALIS ATHANASIVM INTERPELLAT.

Quanto Eccleſiarum languores auctiores euaſerunt, tanto vniuerſi ad tuam conuertimur integritatem, vnam nobis malorum conſolationem in tua tutela relictam eſſe credentes; qui & precum virtute & ſcientia rerum gerendarum, quæ quid optimum factu ſit admonere potes, ex horribili iſta tempeſtate conſeruare nos ab omnibus, qui aliquantulum integritatē tuam vel auditu vel experientia cognouerunt, crederis. Quocirca ne ceſſes orare pro animabus noſtris, excitareq; litteris, quarum ſi agnoſcis, quantus ſit vſus, nullam vnquam ſi qua dabitur, ſcribendi ad nos occaſionem negligas. Si vero digni habemur adiutorio precum tuarum, vt & videamus te, & bonis, quæ in te ſunt, perfruamur, & ad hiſtoriā vitæ noſtræ congreſſum cum magna vere & Apoſtolica mente tua adiecerimus: omnino & ex æquo reſpondentem totius vitæ noſtræ afflictionibus conſolationem nos Dei ſolita benignitate accepiſſe reputabimus. hactenus ipſe ad Athanaſium.

LXXX. Sed & quem ſciebat ſibi eſſe fidelem Gregorium Nazianzenum, qui ipſum de his primum admonuerat; cum ad eum reſcribit, inter alia, vt ſit ſibi auxilio, ad ſe vocat, non ſine querela, quod à ſe recedens minime ſtetiſſet pactis conuentis: nam ait *i*: *Si vt inter nos olim conuenerat, & cura & ſolicitudo, quam nunc Eccleſiis debemus, efflagitat, bonam anni partem ſimul traduxiſſemus, anſam atque aditum obtrectatoribus haudquaquam dediſſemus. Tu vero (ſi ita videtur) hos valere ſine, noſtriſq; precibus adductus nos in præſenti certamine laborantes adiuua, ſimulq; cum eo, qui aduerſus nos cum exercitu graſſatur, manus confere. Nam ſi vel ſolus conſpectus fueris, eius impetu infringes, eoſque, qui ad patriæ res eneruandas inſtructi ſunt, fundes ac diſſipabis; perſpicuum videlicet eis faciens, te cœtus noſtri ducem futurum, atque os omne iniuſtum hominum iniquitatem aduerſus Deum loquentium obſtructurum. Quod ſi contigerit, res ipſa declarabunt, quis ille erit, qui te ad præclara negotia ſequetur, quis rurſum claudicet, ac veritatis doctrinam ignauia prodat*, &c.

BASILIVS GREGORIVM NAZ. ACCERSIT.

i Gregor. Naz. epiſt. 20.

LXXXI. His, vt ita dicam, Baſilii dolentis clamorib. Gregorius interpellatus, ad eum reſcribens, ſuum pollicetur aduentum, vbi ait *k* ad finem: *Hoc autem habeto, me Deo aſpirante, & tibi affuturum, ſimulq; dimicaturum, virilemq; operam impenſurum eſſe. Quis enim langueſcet, imo quis non magno & fidenti animo futurus eſt, te duce ac ſocio de veritate diſputans ac certamen conferens?* hæc ipſe. Porro magnum emolumentum ac robur prædicationi Euangelicæ acceſſiſſe, perſpicuum fuit, vbi ſimul iuncti Baſilius atq; Gregorius aduerſus hæreticos dimicarunt. Quo modo autem in eo certamine inter ſe partiti ſint munera, idq; magno cōſilio, Gregorius tradit his verbis *l*: *Quod ſi quis in huiuſmodi rebus me illius ſociū admiſerit: aliquid, quod plerumq; incognitum ante fuit, euulgabo. Nam cum temporis anguſtiis premeremur, hanc ipſe rationem inibat: vt ſibi quidem verbi diſpenſationem; nobis autem, quos ob nominis obſcuritatem nemo accuſaturus, patriaq; eiecturus eſſet, loquendi libertatem committeret. Atq; ita Euangelium noſtrum firmum validumq; erat vtrinſque auxilio ſuffultum.* hæc Gregorius.

k Gregor. Naz. ep. 17.

BASILII ET GREGORII IN PRÆDICATIONE DISTINCTA MVNERA.

l Gregor. Naz. orat. in laud. Baſilij.

LXXXII. Cæterum non aduerſus hæreticos ſolum reprimendos eo modo vſus eſt Baſilius Gregorii opera; ſed etiam aduerſus ſecundæ Cappadociæ Metropolitanum Anthimum alienæ inuaſorem diœceſis, primæ nimirum Cappadociæ, cui præerat ipſe Baſilius, vſus eſt adminiſtro, quē veluti aggerem opponendum Anthimi temeritati putauit. Quonam autem modo iſta acciderint, & quem finem fuerint conſecuta, ab ipſo Gregorio petitam integram rei geſtæ ſeriem recitemus: *Hinc, inquit m, iam Epiſcoporum, & eorum, qui militiæ ſocietatē cum illis inierant, bellum incipit: bellum cum per ſe admodum turpe & ignominioſum, tum ſubditis ipſis non*

ALTERCATIONES BASILII CVM ANTHIMO.

m Gregor. Naz. orat. in laud. Baſilij.

minus pernicioſum. Quis enim alios ad moderationem ac tranquillitatem inducere queat, ſic affectis Præſulibus? At tres quidem erant cauſæ, cur multi etiam ante parum æquo & amico erga eum animo eſſent. Prima, quod in fidei negotio nequaquam cum eo ſentiebant, niſi quantum id ipſis, cogente multitudine, neceſſario faciendum erat. Altera, quod dolorem ex ipſius electione conceptum ex animis nondum penitus eiecerant. Poſtrema, quod ſe longe multumque ab eo gloria ſuperari, acerbiſſime ferrent, tametſi id confiteri turpiſſimum eſſet. Orta eſt & alia quædam ſimultas, quæ hæc omnia recrudeſceret.

LXXXIII. *Nam cum patria noſtra in duas provincias & metropoles diviſa eſſet, ac multa ex priori nova metropoli adiungerentur: ea de cauſa inter illos diſſidium excitatum eſt. Hic enim æquum eſſe dicebat, vt cum publicis diœceſibus noſtra quoque ſimul dividerentur: ob eamque cauſam eas parœcias, quæ novæ provinciæ nuper adiunctæ fuerant, vt iam ad ſe pertinentes, atque ab illo diſtractas, vendicabat. Baſilius contra veteri conſuetudini nitebatur, atque huic diviſioni, quæ olim à Patribus facta fuiſſet, inhærebat,* & optimo quidem iure. *Atque ex hac contentione permulta mala partim iam accidebant, partim impendebant. Epiſcopos ſubdole ad ſe pertrahebat novus Metropolites, proventus diripiebat: Eccleſiarum presbyteros partim oratione inflectebat, partim ſubrogatis aliis eiiciebat. Ex quo efficiebatur, vt Eccleſiarum negotia deterius ſe haberent, vtpote quæ in partes ac ſtudia ſcinderentur. Homines quippe rerum novatione quodammodo delectantur, ac libenti animo novas ſuas obiter elucrantur: faciliuſque eſt inſtituta labefactare, quam labefactata in priſtinum ſtatum reducere.*

LXXXIV. *Quod autem illum magis in furorem agebat, Taurici reditus ab ipſo quidem obiter cernebantur, verum ad Cæſarienſem devehebantur. S. Oreſtis proventus colligere maximi æſtimabat; adeo vt ipſius etiam iter facientis mulos aliquando corripuerit, ac ne vltra progrederentur, cum prædatoria manu prohibuerit. Et quam ſpecioſus his rebus prætextus adhibebatur! Filii ſpirituales & animæ, & fidei doctrina, cæteraque huiuſmodi cupiditatis inexplebilis integumenta (res inventu perfacilis) itemque illud: Vectigal hæreticis perſolvendum non eſſe. Quiſquis enim illi moleſtiam exhibebat, in hæreticorum numero habebatur.*

LXXXV. *Nec tamen ille Dei ſanctus ſublimiſque Hieruſalem vere Metropolites, nempe* Baſilius, *aut errantes ſecutus eſt, aut hoc diſſimulare ſuſtinuit, aut parvum huius mali remedium excogitavit: ſed perſpiciamus, quæſo, quam magnum & admirandum, & illius (quid enim aliud dicam?) anima dignum. Etenim diſſidium hoc in Eccleſiæ lucrum emolumentumque convertit, ex eaque calamitate inſignem vtilitatem traxit, patriam nimirum pluribus Epiſcopis conveniens. Ex quo tres præclariſſimæ res ſecutæ ſunt: nam & animarum cura maior ſuſcepta eſt, & quælibet civitas proventus ſuos habuit, & bellum hac ratione compreſſum & extinctum eſt.* creavit enim Baſilius inter alios novum Epiſcopum, cui Tauricæ regionis S. Oreſtis martyris redditus tunc adſcripſit, quos Anthimus ſibi manu prædatoria vendicabat.

LXXXVI. Quod vero ad diviſionem Cappadociæ ſpectat: vna in duas provincias partita eſt, quarum altera Cappadocia prima, ſecunda altera dicebatur. Potior autem prima erat, in qua Cæſarea, cui S. Baſilius præerat Epiſcopus: ſecunda vero metropolis Tyana, cui Anthimus præſidebat. Rurſum ſub ſecunda Cappadocia ſitum erat Nazianzum & Arianzum, vbi natus eſt Gregorius cognomento Nazianzenus. Id quidem teſtatur Iuſtinianus Imperator in edicto de fide ad Ioannem Romanum Pontificem, cuius eſt exordium: *Scientes, quod nihil aliud,* &c. vbi prope finem habentur, quæ diximus de Nazianzo & Arianzo Cappadociæ ſecundæ ſubiectis ſub metropoli Tyanenſi. Cum igitur ita inter ſe altercarentur Anthimus atque Baſilius, ſalubre hoc (inquit Gregorius) conſilium excogitavit, vt plures in ſua diœceſi crearet novos Epiſcopatus: ſed illud plane ſalubrius, vt aditione Anthimi vendicaret ſibi Gregorium, quem novæ inſtitutæ ſedi Saſimorum crearet Epiſcopum; qui & compeſcere poſſet Anthimum ab alienæ invaſione diœceſis. Id ſane quantumlibet honeſtiſſima de cauſa à Baſilio factum fuerit, ægro tamen animo ipſe Gregorius pertulit; qui de his agens ita conqueritur a:

DIVISIONE CAPPADOCIÆ NAZIANZVM ERAT SVB ANTHIMO.

a Gregor. Naz. orat. in laud. Baſilii.

LXXXVII. *Huius conſilii vereor, ne velut appendix quædam ipſe fuerim: neque enim honeſtius ac ſpecioſius verbum, quo vtar, occurrit. Nam cum cætera omnia huius viri facta, ſupra quam dici queat, admirer: vnum hoc laudare nequeo (affectum enim animi confitebor, alioqui nec multis incognitum) eam nimirum, quam in nos adhibuit novationem ac diſſidentiam.* ita Gregorius, quod Baſilius veritus ne ab ipſo deſereretur, arcto eum vinculo ligandum putavit: ſed ſubdit: *Huius rei mœrorem, ne tempus quidem adhuc exhaurire potuit. Hinc enim mihi omnis vitæ inconſtantia & perturbatio manavit, quodque philoſophari nequiverim, aut certe non exiſtimer, tametſi de poſteriori non magnopere laborem. Niſi quis tamen hoc à me pro illius purgatione accipiat, quod ſublimiora, quam pro hominis conditione ſentiens, atque hinc prius quam etiam vita excederet, digreſſus, omnia ad Spiritum referebat; atque amicitiæ officia, quæ alioqui ſancta colebat, hic ſolum aſpernabatur, vbi Deum anteponi oportebat, atque antiquiores habere res in ſpe poſitas, quam fragiles & caducas.* hæc Gregorius de Baſilii conſilio in præficiendo ipſum Eccleſiæ Saſimorum: quod quidem viribus omnib. contendit, vt faceret, cupiens Gregorium adſciſcere ſibi collegam, operaque tanti viri vti ad comprimendos nimia temeritate inſoleſcentes Epiſcopos, ſciens ipſum præ excellenti virtute atque doctrina ab omnibus fore colendum.

BASILIVS AGIT DE PRÆFICIENDO GREGORIO ECCLESIÆ SASIMORVM.

LXXXVIII. Abſens erat Gregorius, dum hæc per Baſilium agerentur: quæ cum internuncio litterarum ipſe Gregorio ſignificaſſet, reſtitit ille, obfirmatoque animo renuit: cumque nullo perſuadendi genere inflectere poſſet, neque eum adducere, vt acquieſceret; ad ipſum rurſum ſcribens, amicabili quadam fiducia durius increpavit, vſque adeo, vt ruſticum, aſperum, durumque moribus nominaret: quibus Gregorius acceptis à Baſilio litteris, pari fiducia, magnaque animi ingenuitate ita reſcripſit, non tamen ſine ſtomacho b:

b Gregor. Naz. epiſt. 31.

Deſines ne nos tandem maledictis inceſſere, vt inſulſos, & ruſticos & ab amicis inopes, ac ne vita quidem dignos, quoniam ea, quæ paſſi ſumus, intelligere ac perſentire auſi fuerimus? Neque enim quidquam aliud proferre queas, in quo à nobis læſus ſis: nec vlla in re omnino nobis conſcii ſumus, nos, inquam, aliquid in te admiſiſſe (atque vtinam nunquam conſcii ſimus) niſi quod fraudem, in quam inducti ſumus, ſerius quidem, quam oportuit, ſed tamen aliquando cognovimus: atque huius rei culpam in Epiſcopalem thronum conferimus, vtpote qui te repente ſupra nos evexerit. Ac vehementer fatigamur, dum tua nobis obiiciuntur, eaque apud illos, qui & priſtina noſtra ac præſentia perſpicue norunt, defendimus. Hoc enim omnium, quæ patimur, maxime ridiculum eſt, vel potius miſerandum, nimirum quod iidem & iniuria afficiuntur & accuſantur, id quod nobis hoc tempore accidit. Obiiciunt porro alii aliud quippiam & quicquid vniuſcuiuſque voluntas tulerit, prout vel moribus comparati ſunt, vel noſtra cauſa iraſcuntur: benigniſſimi autem quoque neglectum & contemptionem. & quod nos poſteaquam opera noſtra vſus fueris, velut ſordidiſſima vaſa & inſtrumenta proiecerit, vel tanquam adminicula ea, quæ in fornicib. ſupponuntur, ac ſimulatque ſtructura firmata atque compacta eſt, ſubduci ac pro nihilo haberi ſolent.

GREGORII QVERELA DE PRÆFECTVRA SASIMORVM.

LXXXIX. *Verum hos ſane valere ſinamus, & quæ dicunt, dicere: Nemo linguæ libertatem coercebit. At tu beatas illas ſpes & inanes mercedis loco perſolve, quas adverſus eos excogitaſti, qui tuo nomine lacerant, quod per honoris ſpeciem leves nos, atque ad res huiuſmodi promptos & obvios contumelioſe protriveris. Ego vero quid animi habeam, explicabo: nec mihi propterea iraſcaris: dicam enim, quæ flagranti etiam dolore prælocutus ſum, non vſque adeo vel cruciatus, vel repentino perculſus & attonitus, vt ratio ſe ſubduceret ac quid dicerem, ignorarem. Non arma comparabo, nec rei militaris artem diſcam, quam prius non didici, cum huius rei commodius tempus videbatur, omnibus videlicet arma induentibus & furioſe inter ſe congredientibus (noſti infirmorum morbos) nec Martium Anthimum certamine excipiam, quamvis alioqui immaturum bellatorem, nimirum ipſe rei bellicæ ignarus, vulneribuſque magis expoſitus. Quin tu potius (ſi ita videbatur) cum eo bellum gere: nam infirmos quoque ſæpe neceſſitas ipſa pugnaces efficit: aut quære, qui bellum gerant, cum ille mulas tuas arripuerit, locorum anguſtias obſervans, quemadmodum ille Amalec, cum tranſitu Iſraelem arceret. Nobis autem aliarum rerum omnium loco quietem concede. Quid enim opus eſt pro lactentibus & avibus & quidem alienis, non ſecus ac pro animabus & canonibus digladiari? Quid etiam ſplendidis illis Saſimis metropolitanam vrbem privare, ac mentis arcanum, quod premendum & occultandum erat, detegere? Quocirca tu quidem viriliter age & confortare, omniaque ad tuam ipſam gloriam (quemadmodum fluvii torrentes) trahe, nec amici-*

GREGOR. RECVSAT OMNINO PRÆFECTVRAM.

tiam, nec vita conſuetudinem & familiaritatem virtute ac pietate potiorem habens, nec quæ ex his rebus hominum opinio de te futura ſit, quicquam curans, ſed vni duntaxat Spiritui te addicens. Nos vero id duntaxat lucri ex amicitia tua capiemus, vt amicis poſt hac minime fidamus, nec Deo quicquam præferamus. hactenus ad Baſilium Gregorius iuſte, vt ſibi videbatur, expoſtulans.

XC. QVERELÆ DE EPISCOPATV SASIMORVM.

Quod autem ait complures ſuccenſuiſſe Baſilio, quod ipſum tentarit præficere Saſimis loco humillimo atque Gregorio prorſus indigno: in hanc ſententiam Cyrus Theodorum iambos illos admirans occinuit:

Quid hoc, Baſili, ſacrum & venerandum caput,
Quod Saſimorum collocas in oppido
Viliſſimo Gregorium maximum virum?
Non mente dignum facinus hoc reor tua. hæc ille.

Qualis autem eſſet Saſimorum locus, ipſe Gregorius deſcribit his verbis a:

a Gregor. Naz. in carm. de vita ſua.

In Regia medio via eſt vicus ſitus,
Qui ſcindit in tres ſe vias, lymphis carens,
Excors virorum, libero indignus viro,
Arctumq; prorſus oppidum, triſte & nimis.
Hic cuncta ſtrepitus, puluis hic cum curribus,
Lamenta, fletus, carnifex, & compedes,
Tormenta, ciues, hoſpites hic & vagi.
Erat hæc meorum Saſimorum Eccleſia.
His liberalis ſcilicet vir me dedit,
Denos haberet quinquies cum Antiſtites
Sub ſe: & quidem, vi vendicante vt altero,
Victor maneret, erigens ſedem hanc noue, &c.

At Gregorii recuſantis animus ille fuit, non vt humilem locum deſpiceret: ſed (quod ſæpe refricat) quoniam locus ille cuiuſnam eſſet, primæ ne an ſecundæ Cappadociæ, inter Anthimum atq; Baſilium in magna controuerſia poſitum eſſet, ipſeque Anthimus furore percitus, ducis exercitus potius, quam paſtoris ſpeciem præ ſe ferret, quam ob cauſam eum idem Gregorius Martium Anthimum nominat. Porro his ſe immiſcere turbis, admodum præter inſtitutum Gregorius ſibi videbat accidere, qui tenebatur quietis amore.

XCI. PRESTAT GREGORIVS IN SENTENTIA DE PRÆFECTVRA SASIMORVM.

Sed vrgente adhuc Baſilio, atq; litteris expoſtulante: rurſus idem Gregorius litteris pariter redditis, firmiori mentis propoſito oblatam ſedem Saſimorum recuſat, ad ipſum ita reſcribens quam breuiſſime fieri licuit b:

b Gregor. epiſt. 32.

Deſidiam & inertiam nobis obijcis, quia Saſima tua recuſauimus, nec Epiſcopatus cupiditate incitamur; vobis, non ſecus atque eſca canibus in medio proiecta, arma induentibus. Mihi vero maxima actio eſt otium. Atque vt quippiam laudum mearum intelligas: vſque adeo quiete atque otio glorior, vt me mutuo aduerſus vos animi magnitudinis eius, quæ hic ſita eſt, legem omnibus eſſe putem. Quod ſi noſtrum exemplum omnes ſibi imitandum proponerent: nec Eccleſiæ quidem negotij quicquam haberent, nec fides, quæ propriarum cuique contentionum telum eſt, miſere diſtraheretur. hæc ipſe.

XCII. BASILIVS CVM GREGORIO ACRIVS EXPOSTVLAT.

Duabus hiſce litteris, & fortaſſe aliis, quæ non extant, eodem argumento intercedentibus, perculſus nonnihil Baſilius animo eſt, quod apud Gregorium paulo liberius hæc ſcribentem videretur ipſe contemptui eſſe, dolens plurimum ſe adeo ab eo vilipendi, ac pro nihilo prorſus haberi: hæcque alia id genus miſcens querelarum, eadem Gregorio ſignificauit. Quæ cum ille accepiſſet, vt ſuſpicionem hanc à Baſilii animo dimoueret, officii plenas ad eum reddidit literas; illud obtexens, quod non contemptus cauſa, ſed amore tranquillioris vitæ patere penitus recuſaſſet. Extant ipſæ literæ & alio loco perperam collocatæ, alioque illis indito argumento: quas neceſſario hic putauimus eſſe reddendas; quo ex ipſis omnibus innoteſcat, Gregorium paulo licentius apud Baſilium agentem, haud faſtu tumidum eius ſpernendi cauſa feciſſe, ſed optatæ quietis amore. Sic enim illæ ſe habent c.

c Gregor. epiſt. 10.

XCIII. GREGORIVS SE EXCVSAT APVD BASILIVM.

Quo modo exigua nobis & viles res tuæ ſunt, ô diuinum & ſacrum caput? Quodnam hoc effugit verbum dentalia ſepta? Aut quo modo hoc dicere auſus es? (vt ipſe quoque audacter aliquid dicam) Quomodo vel animus id propoſuit, vel atramentum ſcripſit, vel charta excepit? O ſtudia, & Athenæ, & virtutes, & litterarij ſudores! Me enim litteris tuis pene tragicum facis. Vtrum nos, ante ipſum ignoras? tu, inquam, Orbis lumen, magna vox & tuba, doctrinæ palatium: Tuane Gregorio parua ſunt? Quid igitur aliud quiſpiam admiretur eorum, quæ in terra ſunt, niſi te Gregorius? Vnum vel inter anni partes, vnus Sol inter ſidera, vnum cœlum omnia complexu ſuo coercens, vna vox tua de omnibus triumphans: ſi modo ſatis meus ſum, qui de huiuſmodi rebus iudicium feram, nec mihi amor imposturam facit: quod non exiſtimo. Quod ſi nobis hoc nomine ſucceſes, quod te minus, quam tua virtus meretur, ſuſpicimus & admiramur: omnibus quoq; mortalibus ſuccenſeas oportet: neque enim alius quiſquam ſatis digne te laudauit, aut laudaturus eſt, præter te, tuamque in dicendo libertatem, ſi quidem fieri poſſet, vt quiſpiam laudes ipſe ſuas prædicaret, idque ſermonum lex ferret. Quod ſi contemptum tui nobis obijcis: ipſe prius inſaniam. At quod philoſophamur, indignaris? liceat mihi cum bona tua venia dicere: hoc vnum doctrina quoque tua & eruditione ſublimius eſt & præſtantius. hucuſque Gregorius. At inconſulte quidem putat aliquis has à Gregorio ſcriptas eſſe litteras, cum à Baſilio in Ponticam eremum vocatus venire recuſaret; cum contrarium penitus appareat: ſiquidem philoſophiæ amor, quem prætexit Gregorius, ad Baſilium accedendi, ipſum potius impuliſſet.

XCIV.

Perſtans tamen adhuc Baſilius in ſententia, vt Gregorium Saſimorum crearet Epiſcopum, vſus eſt ad hoc opera parentis ipſius, qui adhuc ſuperſtes erat, & Nazianzenam curabat Eccleſiam in extrema ſenectute conſtitutus: cuius tandem Gregorius ceſſit imperio, de quo ipſe ſic his verſibus d:

d Gregor. Naz. carm. de vita ſua.

—— ipſe me tamen vi Præſulem
Facit, atq; fallens rurſus hic natum pater.

XCV. GREGORIVS ORDINATVR EPISCOPVS SASIMORVM.

Sicque tandem patitur Gregorius ſe Saſimorum Epiſcopum ordinari. Conueniunt igitur ordinantes Epiſcopi, ipſeque in primis S. Baſilius, ac pater Gregorii: aduenit vero poſtea Baſilii germanus Gregorius Nyſſenus; qui ex Eccleſia (vt dictum eſt) opera Arianorum vagabatur extorris. Vbinam vero locorum eiuſmodi ordinatio facta fuerit, haud compertum habeo: Nazianzi nõ puto, quod vt diximus, ciuitas illa ad Anthimi diœceſim pertinere dicebatur, prohibentibus canonibus in aliena ditione haberi eiuſmodi functiones.

e Gregor. Naz. orat. ad patrem.

Cum autem Gregorius Saſimorum ordinatus eſt Epiſcopus, apologeticam habuit coram Epiſcopis ipſum ordinantibus orationem quam ſic exorditus eſt e: *Super me rurſus vnctio & Spiritus, & rurſus mœrens & triſtis incedo.* iteratam dicit vnctionem reſpectu illius, quam, cum presbyterio fuit initiatus, ſuſcepit. Qua oratione iterum de Baſilio queritur, ſed per quam modeſte, cum ait: *Verum nonnihil habeo, quod cum animo expoſtulem. Quis ex communibus amicis hanc cauſam diſceptabit? quis incorruptus erit iudex, vt iuſtam ſententiam ferat, ac non quod plerig; facere ſolent, plus gratiæ quam veritati tribuat? Vis crimen proferam, nec propterea orationis tuæ aculeum in me rurſus immittes? Fuit quondam tibi nobiſcum arcanum, vir clariſſime, arcanum vere, fidemq; ſuperans; nec ante hæc de nobis vnquam fando auditum.* at quodnam hoc? aperit ipſe ſic in carmine de vita ſua:

Qui ſæpe vocem hanc ore de noſtro legens,
Animo ferenda cuncta nunc æquo mihi:
At ſi parentes clauderent vitæ dies,
Negotiorum linquerem vt molem, fore,
Quo ferre fructum quempiam vitæ ſoco
Poſſem carentis, ciuis in quouis loco.
Hæc cum audiſſet ſæpius, dicta & mea
Probaret: ipſe me tamen vi Præſulem
Facit, &c. ſe enim vim paſſum pluribus dolet. hæc quidem ipſe cum iam Epiſcopus ordinatus fuit: poſtridie autem eius diei, iterum in aduentu Gregorii Nyſſeni coram iiſdem concionatus, de Baſilio atq; eius fratre Gregorio Nyſſeno hæc habuit f: *Horum alter nos vnxit, latenteſque in medium produxit: quod quid ei acciderit, vt faceret, aut quid eum ad hanc rem impulerit, haud ſcio, certe non vt dignum erat eo ſpiritu, qui in ipſo eſt: dicam enim, etſi durior ſit hæc oratio: omnia perferet amicitia, ſiue quid duri patiatur, ſiue audiat: Alter hanc cauſam huc veniendi habuit,* nempe Gregorius Nyſſenus, *vt nos conſoletur, ac per ſpiritum componat, ſpirituique manſuetos ſiſtat.* hæc tunc Gregorius.

f Gregor. Naz. orat. ad Greg. Nyſſen.

XCVI.

a Greg. v. Naz. Apol. 3.

GREGORIVS PVBLICA CONCIONE SE EXCVSAT.

Quo itidem tempore eodem ferme argumento eam dixit orationem, in qua de cauſa cur ceſſerit tandem, ita præfatur *a*: *Nihil ſenectute fortius, nihil amicitia venerabilius. Ab his ad vos ductus ſum ego vinctus in Chriſto, non catenis ferreis, ſed tenaciſſimis ſpiritus vinculis conſtrictus.* & inferius: *Amicitia me ſubegit*, nempe Baſilii: *patris canities in poteſtatem redegit: ſenilis, inquam, prudentia, vita limes, portus tutior, atq; illius amicitia, qui & apud Deum ipſe diues eſt, & alios diuites efficit. Iam enim iram abijcio, audiant manſueti & lætentur: manumque hanc, quæ mihi vim attulit, placido vultu aſpicio.* &c. palinodiam enim recantat de his, quæ dixerat in Baſilium, quæ aſpera ac dura ibi commemorat: atque de vnctione ſacerdotali rurſum his verbis: *Idcirco me Pontificem vngis, ac podere cingis, capitique cidarim imponis, atq; holocauſti ſpiritualis altari admoues, & ſacrificationis vitulum mactas, manuſque Spiritus conſecras, & ſancta ſanctorum ſpectatum introducis, veriq; illius tabernaculi, quod non homo, ſed Dominus conſtruxit miniſtrum facis,* &c. hæc ipſe, alludens ad ſacras Eccleſiæ cæremonias, quarum in antiqua lege figura quædam erat expreſſa, ituſq; inſinuans ordinandorum Epiſcoporum, quos adhuc Eccleſia à maioribus acceptos cuſtodit.

XCVII.

ANTHIMVS CONVENIT GREGORIVM NAZ.

b Gregor. Naz. ep. 13.

At quid poſt hæc? Simulac Anthimus Epiſcopus Tyanenſis ſecundæ Cappadociæ Metropolitanus de ordinatione Gregorii certum accepit nuncium: quamprimum Nazianzum ſe contulit, alio quodã prætextu quaſi Gregorium ſeniorem ægrotantem inuiſeret; re vera tamen vt ipſum Gregorium nuper ordinatum tentaret, atque diuelleret à Baſilio. Quæ autem tunc inter eos geſta fuerint, ipſe Gregorius ſcriptis literis reddidit Baſilium *b* certiorem, in quibus hæc inter alia: *Vt autem breui declarem, fortiſſimus Anthimus ad nos cum Epiſcopis quibuſdam venit, ſiue vt patrem meum inuiſeret (nam id quoque præ ſe ferebat) ſiue vt ageret, quæ egit. Cumq; multis modis animum noſtrum tentaſſet, paræcias commemorans, & Saſimas paludes, noſtriq; electionem, nunc blande nos alloquens, nunc precibus contendens, nunc minitans, nunc expoſtulans, nunc laudans, nunc vituperans, variis denique orationis circulis, ſtrophis & ambagibus vtens, tanquam is ſolus nobis intuendus eſſet, nouaq; metropolis, vtpote magnitudine amplitudineque ſuperior: Quid, inquam, ciuitatem noſtram intra circumſcribis, cum ipſi quoq; Eccleſiam faciamus, vtpote Eccleſiarum vere & iam olim matrem* &c. hæc de Cæſarienſi Eccleſia Gregorius, & quidem nobiliſſima, vt nulla ex parte Tyanenſis ei fuerit comparanda: matremque nominat Eccleſiarum Cappadociæ, ſicut & Solinus matrem Cæſaream vocat vrbium Cappadociæ, cuius laudes celebrat Iuſtinianus Imperator *c*. ſed de his alias. Subdit Gregorius de eodem Anthimo:

c Iuſtinian. nouel. 30. de Proconſul. Cappadoc.

XCVIII.

ANTHIMVS IN GREGORIVM INFENSVS.

Poſtremo negotio infecto, abſceſſit, crebris ſpiritibus interruptis, ac Baſiliſmum nobis, quaſi Philippiſmum quendam obijciens, nempe quod Gregorius Baſilio deditus omnia in eius gratiam loqueretur, ſicut olim falſa oracula ſacerdotum in gratiam Philippi Macedonum Regis compoſita. Sed poſt hæc Gregorius addit de epiſtola ab Anthimo ad ſe ſcripta, cum ait: *Iam etiam quo pacto noſtra illa*, ad nos ſcilicet ſcripta, *hoc eſt hominis inſolentis & contumelioſi epiſtola ſe habuerit, expende. Euocationem Synodalem exculptam ad nos miſerant. Me vero contra repugnante, contumeliamq; nobis fieri contendente, ſecundo loco poſtularunt, vt hortatu meo & rogatu de his rebus conſultationem haberetis. Id quod ego, ne quod prius moliebantur, fieret, me recepi facturum, rem omnem arbitrij veſtri faciens, an eos colligere ac congregare veletis & vbi & quando: quod quidem hominis erat non contumelia, ſed honore vos afficientis.* & paulo poſt de eadem epiſtola Anthimi: *Ipſam Anthimi epiſtolam vobis perlegam, quam cum paludes nobis prohibentibus & adminantibus inuaſiſſet, ad nos miſit, probris contumelijſque nos proſcindens, ac velut triumphum quendam aduerſus nos vt victos & profligatos canens. Quam autem rationem habet, vt cum tua cauſa illius offenſionem incurramus, tibi rurſus diſpliceamus, velut illi fauentes?* hæc & alia Gregorius pluribus, & quidem ſubinfenſe, quod apud Baſilium in ſuſpicionem adduci videretur, ne Anthimo adhæſiſſet.

XCIX.

Quod igitur ipſe Anthimus Saſima occupaſſet, nec illuc eundi Gregorio facultas daretur; quodque inſuper Baſilium pateretur ſubinfenſum, ab Anthimo autem minas ac iurgia experiretur: magna animi afflictione confectus, in tanta tempeſtate cum quid faceret, non haberet, omni nauigandi ſpe ablata, in tranquillitatis portum ſe recipere, conſilium initi; quando & Boſphorium poſtea Coloniæ in Cappadocia ciuitatis Epiſcopum, qui & interfuit Conſtantinopolitano Concilio, hæc pauca animo nonnihil commoto perſcripſit *d*:

d Gregor. ep. 15.

Hoc iam ſecundo à vobis ſupplantatus atq; deceptus ſum (quid dicam neſcio) ac ſi quidẽ iuſte, odoretur à vobis Deus odorem ſuauitatis: ſin autem iniuſte, hanc noxam vobis Dominus condonet. Sic enim me de vobis loqui æquum eſt, quandoquidem iniurias acceptas ferre iubemur. Cæterum vt penes vos eſt voluntatis veſtræ poteſtas, ſic mea quoq; penes me eſt. Non vltra vobis grauis erit ille Gregorius. Ad Deum ſecedam, qui ſolus purus eſt & à fraude alienus: in me ipſum colligar. Hæc mihi ipſi conſului. Bis enim in eundem lapidem impingere, vecordibus ſolum tribuit parœmia. hactenus ad Boſphorium Gregorius.

GREGORIVS FVGIT IN SOLITVDINEM.

C.

CVR GREGORIVS NON ADIVIT SASIMA.

e Gregor. Naz. in carm. de vita ſua.

Quidni hoc faceret Gregorius, cui nulla ſpes amplius, viuente Anthimo ſedis Saſimorum inuaſore, vt Saſima vel ſaltem inuiſeret, relicta erat; cum & ille occupaſſet redditus omnes, adeo vt nec cib. adeſſet, quo veſceretur, nec alio aliquo modo ſibi illum comparare poſſet? exprimit quidem hæc ipſe eleganter illis verſibus *e*:

Quid facere, quæſo, per Deum, par hic erat?
Retinere ſedem? tam graues ferre impetus?
Telis feriri? ſordido immergi luto?
Cum nec vbi ſenium ponerem locus foret,
Tectis ſubinde ſed meis extruderer:
Nec panem haberem, quem miniſtrarem hoſpiti,
(Vt rector ipſe pauperis pauper gregis)
Nec quid labore conſequi poſſem meo,
Viderem, &c.

Vnde accidit, vt ne inuiſere quidem Saſima ipſi licuerit: Quamobrem & hæc idem inferius.

Datam quidem mihi Saſimenſem Eccleſiam
Non attigi: ſic vt ſacrum nec vnicum
Illic obirem, iungerem aut preces meas
Cum plebe, cuiquam vel manus imponerem.

Hæc quidẽ Gregorius, haud contemnens ſedem exiguã, vt haberet maximam, omnib. penitus carere cupiens; ſed quod vilis ſane cauſa videretur, nec digna vt inter Catholicos, eo potiſſimum tempore, tot tantaque miſcerentur certamina. non enim hæc agebantur pro ſalute animarũ, aut fide Catholica tuenda; quorum quiſq; cauſa in hoſtes alacris deberet irrumpere: Anthimus enim Catholicus erat: ſed quod ditionis tantum ſuæ defendendæ cauſa inter Epiſcopos eiuſmodi implacabilia diſſidia fuerant concitata, magis magiſq; augenda illa fuiſſent, ſi obſtinata mẽte illic, Anthimo inuito, contradicente, minante, bellumque ciente, conſiſtere ſtatuiſſet. Inter hæc igitur tot tantaque diſcrimina, in ſolitudinem ſecedere ad tempus ſaltẽ, ſibi viſum eſt optimum: ſed haud diu licuit ſolitarium agere; accerſitus enim coactuſq; eſt patris nonnihil ſubiraſcentis imperio: quod ipſe teſtatur his Iambis *f*:

GREGORII FVGA IN SOLITVDINEM.

f Gregor. Naz. in carm. de vita ſua.

Quid dicam? & omnem quo tibi pacto meum
Pandam dolorem? Pungor hic rurſus, fugam
Conſciſco rurſum, ac celer montem peto,
Dulciq; furtim perſequor vitæ genus:
Quid iuuit hoc me? Non enim conſtans eram
Profugus in alijs rebus ac firmus licet,
Ignauus hic ſum, patris haud iram fero:
Ac primo tentat Saſimis me figere.

CI.

GREGORIVS A PATRE REVOCATVR AD CVRAM ECCLESIÆ NAZ.

g Gregor. Naz. in carm. de vita ſua.

His autem cum dictis ex cauſis Gregorius patri minime acquieſceret: ille ne quem ſibi obtemperantem reuocauerat à ſolitudine, nimia faceret aſperitate iterũ in eremum perfugam, aliud animo conſilium agitat, nempe vt demulceat filiũ, ac precib. agat, ſuadeatq; curæ paſtoralis coadiutorẽ ſibi ſenio iam fatiſcenti aſſiſtere. Ad hæc perſuadenda non defuerunt ſeni verba geſtuſve ad deliniendum quemuis licet animo duriſſimum cõparata. At qualia iſta fuerint, iucundum fore putamus ab ipſo Gregorio hæc cuncta carmine præcinente audire, cum ait *g*:

Quod cum negarem pertinax, curſum alterum
Tenet, rogatq; ſede ne maneam infima,

Sed colla-

Sed collaborem (namq; erat grauis admodum
Aetatè) pondus & leuem promptus ſuum.
Manusq; tendit, ac meam barbam ſimul
Capeſsit, ad me vocibusq; his vtitur:
O care fili, te pater ſupplex rogat,
Senex vigentem, dominus & famulum ſuum:
Natura enim te & lex duplex ſubdidit mihi.
Non poſco nummos, non lapillos fulgidos,
Agroſue, mollis quicquid & luxus iubet,
Cupio te Aaronis iungere, atq; Annæ ſato,
Vt præpotenti ſemper aſsiſtas Deo:
Te, qui dedit, habet, nate, ne ſpernas patrem:
Sic ſolus ille ſit tibi facilis pater.
Honeſta poſco: ſin minus, pater petit.
Nondum tot anni ſunt tui, quot iam in ſacris
Mihi ſunt peracti victimis. Da quod peto, &c.

VERBA GREGORII SENIORIS AD GREG. FILIVM.

multis enim illud ipſum inculcat argumentis, quo Gregorium domi ſiſtat, qui ſibi comminiſter aſſiſteret.

CII. GREGORII NATALIS TEMPVS.

At caue, lector, hyperbolem in hiſtoria: in præceps enim ferreris currens, niſi vbi veſtigia figas, caute conſideres. Quidnam eſt dicere, plures habuiſſe annos in Epiſcopali functione Gregorium ſeniorem, quam Gregorius filius ætatis eſſet: niſi neceſſario aſſirmare, ipſum genitum eſſe, cũ iam pater eſſet Epiſcopus? Quam enim caro pretio ſibi emerent eiuſmodi exemplum tum recentiores Græci, tum Latini incontinentes, atq; ii potiſſimum, qui à fide Catholica exulant hæretici cœlibatus hoſtes? Cæterum id hyperbolice dictũ eſſe, etſi aliæ rationes ad manifeſte probandum deeſſent, illud perſpicue omnino demonſtrat, quod generale filios in Epiſcopata procul à moribus legibusq; Eccleſiaſticis eſſet, tamq; in Occidentali, quam etiam in Orientali Eccleſia, hoc potiſſimum ſæculo, firmiter cuſtodirũ: quod quidem certum exploratumque haberi, quæ primo Annalium tomo, vbi de his fuſius actum eſt, aliiſq; in locis ſæpe dicta ſunt, luce clarius manifeſtant. At quonam modo vel fingi poteſt, Gregorium ſeniorem adeo ignominioſe leges Eccleſiaſticas proculcaſſe, quẽ etiam adhuc Ethnicum virtutibus egregie excultum Gregorius filius prædicat, factumq; Chriſtianum omni ſtudio mores fidei adæquaſſe *a* commendat? vel quonam pacto eiuſmodi ſuorum natalium labẽ ſicipſe Gregorius propalare non veritus eſſet, quæ diuinitus accidiſſe tantopere prædicat *b*.

a Gregor. Naz. orat. in fun. patris.
b Gregor. Naz. in carm. de vit. ſua, & in carm. de rebus ſuis.

CIII.

Sed & præter hæc, quæ ſufficere ſatis poſſent, fortiori adhuc argumento res tanta demonſtranda eſt. Reuocemus itaq; orationem ad ipſius Gregorii iunioris ætatis annos: vt ex his, ratione numeri recte ſubducta, intelligere valeamus, ipſum non ſolum ante parentis Epiſcopatum natum eſſe, ſed etiam antequam ille fieret Chriſtianus. Teſtatur namq; ipſe de ſe, cum Athenis eſſet vna cum Baſilio, ſe fuiſſe ætatis annorum triginta: ait enim *c*:

Nam tempus ingens fluxerat tam in litteris,
Triginta & annos pene tunc exegeram.

c Gregor. Naz. in carm. de vita ſua.

Erat autem id tempus, quando Iulianus Apoſtata (vt idẽ Gregorius tradit *d*) Athenas ſe contulit, nempe Conſulib. Conſtantio ſeptimum & Gallo tertium, eſt is annus Domini trecenteſimus quinquageſimusquartus, vt ſuperius ſuo loco demonſtrauimus. Quod ſi tunc erat Gregorius annos triginta natus: fateri opus eſt, natalem eius contigiſſe anno Domini trecenteſimo vigeſimoquarto, nempe anno ante Nicænum Conciliũ, quo tempore Gregorius parens Ethnicus adhuc erat; quẽ baptizatum fuiſſe idem Gregorius minor tradit eo tempore, quo celebratum eſt ipſum Nicænũ Concilium, nempe anno Domini trecenteſimo vigeſimoquinto. Quanto autem tempore vixerit laicus, antequã initiaretur ſacris ordinibus, vel poſtea eligeretur Epiſcopus, ignoratur. Vt plane intelligas, longe abeſſe, vt parente Epiſcopo ipſe Gregorius naſceretur; ſi præſertim his conſentientia iungas, quæ habet idem ipſe Gregorius in oratione habita in funere patris, vbi adeo manifeſte natalem ſuum recenſet, antequã pater initiaretur ſacro baptiſmo. At hæc de his ſatis. Erat igitur Gregorius hoc anno, ſecundum initam à nobis eius natalis temporis rationem, ætatis annorũ quinquaginta & vnius, pater vero agebat in Epiſcopatu annos circiter quadraginta tres vel quatuor, qui (vt dicemus) functus iam Epiſcopatu annis quadragintaquinque, ex hac vita deceſſit.

d Ammia. Marcell. li. 15. & Greg. Naz. orat. in Iulian.
ÆTAS GREGORII NAZ.

CIV. QVA CONDITIONE GREGORIVS SVSCEPIT REGIMEN ECCLESIÆ NAZ.

Tunc temporis igitur ipſe Gregorius Saſimorum Epiſcopus, quod in ſede ſua agere minime ſibi conceſſum eſſet, poſt fugam (vt dictum eſt) reuocatus patris imperio, ipſi roganti inhæſit in Epiſcopalibus functionibus adiutor: ea tamen lege, vt quoadusq; pater viueret, ipſi inhæreret, poſtea vero, quo vellet, liberum eſſet abire: quod ipſemet in primis in Vite ſua his Iambis expreſſit, vbi egit de patre rogante, cui tandem ipſe aſſenſus fuerit:

Hæc cum audiiſſem: iamq; Sol nubem velut,
Mens depuliſſet nonnihil pondus graue,
Quid ſit? meorum & quæ malorum clauſula?
Sic cogitaui, nil mihi hinc damni fore,
Adusq; ſolium vota ſi explerem patris.
Nec enim, inquiebam, me reluctantem iſta res
Stringet, liget me nulla cum promiſsio.
Sic me reduxit obtinens palmam timor. hæc de animi ſui Conſilio Gregorius, quod & publica concione etiam omnibus notum teſtatumque voluit.

CV.

Cum enim ipſe Nazianzum rediiſſet, illam coram patre publice habuit orationem, cuius eſt exordiũ: *Os meum aperui & attraxi ſpiritum.* quam hoc ipſo tempore ab eo dictam eſſe, non autẽ antea, poſt priorem fugam, ſcito: licet enim ex ea fuerint aliqua ſuperius recitata ad declarandũ mẽtis eius inge propoſitum; ex iis tamen quæ idẽ ipſe habet in carmine de Vita ſua, ad hæc ipſa tempora eadem oratio eſt neceſſario referenda, qua primo de illata vi queritur, ſed quanam audi: *Vis, inquit, nobis illata eſt, fratres & amici (veſtram enim fidem, ſi non eo tempore, nunc certe implorabo) vim, inquam, nobis attulit tum patris ſenectus, tum amici, vt leniter dicam, benignitas. Ac mihi, quæſo, pro veſtra quiſque facultate opem afferte, ac manum porrigite oppreſſo, atq; à cupiditate & ſpiritu valde diſtracto: Illa fugam ſuadet & montes & ſolitudines, & corporis animiq; tranquillitatem, & cætera; Hic contra, vt in medium prodeam, hortatur, publicaq; vtilitati conſulam.* ac poſt alia demum conteſtatur, ſe eius ſedis ſuſcipere miniſterium, quouſque pater viuat, poſtea autem, quo velit, ſibi migrandum. ait enim: *Proinde nunc quidem cum præclaro parente curam hanc ſuſcipere non recuſo, veluti magnæ aquilæ, & altiſsime volanti pullus non incommodus è propinquo aduolans. Poſtea vero pennam meam ſpiritui, quo volet, & quo modo volet, ferendam dabo: nec quiſquam erit, qui me cogere, aut alior ſum traducere poſsit cum eo conſultantem. Nam etſi paternis laboribus ſuccedere dulce eſt, ac noto & familiari gregi præeſſe iucundius eſt, quam externo & alieno, addam etiã Deo carius (niſi me amor fallit, & mente eripit conſuetudo) non tamen conducibilius eſt, nec tutius, quam vt volentes volentibus præſint: quandoquidem neminem vi duci vult lex noſtra, ac coacte & non ſponte gubernari.* & paulo poſt ad populum: *Hæc, inquit, habui, viri Nazianzeni, quæ ſimplici animo beneuolentia pleno ad vos dicerem: habetis occultum animi mei conſilium, &c.*

CVI. GREGORIVS AN FVERIT ORDINATVS EPISCOPVS NAZ.

At illud de Gregorio plane accidit admiratione dignũ quod omnes ipſum Epiſcopum Nazianzenum aſſirmẽt, hæcq; opinio apud omnes ferme adeo inualuerit, vt nec ea de re dubitandi ſaltem locum admiſerint. Et quid mirum, ſi poſteri eo errore lapſi ſunt, cũ hoc ipſum crediderint homines huius temporis, iiq; præſertim, qui in Concilio Conſtantinopolitano eidem refragati ſunt, dicentes ipſum trium ſedium Epiſcopum eſſe, nempe Saſimorum, Nazianzi, atq; Conſtantinopolis? Cũ igitur id de eo creditum atq; teſcriptũ appateat, & eiuſmodi cauſa eo ſtatu collocata eſſe videatur, vt contrariũ teſtẽ admittat neminem, in aliorum quoq; ſententiam & ego pedibus irem, niſi (quod inſtar omnium eſt, & plus omnib. æſtimari debet) ipſemet Gregorius contrariũ aſſirmaret. Quis enim cõtra S. Hieronymum *e* (vt omittamus Gregorium preſbyterum auctorem Vitæ eius, itemq; *f* Ruffinum, Socratem *g*, Sozomenũ *h*, & alios fere innumeros) id aſſirmare auderet, niſi fortiori certioriq; fide eſſet de aduerſantium errore perſuaſus? Ipſe enim Gregorius Nazianzenus cum in primis expreſſe cõteſtatus ſit publica oratione (vt modo dictum eſt) ſe ad tẽpus, vſq; ad obitum videlicet patris, illam præfecturã adminiſtraturum fore, poſtea vero

e Hieron. de ſcrip. Eccl. in Gregor. Naz.
f Ruffin. l. 2. c. 25.
g Socrat. l. 3. c. 9.
h Sozo. l. 6. c. 17.

[illegible]dio ex voluntatis arbitrio migraturum: plane conſtat, nequaquam fuiſſe ordinatum eius Eccleſiæ Epiſcopum: temporariæ enim & conditionales Eccleſiarum præfecturæ nequaquam conferri ſolebant. Quid amplius? Si ipſius pater eiuſdem Eccleſiæ agebat Epiſcopum, vt ex locis nuper citatis ſatis euidenter colligi poteſt, quonam pacto, quæſo, accidiſſe potuit; vt eiuſdem Eccleſiæ vno eodemq; tempore duo ſimul præfecti eſſent Epiſcopi, refragante præſertim Nicæno canone, qui ordine habetur octauus? Inſuper quid manifeſtius dici poteſt, quã quod ipſe Gregorius Nazianzenus ad Gregorium Nyſſenum ſcribit, cum de ſubrogato Eulalio in locum patris ſic ait a:

GREGORIVS AD TEMPVS NAZIAN. ECCLESIÆ PRÆFVIT ADIVTOR.

Inter omnes enim conſtat, me non Nazianzi, ſed Saſimorum Antiſtitem creatum fuiſſe: tametſi patris reuerentia, & eorum, qui ſupplices hoc à me contenderunt, ad breue tempus præfecturam quaſi hoſpites accepimus. nimirum adminiſtrationem eius Eccleſiæ ad modicum tempus, vſq; ſcilicet ad patris obitum; quem haud diu poſt ſuperuixiſſe ab hoc tempore, non tantũ hic Gregorius ſignificare videtur, ſed & in carmine de Vita ſua iiſdem ferme verbis ad Iambi metrum accommodatis affirmat:

a Gregor. Naz. epiſt. 42.

Vt hoſpitem alienæ breui me tempore
Geſſiſſe curam non nego.

CVII.

Sed & ad Philagrium ſcribens, cum ab eo redargueretur, quod poſt mortem patris Eccleſiam reliquiſſet Nazianzenam, ſic ſe excuſat b: *Quod ſi eccleſiam relinquere periculoſum eſt, vt ſcribis: quam tandem? ſi noſtram, rectè dicitis, idemque ipſe aio: ſi vero nihil ad nos attinentem, nec nobis aſſignatam atque decretam; culpa vacamus. Quod ſi idcirco tenemur, quia ipſius curam aliquantiſper geſſimus: multi vtiq; alij eâdem ratione teneantur, quot quot nimirum hoſpitum curam habuerunt.* hæc ipſe: ex quibus illud exploratum perſpicuumq; redditur, Gregorium nequaquam creatum fuiſſe Epiſcopum Nazianzenum, ſed ad breue tempus, patre viuente: eo vero paulo poſt ex hac vita decedente, Gregorium pariter adminiſtrationem ceſſiſſe. Quando autem id cõtigerit, dicemus anno ſequenti: interlapſus enim putatur annus, ex quo Gregorius rediit Nazianzum, vſq; ad obitum patris. Sed quod de Saſimorum Eccleſia nulla poſt hac mentio habeatur: id inde eueniſſe exiſtimamus, quod Anthimus alium Saſimis, quæ ſibi vendicaſſet, Epiſcopum ordinauerit; & Baſilius ad dirimendas Eccleſiæ controuerſias inter Catholicos periculoſo illo tempore obortas Anthimo pugnaci homini loco ceſſerit. His de Gregorio atq; Baſilio enarratis, ad res geſtas Valentis Imp. iam reuocemus orationem.

b Gregor. Naz. epiſt. 65.

ALTERCATIONES DE SASIMIS SVBLATÆ.

CVIII.

Meminiſſe oportet, dictum eſſe anno ſuperiori, ipſum ſe Antiochiam contuliſſe, nonnihilque Eccleſiam illam vexaſſe, atq; inde peregrinatum eſſe in ſuperiorem Syriã, inuentoſq; ibi Catholicos dire exagitaſſe, quod hoc ipſo anno cõtigiſſe videtur. Nos vero de his in primis, quæ facta ſunt Edeſſæ, agere aggredimur, & primum de cauſa Valentis in eam ciuitatem profectionis; de qua ſic Socrates c: *In ea ciuitate templum magnificum & egregium eſt S. Thomæ Apoſtolo dedicatum, crebraque hominum multitudo eo propter loci ſanctitatem confluit: quod quidem Valens videre cupiens, illuc contendit.* Quid autem egerit, cum frequentem Orthodoxorum multitudinem eo accedẽtem conſpexiſſet, idem auctor narrat, necnon Sozomenus, cuius hic verba reddemus: ait enim d: *Qua in vrbe omnib. eccleſiis Orthodoxorum ablatis, cum vidiſſet populum Eccleſiæ Catholicæ in campo ante ciuitatem conuentus egiſſe, dicitur verbis contumelioſis Præſidem generalẽ arguiſſe, & pugnum in maxillam eius inflixiſſe, propterea quod contra ſuum mandatum eiuſmodi conuentus fieri permiſiſſet. At eidẽ Præfecto* (inquit Theodoretus e) *cui Modeſtus nomen erat, imperat, ſuos milites, qui tributa ſolebant exigere, in vnum cogat, & reliquas copias, quæ aderant, aſſumat, quo multitudinem congregatam, diſſipent, virgiſq; fuſtibuſq; cædant, & alijs inſtrumentis bellicis, ſi opus ſit, caſtigent. Itaq; Præfectus prima luce imperatum facit. Qui dum per forum tranſibat, mulierculam infantem geſtantem manibus & admodum properantem videt: quæ* (inquit Sozomenus f) *præ celeritate amiculum, contra quam ſexum muliebrem deceret, negligenter ſibi circumiecerat: nam militibus omnibus contemptis, primũ eorum perrupit agmen: quandoquidem animus eius diuino amore ſuccenſus hominum violentiam nihil extimuit, ſed huiuſmodi terrores pro riſu habuit ac ludibrio. Quam tum conſpicatus Præfectus, cum quid factum eſſet, intelligeret, eam iubet ad ſe adduci: rogat, quo ſe conferre velit. Tum illa: Cognoui, inquit, inſidias contra famulos Dei paratas, & in animo eſt ad fratres fide mecum conſentientes contendere, magno flagrans deſiderio cædem à vobis intentatam vna cum illis ſubeundi. At infantem, inquit Præfectus, quorſum tandem tecum fers? Vt mecum, inquit, mortis optatiſſimæ particeps fiat. Quæ cum Præfectus à muliere accepiſſet, & ex eius animo aliorum omniũ alacritatem perſpiceret, refert ad Imperatorem, & cædem illis fruſtra illatam fore, docet: Nam & ipſi, inquit, nihil præter dedecus inde conſequemur, & eorum tamen propenſum ac paratum ſtudium haudquaquam extinguemus.* hactenus de his Theodoretus & alii.

c Socrat. l. 4. c. 14.
QVID IN EDESSÆ ECCLESIAM VALENS.
d Sozo. l. 6. c. 18.
e Theod. l. 4. c. 16.
EGREGIVM EXEMPLVM MVLIERIS CHRISTIANÆ.
f Sozo. l. 6. c. 18.

CIX.

At de Edeſſæ Epiſcopo iam ante aduentum Valentis in exilium miſſo, aliiſque eiuſdem Eccleſiæ clericis tunc exulare iuſſis atq; male habitis, hæc idem ſcribit Theodoretus g. *Barſen præterea, cuius gloria etiam hoc tempore perilluſtris eſt non Edeſſæ ſolum, quam gubernabat, & in ciuitatibus ei finitimis, verum etiam in Phœnicia, Aegypto, & Thebaide (per has namque nationes vniuerſas fama eius propter virtutis ſplendorem permanauerat) primum Valens Aradum inſulam incolere mandauit. At vbi intellexit, infinitas hominum multitudines ad eum confluere (etenim Apoſtolica repletus gratia morbos verbo depulit) Oxyrinchum, quod eſt oppidum Aegypti, relegauit. Rurſum poſtquam eius gloria omnes etiam eo frequentes pertraxit, ad caſtellum miſit in extremis oris illius regionis poſitum, vicinumq; barbaris, qui illic habitant, cuius nomen Phœno eſt, Valens ſenem illum, idoneum ſane regno cælorum incolam, abducendum curauit. Ferunt eius lectum in Arado inſula ad hodiernum diem remanere, multo ſane honore decoratũ: nam multi morbis vexati, vbi in eo decubuerint, ad integram valetudinem per fidem reſtituuntur.*

BARSÆ EPISCOPI EDESSÆ EXILIVM.
g Theod. l. 4. c. 15.

CX.

Valens autem grege paſtore orbato, Lupum in paſtoris locum ſubſtituit. Et quoniam omnes, vrbe relicta, extra mœnia conuentum agebant, ipſe Edeſſam proficiſcitur. vbi viſo ſpectaculo multitudinis Orthodoxorum in agro conuenientium, flagrantiq; ſtudio martyrium expetentium, vniuſque mulieris illius perculſus exemplo, ſicut abſtinere præcepit à nece populi; ita in Eccleſiæ miniſtros qui aderant, iram conuertit. Quid autem in eos decreuerit, idem auctor ſic narrat h: *Eius præſides (presbyteros dico & diacones) iubentur abduci, & alterum è duob. præſtare, nempe vel communicare cum Lupo, vel in vltimas Imperij oras relegari. Itaq; vt primũ omnes in vnum Præfectus coegerat, leni & blanda oratione conatur perſuadere, vti legibus Imperatoris morem gerant: Nam eſt, inquit, extrema dementia, vt pauci homines Imperatori tam multis atq; prapotentibus viris moderãti reſiſtant. At quoniam omnes taciti conſtitere: Præfectus Eulogium eorum presbyterum primarium, virum ſane magna laude prædicandum, ſic alloquitur: Cur tandem non reſpondes ad ea, quæ modo dixi? Sane, inquit, non putabam, me minime rogatum, quicquam debere reſpondere. Atqui, inquit Præfectus, multa verba feci, quo vos ad ea, quæ ſunt vobis emolumento futura cohortarer. Tum Eulogius: Eſt, inquit, tua ad omnes habita oratio; & propterea abſurdum certe putaui, vt ipſe, alijs à reſpondendo excluſis, ſolus reſponderem. Verum ſi à me libet quicquam ſciſcitari, non te celabo, quid ſentiam.*

LVPVS ARIANVS EPISCOPVS EDESSÆ.
h Theod. l. 4. c. 16.

CXI.

Cui rurſus Præfectus: Proinde, inquit, communica cum Imperatore. Ad quem Eulogius diſſimulanter quidem, ſed valde facete reſpondit: Nunquid cum Imperio eſt etiam ſacerdotij dignitatem conſecutus? Præfectus igitur intellecta ironia, cœpit grauiter ſuccenſere, conuicia in presbyterum iacere, & hæc quoque verba addere: Non iſtud dixi, ô ſtupide; ſed vos, vti quibuſcum communicet Imperator, cum iiſdem communicetis, hortatus ſum. Atq; ſimul vt ſenex dixerat ſe habere paſtorem, cuius nutum ſequerentur: Præfectus octoginta pariter comprehenſos in Thraciam amandauit, irrumpentibus enim (vt dictum eſt) in earum regionum partes Gothis, inſanienteque Athanarico eorum Rege in Chriſtianos, ad necem potius, quam ad exilium iidem miſſi eſſe videbantur. *Qui cum abducerentur* (ſubdit Theodoretus) *in exilium, cultu & obſeruantia ſumma dignati ſunt. Nam ciuitates & pagi proceſſerunt illis obuiã, & maximũ honorem, vtpote inuictis Chriſti athletis, deferunt. Sed aduerſarij inuidia armati referũt ad Imperatorẽ idipſum, quod hiſce hominib. dedecori fore putabatur ſummũ honorẽ attuliſſe. Qua re cognita, Valẽs dat mãdatũ, vt bini dũtaxat*

OCTOGINTA CONFESSORES EXVLES.

ſimul

ſimul eant, & pars in Thraciam, pars ad extremos Arabiæ fines, alij in quaſdam Thebaidis oppidula diſpergantur. Ferunt autem crudeliſſimorum quorundam opera, tum eos, quos natura coniunxerat, diſtractos fuiſſe, tum qui fratres erant, ab ſe mutuo ſegregatos; Eulogium vero, qui alijs præfuit presbyteris, & Protogenem ſecundum ab eo, in Antinoem, quæ eſt in Thebaide, relegatum: quorum virtutem obliuione obrui non ſinam.

CXII. EVLOGII ET PROTOGENIS EXILIVM.

Poſtquam enim comperêrunt Epiſcopum illius vrbis eandem ſecum fidem amplexantem, Eccleſiaſticis conuentibus communicarunt illi quidem: ſed cum viderent paucos admodum in vnum coeuntes, & ciuitatis habitatores Gentiles eſſe accepiſſent, doluerunt certe plurimum, vt par erat & eorum infidelitatem grauiter lamentati ſunt: attamen non ſatis eſſe cenſuerunt dolore propterea tangi; ſed quoad poterant, eorum animos ſanare laborarunt. Nam Sanctus Eulogius in cella concluſus dies noctesq; totas vniuerſitatis gubernatorem Deum orauit. Protogenes autem vir apprime admirabilis, in literis educatus ab Eunomio, & in celeriter ſcribendo exercitatus, cum locum reperiſſet idoneum, ludum aperuit, & pueris docendis operam dedit, atque eos non modo exercuit ad cleri manu ſcribendum, verum etiam ſacra Dei eloquia edocuit. Nam hymnos Dauidis, tanquam dictata, illis propoſuit; & eas Apoſtolicæ doctrinæ ſententias, quas eorum ingenijs accommodatas putabat, ediſcendas tradidit.

CXIII. PROTOGENES CONVERTIT GENTILES AD FIDEM.

At cum vnus ex pueris in morbum eſſet delapſus, venit ad domũ eius, & dexteram ægrotantis tangens, precibus morbum depulit. Qua re intellecta, aliorum puerorum patres eum ad ſuas quoque ædes deducunt, orantq; vt liberis morbo vexatis opem ferat. At ille reſpondit, ſe non prius Deum deprecaturum, vti morbum depellat, quam qui ægrotaret, baptiſmi lauacro tinctus eſſet. Cui rei à patribus libenter aſſenſum eſt; nam ſanitatis deſiderium eos ad iſtud faciendum impulit; & ſimul tum animo, tum corpore ſanati ſunt. Verum ſi quando quenquam ex numero ægrotantium ad diuinam Spiritus ſancti gratiam recipiendam induxiſſet: eum ad Eulogium deducit, pulſat oſtium, orat, vti tum aperiat, tum ſigillum Dominicum ei, quem verbo Dei ad fidem traxiſſet, imponat. At cum Eulogius ægrè ferret, velut precibus interruptis: tum Protogenes: Eſt, inquit, errantium ſalus magis neceſſaria. Itaque mirati omnes Protogenem, cum eum huiuſmodi miracula edere, & tam multis lucem diuinæ cognitionis impertire cernerent, primas Eulogio conceſſiſſe, & eos, quos verbo Dei ceperat, ad illum deduxiſſe. Merito igitur multo maiorem præſtantioremq; virtutem in eo eſſe ſuſpicati ſunt.

EXVLES REVERSI POSTLIMINIO.

Poſtea vero quam perſecutionis tempeſtas ſedata fuit, & Eccleſiis allata tranquillitas, iſtique duo ipſi domum reuerterunt; omnes eos producere, lamentari eorum diſceſſum, lachrymas fundere cœperunt, & maximè omnium Eccleſiæ illius Antiſtes, quippe qui illis in agro Dominico colendo deinceps careret. Vbi in patriam veniunt; Sanctus Eulogius, Barſa illo magno ad vitam nullis aſperſam moleſtiis tranſlato, Eccleſiæ ab eo gubernatæ clauum obtinet. Protogeni autem illi admirabili dabatur in mandatis, vti Charras coleret, vrbem ſane incultam, & ſpinis Gentilium refertam, multoſq; & graues requirentem labores. Atq; hæc quidem, pace in Eccleſiis conſtituta, acciderunt. hactenus de his Theodoretus. Porro horum illuſtrium cõfeſſorum Barſæ & Eulogij Edeſſæ Epiſcoporum, necnon Protogenis Charris Præfecti viget in tabulis Eccleſiaſticis *a* memoria diuerſis diebus annotata, quibus ex hac vita eos feliciter migraſſe contigit.

a Martyrol. Rom. die 30. Ian. 5. & 6. Maij.

CXIV. QVID IN SCYTHIÆ ECCLESIAM VALENS.

Iam quod reliquũ eſt peregrinationis & perſecutionis Valentis Imperatoris ſimul abſoluamus: vtrumq; n. ipſe vna ſimul coniunxit, nempe peregrinari & perſequi: inſtarq; impetuoſi torrentis, per fines, quos tranſijt, omnia deuaſtauit. Quid autem cum perueniſſet in Scythiam, aduerſus eius prouinciæ Eccleſiã egerit, Sozomenus, ita deſcribit *b*: *Prædicant fideles Scythas ſimili de cauſa in ea ipſa fide perſiſtere. Gens iſta multas quidẽ habet vrbes, pagos, & caſtella, ſed principatum obtinet Tomis, quæ eſt Vrbs magna & opulenta prope mare ſita ad læuam, cum quis ad pontum Euxinum nauigat. Vetus conſuetudo eſt, quæ ibi etiamnum ſeruatur, vt vnus Epiſcopus totius illius gentis Eccleſiis præſit. Itaq; tempore, de quo iam loquimur, illas adminiſtrauit Bretannio, quando etiam Imperator Tomim aduenit. Poſtquam autem acceſſit ad Eccleſiam, & pro more ſuo ei perſuadere conatus eſt, vt cum Arianis communicaret: Bretannio conſtanter admodum apud Imperatorem & libere pro doctrina Concilij Nicæni locutus, receſſit ab eo, & ad alteram Eccleſiam ſe contulit: quem populus quoq; ſecutus eſt. Fere autem ab vniuerſa ciuitate eo concurſum eſt, partim quo Imperatorem viderent, partim quod aliquid nouarum rerum eum moliturum expectarent.*

b Sozom. li. 6. c. 22.

CXV. VALENS VERITVS SCYTHAS REVOCAT EORVM EPISCOPV̄ AB EXILIO.

Valens igitur cum ſuis derelictus, illud velut contumeliæ loco factum grauiter tulit: atq; Bretannionem comprehenſum in exilium deduci mandauit: quem non multo poſt denuo reduci permiſit: Nam cum videret, credo, Scythas Epiſcopi exilium iniquo animo pati, non parum veritus eſt, ne nouis rebus ſtuderent: quos quidem & fortes eſſe ſciret, & ipſo locorum ſitu Imperio Romano neceſſarios, quippe qui impetum barbarorum illam Orbis partem incolentium propulſarent. Itaq; Imperatoris conatus ſic à Bretannione cõpreſſus eſt, viro cum in alijs rebus ſpectato, tum ob diuinam virtutẽ adeo inſigni, vt etiam ipſi Scythæ laudis teſtimonium ei tribuerent. His ergo de cauſis Imperatoris ira in cunctum totius Orbis terræ clerum, Eccleſiis ſolum Occidentis exceptis, ſuam vim exercuit. hactenus Sozomenus. Eſt celebris Bretannionis memoria in Eccleſia Dei, ex tabulis Eccleſiaſticis quolibet ann. VIII. Kal. Ianuarij rediuiua. Succeſſit Bretannioni Gerontius, qui interfuit Concilio Conſtantinopolitano œcumenico ſub Theodoſio Imperatore.

CXVI. EVSEBII VERCELLENSIS OBITVS TEMPVS.

Hoc item anno relata habetur in Sancti Hieronymi Chronico mors S. Euſebij Epiſcopi Vercellenſis: nam licet ſub ſeptimi anni horum Imperatorum laterculo poſita reperiatur; quod tamen idem Hieronymus incipiat numerare annos eorũdem Auguſtorum ab anno ſequẽti eorum electionis, in hunc ipſum incidit annum octauum eorundẽ Imperij, qui ab ipſo ſeptimus numeratur. Cæterum quod in primis ad tempus obitus ſpectat: haud hæc ſine dubitatione pertranſeunt; cum tamen abſq; cõtrouerſia recipiendum ſit, quod idem Hieronymus *c* teſtatur alibi, ipſum Euſebium ſub iiſdem Imperatoribus ex hac vita migraſſe. Quod enim retardare maximè poteſt animum, ne hoc anno, ſed vt longè poſt præſens tempus putemus Euſebiũ diem obiiſſe, illud eſt; quod S. Ambroſius, qui nõniſi poſt trienniũ, anno nimirum Domini trecenteſimo ſeptuageſimo quarto creatus eſt Epiſcopus Mediolanenſis, ad Vercellenſes ſcribit *d* litteras, cum adhuc ipſa Vercellẽſis Eccleſia eſſet deſtituta Epiſcopo ſucceſſore. Cæterum hæc facile refelluntur, ſi quis rectè cõſideret, nõ fuiſſe Epiſtolam illam ab Ambroſio ſcriptam cum vacaret ſedes ob mortem Euſebij, ſed obitu ſucceſſoris eius Limenij, qui reperitur interfuiſſe Cõcilio Aquileienſi ſub Damaſo: cũ tamen illa Epiſtola data appareat tempore Siricij Papæ, ipſo ortu hæreſis Iouiniani, vt quæ præcedunt eorundem Ambroſij atq; Siricij Epiſtolæ declarant.

c Hier. de ſcript. Eccl. in Euſeb. Vercellenſ.

d Ambroſ. epiſt. 82.

CXVII.

His de tẽporis eius obitus ambiguitate dilutis, de mortis genere peruestigandum eſt. Haud enim leuis eſt hæc controuerſia, num re vera martyrio occubuerit, quo titulo in Eccleſia ſua colitur, & in tabulis Eccleſiaſticis adſcriptus habetur: cum tamen S. Ambroſius eundem ſæpe confeſſorem tantum appellet, imo & à martyrio diſertis verbis excludat, cum in nuper citata Epiſtola ad Vercellenſes hæc dicat: *Itaq; vt Sanctus Euſebius prior leuauit vexillũ confeſſionis; ita beatus Dionyſius in exilij locis propriore martyribus titulo exhalauit.* hæc ipſe. Quid igitur propriore martyrij titulo Dionyſius Mediolanenſis Epiſcopus mortuus dici poteſt, ſi & ipſe Euſebius æquè ab Arianis occiſus interijt? Quin ſi (vt volunt) idem Euſebius ab Arianis impetitus lapidibus necatus eſt: certè propriore titulo martyrij dicendus erat Euſebius occubuiſſet, quã Dionyſius, qui in exilio poſitus, abſq; vi alia adhibita, quieuit in Domino. Sed & Gregorius Turonenſis *e* cum agit de miraculis in eius Eccleſia fieri ſolitis, confeſſorẽ appellat, & inter cõfeſſores adnumerat: cũ alioqui nec indignus fuerit martyris titulo, ſecundũ veterem loquendi vſum, quo (vt ſuperius dictũ eſt ſecundo Annalium tomo) illi etiam martyres dicebantur, qui fidei cauſa poſt confeſſionẽ aliquid in corpore paſſi eſſent, etiam ſi ex illatis pœnis minimè contigiſſet ſpiritum exhalare.

EVSEBIVS CONFESSOR À MAIORIBVS DICTVS.

e Greg. Turon. de glor. confeſ. c. 3.

CXVIII.

Cæterum ipſum etiam præter graues illas, quas exulãs paſſus eſt ærumnas, poſt ſæuam illam ſub Conſtantio factam ſanctiſſimi viri per ſcalas protractionem, poſtquam

EVSEBIVS À SCRIPTORIBVS ET MARTYR ETIÃ NOMINATVR.

eſt reuerſus in patriam, Arianorum inſultu, lapidum ictibus morte affectum, monumenta Vercellenſis Eccleſiæ docent, quæ eum magis proprio titulo martyrem dicũt, & à cõfeſſore diſtinguunt. Quæ enim ſub Bononio eius Eccleſiæ Epiſcopo, & Gregorio Papa XIII. eius vita conſcripta eſt, hæc de Euſebij martyrio habet: *Aliquot vero poſt diebus, domum vbi Sanctus Epiſcopus habitare conſueuerat, Ariani confertiſſimo agmine veniunt: à quibus is primũ raptatus, mox cruciamentis varijs tortus, tum lapidibus, quorũ aliqui adhuc ſanguine aſperſi in ſepulchro eius nuper inuenti ſunt, obrutus, capite confracto, martyrij curſu egregiè confecto, ſuperatiſq; importuniſſimis religionis Catholicæ hoſtibus, victor, & rerum cum primis admirandarũ nomine maximè illuſtris, annos octoginta octo ferè natus, in cœlum migrauit ad Dominum, pro cuius diuina gloria perpetuo dimicauit.* hæc auctor, qui & huius martyrij generis ante recenſuit hos aſtipulatores, Antoninum Archiepiſcopum Florentinum, Volateranum, & ipſius Eccleſiæ Vercellenſis Eccleſiaſticum officium: quorum omnium teſtificatione cũ illud aſſeritur, adeo audax facinus Arianos aggredi præſumpſiſſe, quod Valens Arianus Imper. regnaret, narratæ hiſtoriæ fides minuitur: ſiquidem Valens non niſi Orientis Imperij habenas moderabatur, Occidentis vero Valentinianus, quem omnes veteres hiſtorici Catholicum fuiſſe dicunt. Optaſſem hæc de martyrij genere ex antiquioribus eſſe deprompta ſcriptoribus. Magna n. admiratione ſum affectus, quod in his, quæ collegit diligens auctor cuncta eius Eccleſiæ monumenta, & inter alia octo ſermones ab antiquis Epiſcopis in Euſebij anniuerſariis natalitijs ad populum dictos, aliiſq; , quæ idem Euſebius ab Arianis fidei cauſa paſſus fuerit, ſummo ſtudio in memoriam reſtitutis; de eiuſmodi tamen martyrij genere, quod lapidibus obrutus finem viuendi fecerit, nihil prorſus habeatur, niſi in nouiſſimo tantum illorum: cum alioqui & in aliis ſermonibus interdũ confeſſor, & martyr aliquoties appelletur: eo (vt diximus) titulo dignus, quod tormenta & carceres ſub Conſtantio expertus fuerit, etiam ſi nihil præterea pati contigiſſet: quandoquidẽ in primo eorum ſermone, qui ſub nomine Ambroſij aliquãdo editus fuit, ex diro illo ſupplicio, quo per ſcalas tractus quaſſatus eſt capite, & membris contractus, martyris nomen conſecutus oſtenditur.

CXIX. EVSEBIVS VERC. IN EPITAPHIO VERSIBVS ACROSTICHIS MARTYR DICTVS.

Sed & in Epitaphio ad ſepulchrũ eius inuento, acroſtichis verſibus cum martyrij titulus egregiè habeatur expreſſus; quod autem lapidibus conſummarit, ne verbum quidem: dici poſſe videtur inde martyrij titulus cõparatus, quod haud dubium conſtet ipſum fudiſſe ſanguinem, ſed infeciſſe etiam tũc cruore fracto capite lapideos gradus, vel alios deorſum, vt aſſolet, in via poſitos ſparſos lapides ſanguine conſperſiſſe: quos à ſuis collectos, & ad ſepulchrum, tanquam victoriæ trophæa poſitos, æquum eſt exiſtimare, atque etiam aſſerere poterit, qui aſſertam de lapidatione ſub Catholico Principe hiſtoriã, contra Ambroſij ſententiã recitatam, haud facile admittendam putarit. Sed quid intereſt, nũ illiſo lapidibus capite, ſparſoq; cruore, vel ictibus lapidũ fracto itidem capite, fuſo ſanguine, fuerit Euſebius martyrij titulum conſecutus: cum alioqui licet priori illo ſupplicio & aliis in Palæſtina additis pœnis minimè cõtigerit ex hac vita migrare; tamen ipſum dignum titulo martyrij omnis antiquitas prædicet? At de his hactenus: ad hæc n. digreſſi ſumus occaſione S. Ambroſij præferentis martyrium Dionyſij, qui exul finem viuendi fecit, Euſebio, qui in ſuam Eccleſiam redijt poſtliminio. Quod autem ad lucubrationes eius ſpectat: cum Græcarum æquè ac Latinarum litterarum fuerit callentiſſimus, haud otioſus abſq; ſcriptione vitam exegiſſe creditur, vrgentibus præſertim ad hoc eum quotidie aduerſariis: verum de illis nulla eſt memoria, niſi de tranſlatione in Latinum facta cõmentarij Euſebij Palæſtini ſuper Pſalmos, quæ & excidit. Cæterũ ſic ipſe hæretici hominis cõmentarium Latinitate donauit, vt tamen (quod idem S. Hieronymus [a] teſtatur) quæ ad hæreſim pertinerent, omitteret; quæ vero pia ſanctaq; eſſe viderentur, acceperit. Sed dolemus nobiliſſimi ingenij nihil aliud ſupereſſe, niſi Epiſtolã illam ad ſuos è carcere Scythopoli datam, quam ſuo loco ſuperius recitauimus. Porro eius memoria tam in Occidentali, quam in Orientali Eccleſia vbiq; ſemper clara refulſit, quæ Kalendis Auguſti anniuerſaria celebritate recurrit.

a Hier. ep. 75. aduerſ. Vigilant.

CXX. MIRACVLA FIERI SOLITA IN ECCLESIA S. EVSEBII.

Quanta autem miraculorum effulſerit poſt obitum gloria, adeo vt oleo lampadum in Eccleſia ipſius ex more ardentium dæmones ab energumenis pellerentur, Gregorius Turonenſis certam fidem reddit, dum hæc de eo in libro illo de Gloria Confeſſorum deſcribit [b]: *Euſebius Vercellenſis Epiſcopus magnum huic Hilario adiutorium contra hæreſes fuit, qui viuere ſe poſt tumulos, præſentibus virtutibus manifeſtat. Nam in die natalis ſui cum multi infirmi ſaluentur, energumeni tamen rotatu valido per totam Eccleſiam debacchantes, & nimio confitentes ſe torqueri cruciatu, eleuati in aera lychnos, qui ad officium luminis ſuccenduntur, manu verberantes effringunt: de quorum perfuſi liquore, illico diſcedente dæmone, perſonæ purgantur: ſcitq; tunc populus tot infirmos eſſe mundatos, quot viderit lychnos effractos. Sed & omnia, quæ ſub ditione baſilicæ eius habentur, ita pia protectione conſeruat, ne exinde quicquam auferatur ab aliquo. Nam videres inter hoſtes iniquos greges pecorum, iumentorumq; & ouium, nec penitus à quoquam attingi, cum vox ſonuerit, Confeſſoris hæc ſunt Euſebij. Huius ſancti reliquias mater mea in oratorio domus ſuæ locauit. Factum eſt aũt quadam die per hyemem, dum collocutione hilaris pro longitudine noctis diutius ante focum, qui multa lignorũ ſtrue compoſitus fuerat, reſideret: familia iam dormitante, ſurrexit, & ſe lectulo haud procul ab ipſo igne locauit. Dormientibus autem cunctis, ſcintillæ flammarum ad trabes vſque conſcendunt, de quibus apprehenſa vna earum valide cœpit flammas ſpargere: ſed credo virtute ſancti illius, cuius reliquiæ propinquæ erant, flamma contra naturam deſurſum incuruata retorquetur, nec ad tectum, vt mos eſt, extenditur, ſed deorſum fluit, vt putares non flammam, ſed vellera lanæ de trabe pendere: nec exurebat trabem, niſi tantum ardens per ipſam vagabatur: donec expergefacta materfamilias, vocatis ſeruientibus, aqua ſuperpoſita, reſtinxit incendium, quo facile omnis domus, cunctis dormientibus, exuri potuiſſet, ſi virtus beati defuiſſet,* hæc Gregorius, atque de Euſebio hactenus.

b Greg. Turo. de Gloria Confeſ. cap. 3.

CXXI. OBITVS LVCIFERI EPISCOPI CALARITANI.

Eodem quoq; anno, quo Euſebij obitus à S. Hieronymo in Chronico ponitur, æquè & eius gentilis licet cõmunicatione diuiſi, recenſetur interitus Luciferi Epiſcopi Calaritani in Sardinia, de cuius obitu ſuperius egimus, cum eius in ſchiſma lapſum ſuo loco mœrentes deplorauimus. De quo tamen cum dicat S. Hieronymus: *Lucifer Epiſcopus Calaritanus moritur, qui cum Gregorio Epiſcopo Hiſpaniarum & Philone Libyæ nunquam Arianæ ſe miſcuit prauitati.* non ſic quidem hæc accipiẽda quis putet, vt hi duntaxat ex omnibus Epiſcopis immunes fuerint ab Ariana hæreſi; nam in Occidente vix aliquem Epiſcopum, præter Auxentium & paucos illos damnatos in Concilio Aquileiæ, fuerit facile reperire, qui eiuſmodi fuerit ſectator impietatis: ſed ita dictum, quod ijdem nominati Epiſcopi abſtinuerint à communicatione Epiſcoporum illorum, qui cum Arianis quantumlibet pœnitentibus communicarant; hoc enim ſenſu accipienda eſſe S. Hieronymi verba, quæ ſuperius de Lucifero dicta ſunt, manifeſte declarant.

ADVERSVS IOANNEM ARCAM, QVI LVCIFERVM CALARITANŨ EPISCOPŨ SCHISMATICVM SANCTORVM NVMERO ADSCRIBIT.

Quod autem ſecundum Apoſtolum, ſapientibus & inſipientibus debitor ſum: hic, vbi agitur de Luciferi obitu, quod contemnens omiſeram, addere, impulſus ab amicis, nõ prætermittam aduerſus delira prorſus ſcripta cuiuſdam Ioannis Arcæ natione Sardi, qui dum de Sanctis Sardiniæ inſulæ volumen edidit, in tertio eius libro, vbi agit de Lucifero Calaritano, cum nouo miraculo ex ſchiſmatico conflat in Sanctum, ſed in conflatorio mendaciorum conflator ipſe apertiſſimus falſitatũ. Nam in primis cum hæc ait: *Calaritana Eccleſia, in qua mortuus & ſepultus ſuum tam ſanctum venerata Præſulem, natalem eius celebrauit ſanctiſſime, erecto ſub eius nomine prope Calarim templo, in quo ſancti martyres iacent Ceſellus & Camerinus. Sic enim habet de martyribus iſtis vetuſtiſſimus codex.* hæc dum dicit ipſe, quem citat antiquum codicem, vbi locorum eſſet, ſignificare debuiſſet, ſed voluit eiuſmodi verborum inuolucro mendacia, quæ texuit, operire. Sed nolens idem ipſe illa detexit, vbi in fine eius opuſculi, cum recitat Kalendariũ

Sanctorum Sardiniæ Inſulæ, ab omnibus hactenus receptum & cuſtoditũ, in quo per ſingulos menſes certis diebus Sancti, qui ibi colũtur, poſiti annotantur: cum in nullo totius anni curriculi die viderit legi Luciferum, ad calcem iſta ipſe addidit temere admodum: *Sanctus Lucifer. Quo menſe tamen, neſcimus.* hæc audax homo, addere præſumens Sanctum Kalendario, quod nec eius loci Archiepiſcopo facere licuiſſet, Sede Apoſtolica inconſulta. Sed attende, quomodo mendacia dum tegit, detegit: Qui nuper dixerat, ac mentitus fuerat, Calaritanam Eccleſiam veneratam eſſe Luciferum, natalemque eius ſanctiſſimè celebraſſe: quomodo non ſolum quo die celebrãdus fuerit eius Natalis, ſed nec quo menſe, notum eſſe, negauit? Sed & ſi verum eſſet, quod nunquam probare poterit, celebratum ibi natalem Luciferi ſtatim poſt obitum eius, & tunc certa ſciretur dies, ſed intermiſſa fuerit obliuione deleta: tunc ipſum rogo, dicat, quæ potuit cauſa interceſſiſſe intermiſſionis huiuſmodi ſpecialis in Lucifero, cum de nullo alio Sanctorum illorũ, qui in eadem coluntur Inſula, id factum appareat? niſi quod ſi quando ibi eius ſolenni cultu dies natalis fuerit celebrata, eadẽ iure vetita penitus exoleuerit, vt etiam ab omnium memoria omnino receſſerit. Verum nec celebratam aliquando, vel ſemel ſaltem quis poterit demõſtrare, quod ipſe aſſeruit mentiẽdo. Sed & turpius mentitus conuincitur, cum ait, eiuſdem Luciferi nomine erectum fuiſſe templum, ipſi tribuens, quod in Martyrum memoriam longe ante Luciferum fuerat ædificatum. Abſq; memoria autem, ſine Eccleſia, inquam, illic peculiares loci Martyres cultos eſſe, quis dixerit? Porro ab ipſis Gentilibus ſuis Romæ degentibus, quos de his rogaui, mendax idem conclamatur auctor atq; veſanus, qui iſta finxerit de templo Luciferi, quod nunquam extiterit. Quod vt credamus, inde magis inducimur, dum & in his, quæ ibidem ſcribit de Vercellenſi Eccleſia, reperimus inſigniter eſſe mentitum, ait enim: *Coniuncta Calaritanæ Vercellenſis Eccleſia diuinas laudes in hymnis Euſebij perſequens, auxilium à Lucifero implorare conſueuit & opem.* At aduerſus iſta adeo falſa reclamat & exclamat eadem ipſa Vercellenſis Eccleſia, querens ſe pati calumniam. Nam qui & hodie in Vrbe eſt ipſius Eccleſiæ Epiſcopus Ioann. Stephanus Ferrerius, vir præſtanti fide atq; doctrina, qui res S. Euſebij, & aliorum eiuſdem Eccleſiæ Epiſcoporum dignè cõſcripſit, his auditis, exhorruit, mendaciumq; pudentiſſimum id eſſe teſtatus, & deteſtatus, aſſeruit nullam mentionem prorſus in Vercellenſi Eccleſia de Lucifero, niſi hiſtoricè fieri, in precibus nullo modo eius opem & auxilium implorari. Exploſis igitur falſis ab auctore prolatis, exſufflemus iam inania ad ſuam vanam ſententiam probandam adducta. Nititur auctoritate Petri de Natalibus, qui Luciferum in ſuo Sanctorum catalogo ſcripſerit, ſed non eius eſt facultatis, nõ ſanctos ſua ſcriptione reddere ſanctos, quem in Notis redarguimus, etiam hæreticos in illo ſuo catalogo miſcuiſſe cum Sanctis. Nec ſunt maioris auctoritatis quos citat dixiſſe, Luciferum defunctũ eſſe Catholicum cum alioqui reſpectũ ijdem habuiſſe potuerint ad ſucceſſores Luciferianos, qui ex ſchiſmate tranſierunt in hæreſim, à qua Lucifer abhorruiſſe ſciatur. Somniat vero cum cæteris, qui dixere, Luciferianos non à Lucifero Calaritano eſſe denominatos, ſed à cõficto quodam Lucifero Smyrnenſi Epiſcopo, antiquioribus penitus refragantibus, Hieronymo, Auguſtino, Ambroſio, Ruffino, Socrate, & etiam Marcellino eiuſdem ſcholæ profeſſoribus, eiuſdem ſeculi ſcriptoribus, & aliis innumeris hos ſecutis. Delirat magis, cum ait, Luciferum errorem ſuum depoſuiſſe in Synodo Alexandrina, quem conſtat ad illud vſque tempus nunquam erraſſe, poſtea vero ſchiſmate deuiare cœpiſſe. Sed & fruſtra in ſubſidium ſanctum Hieronymum nominat, quod aliquando Luciferum beatum dixerit: nam ad illa priora Luciferi tempora ipſe reſpectum habuit, cum ille omni gloriæ titulo dignus eſſet; quẽ idem paulo poſt, ab Eccleſia ſciſſum ſchiſmate docet, dolens viri tanti naufragium. Quem vtinam oſtendi poſſet non erraſſe, vel de errore palinodiam recantaſſe. Quam mihi iucundum & optatum foret, offuſam caligine ſtellam iterum ſuo nitore fulgentem in Regno cœlorum (quod eſt Eccleſia) cernere; & quod cecidit potius, quam occidit Luciferaſtrum iterum poſt mille ducẽtos atq; triginta annos nouum inferens orbi Catholico diem conſpicere. Sed Dei, non hominis arbitrio cælum hoc vertitur, *cuius eſt* (quod ait Sanctus Iob [a]) *ſtellas claudere quaſi ſub ſignaculo: ipſeq; clauis David, qui claudit, & nemo aperit.* Quod autem ad eiuſdem Luciferi conſortes ſchiſmatis pertinet, præcipuè vero quod ſpectat ad Gregorium, quem Hiſpaniarum Epiſcopum nominat: hunc fuiſſe Epiſcopum Eliberi, quæ de eo extant ſcripta in libello Marcellini atq; Fauſtini ſchiſmaticorum ſignificãt: ſiquidem hic olim pariter ibi dicitur eſſe execratus, quos & Lucifer deteſtabatur Epiſcopos: qua ratione à Catholicæ cõmunionis Epiſcopis vna cum aliis nonnihil exagitatus eſt: quam ob cauſam pro eo ſupplicatum fuit Theodoſio Imperatori: qui cum de ipſo Gregorio, tum de aliis ad Cynegium in hæc verba reſcripſiſſe reperitur [b]:

a Iob 9.

GREGORIVS ELIBERINVS EPISCOPVS CONSORS SCHISMATIS.

b Extant in libello Marcellini.

CXXII. QVID THEODOSIVS IMP. PRO GREGORIO ET COLLEGIS.

Etſi nulla humana, & infra: *Cynegi cariſſime & pater amantiſſime, ſublimitas tua præceptum noſtræ ſerenitatis, quo Catholicam fidem omni fauore veneramur, & ſine qua ſalui eſſe non poſſumus, ita iubeat cuſtodiri, vt Gregorium & Heracleidam* (erat hic Epiſcopus Oxyrinchi in Ægypto) *ſacræ legis Antiſtites, cæteroſq; conſimiles Sacerdotes, qui ſe pari lis obſeruantia dederunt, ab impiorum hominum atque hæreticorum tueatur ac defendat iniuriis: ſciantq; cuncti ita ſedere animis noſtris, vt cultores omnipotentis Dei, non alios niſi Catholicos eſſe credamus.* hæc Theodoſius de Gregorio atque ſociis, quod pro iiſdem querelæ ſchiſmaticorum fuiſſent, ab hæreticis male habitos eſſe: illos nimirũ ſugillantium, qui ex Ariana hæreſi ad Eccleſiam rediiſſent. Nam eodem libello explicuerunt; hos ab Arianis Epiſcopis in Eccleſiam receptis multa paſſos eam ob cauſam; quod nollent illis cõmunione miſceri. Mentio quoque in eodem libello de Vincentio quodam Hiſpano presbytero habetur, qui etiam eo quod communicare cum huiuſcemodi Arianis recuſaſſet, à Lucioſo & Hygino Epiſcopis grauiſſima paſſus fuerat: cum (vt eodem libello teſtantur) ijdem cum fuſtibus in Eccleſiam irruẽtes, vbi plebs illi commiſſa conuenerat, nonnullos illic occiderunt: ex quibus quidam licet decurionatus honore inſigniti, nihilominus in carcerẽ detruſi fuerint, vnuſq; ex iiſdem peremptus. Rurſum vero de iiſdem addiderunt eo libello, eoſdem, cum idem Vincentius cum ſuis in agro ſynaxes haberet, in eos irruẽtes, adeo deturbaſſe, vt altare ſublatum contemptus gratia ſub pedibus poſuerint idolorum.

CXXIII. QVÆ PASSI SINT SCHISMATICI.

Habet libellus & illud, Aurelium quendam Epiſcopum, ex eo quod cum dicto Gregorio communicaſſet, Romæ pœnas dediſſe: ſed & de Macario presbytero illud additur, eum cum eiuſdem eſſet cum Gregorio communionis, Romam quoque vocatum fuiſſe ſupplicium; atq; à Damaſi Papæ communione abhorrentem, ab Vrbis Præfecto fuiſſe exilij ſententia condemnatum; atq; à militibus acceptum, cum perductus fuiſſet ad Oſtia Tiberina, illic animam exhalaſſe. Meminit & de aliis Luciferianæ communicationis hominibus Romæ male mulctatis à militibus, &, vt mentitur, Damaſo impellente: Ita plane ſchiſmatici illi apud Theodoſium agentes, Imperatoris inuidiam in Romanũ Pontificem concitare ſtuduerunt; ſibi vero inde gratiam conciliantes, quaſi eſſent fidei Catholicæ acerrimi defenſores: quos ſcimus (vt ſuperius eſt manifeſtiſſimè demonſtratum) in ſanctiſſimos probatoſque Catholicæ religionis Epiſcopos plurimas eaſdemq; ingentes coaceruaſſe calumnias. Sæpe enim Romæ (vt vidimus) eiuſmodi ſchiſmatici ab Vrbana præfectura pulſi atque repulſi, inque diuerſa loca in exilium acti; cum omni deſtituerentur auxilio, ex calumniis in diuerſos confarcinatis ſibi patrocinium quæſiuere.

CXXIV. GREGORIVS ELIBERINVS GLORIATVR DE FIDE SINCERE SERVATA.

Cæterum quod ad Gregoriũ ſpectat, qui ex Theodoſij reſcripto liber dimiſſus eſt: ipſemet in commentario illo, quem de Fide ſcriptum ad Gallam Placidiã dedit, de incorrupta fide ſeruata, nec vnquã communione ſe pollutũ hæreti-

hæreticorum magnopere gloriatur, cum ait a: *Piam confeſſionem in nobis ex Dei gratia præſtitam cupimus vſque ad mortem auxilio eius, qui præſtitit, vindicare ſine labe communionis hæreticorum atque præuaricatorum: quia, & Deo teſte, metuimus eorum damnationis participes inueniri. Viderit ſi quis putat ſe de eorum ſocietate reum non poſſe fieri, habens conſcientiæ propriæ fiduciam, quia fidem integram vindicat ita, vt numquam eius fides præuaricator extiterit. Tamen ego in cauſa Dei cautius timere compellor: ſiquidem & de ipſis cautum legimus* b: *Hæreticum hominem poſt vnam correctionem deuita, ſciens quoniam peruerſus eſt huiuſmodi, & peccat & eſt à ſemetipſo damnatus. Sed & de pœna præuaricatorum legimus, dicente Iſaia* c: *Et veniet omnis caro in conſpectu meo adorare in Hieruſalem, dicit Dominus Deus, & procedent ſancti, & videbunt membra hominum, qui præuaricati ſunt in me: Vermis eorũ non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt in viſione omni carni. Sed & Apoſtolus ait* d: *Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quin & alibi idem Apoſtolus poſt deſcriptionem malorum: Non ſolum, inquit* e, *qui faciunt ea, ſed etiam qui conſentiunt facientibus ea: & multa alia teſtimonia diuina, quibus ſupradictorum conſortium prohibetur. Sed ego hæc ipſa licet breuiter intimaui, ne nos de vana ſuperſtitione credat aliquis nolle cõmunicare cum talibus, quos perſpicit per diuinam ſententiã reprobari.* iſta Gregorius Eliberinus pro ſua defenſione, cauſam reddens, cur noluit cum Arianis cõmunicare, qui ad Eccleſiam reuerſi eſſent: tiam de aliis in hæreſi permanentibus nemo Catholicorum ab eo vnquam potuit diſſenſiſſe. Hæc igitur cum ex Marcellino atq; Fauſtino collega, tum etiam eiuſdem ipſius Gregorij ſcriptis deprompſiſſe voluimus, vt locus citatus S. Hieronymi in Chronico, quo ait, tum Luciferum, tum Gregorium & Philonem nunquam communicaſſe cum Arianis, cunctis elucidatus atq; perſpicuus redderetur.

a Greg. de fide ad finem.
b Tit 3.
c Iſai. 66.
d 2. Cor. 6.
e Rom. 1.

CXXV. Porro Gregorius creditur poſtea ſaniori menti redditus, duramq; auſteritatem illam flexiſſe in Catholicæ obſeruantiæ rectitudinem: nam Orthodoxorũ nonnullorum præconijs celebratus habetur: niſi hæc quis dixerit eos turpiter ignoraſſe; quod affirmare nunquã auderem. Quæ autem ſpectant ad eius res geſtas cum Oſio, quas ex eorundem ſchiſmaticorũ libello recitat Iſidorus: cuiuſnam fidei fine, ſuperius eſt demonſtratum. Sed & quod de eodem Iſidorus ait in Oſio, Gregorium fuiſſe ex numero vindicantium fidem integram; ex verbis S. Hieronymi petenda eſt verborum horum interpretatio; nimirum ſignificatum, eum aliquando fuiſſe eiuſdem cum Lucifero ſententiæ.

CXXVI. Poſt Luciferi exitum, qui ante illi inhæſerant, pertinacius in ſententia perſtitere, vt affirmarẽt non communicandũ cum illis, qui Arianos Epiſcopos vel inferioris ordinis clericos ad Eccleſiam redeuntes, cum honoribus & ordinibus, quibus antea miniſtraſſent, in communionem recepiſſent: quam quidem quæſtionem parui momenti fuiſſe ait S. Hieronymus f, dum verbis & non rebus à nobis ijdem diſſentiret, nec dignam quidem, vt ab Eccleſia ea de cauſa ſe diuiderent. Erat aũt horum numerus ſane exiguus, qui ſe in Hiſpaniam receperunt: ibiq; vt ſolos ſanctos & puros à reliquis omnibus Orthodoxis diuiſos cõſediſſe, idem S. Hieronymus docet, his verbis g per ironiam illis exprobrans, qui ſe ſolos mundos prędicabant: *En ſibi Britannias, Gallias, Orientem, Indorũ populos, barbaras nationes, & totum ſimul mundum poſſidet Satanas, quomodo in angulum vniuerſæ terræ Crucis trophæa collocata ſunt? Nimirum aduerſarius potens conceſſit Chriſto Hiberiam & Celtiberos; luridos homines, inopemq; prouinciam dedignatus eſt poſſidere.* quaſi hi ſoli à Chriſto in hæreditatem fuerint vindicati, qui & veritatis vindices dici volebant. Hos quidem, quod refugerent Catholicorũ communionem, nonnihil vexatos eſſe à vicinis Epiſcopis, libellus Theodoſio datus (vt ſuperius dictum eſt) indicat.

f Hier. adu. Lucif.
LVCIFERIANI IN ANGVLO HISPANIARVM COLLECTI.
g Hier. aduer. Lucif.

CXXVII. Porro hos vt ſchiſmaticos nõ ſolum vicini cauebant Epiſcopi, ſed alij oẽs Catholici: cuius rei experimentum præſtitit Satyrus S. Ambroſij h Mediolanenſis Epiſcopi frater, cum ex Africa in Italiam nauigans, ad horum ora maris tempeſtate delatus, baptiſmi cupidus exhorruit ab ipſorum Epiſcopo baptizari; quod & ſuperius, dum de eius in Italiam ex Oriente reditu egimus, verbis eiuſdem Ambroſij enarrauimus, deq; eiuſdem Luciferi obitu egimus, & cuius æſtimationis apud poſteros fuerit, pariter cum luctu ob lapſum eius ingeſſimus: vt non ſint iterum hic repetenda, vbi de Luciferianis quæ reliqua ſunt, tantummodo ſermo eſt. Sed & hi ipſi, licet turbas plurimas in Eccleſiam concitauerint, & apud Imperatores aduerſus Catholicos obſtrepuerint: tamen quod poſt Theodoſium Auguſtum de Luciferianis nulla ſit mentio, eos hoc ipſo, quo oborti ſunt ſæculo, extinctos eſſe putamus.

LVCIFERIANI REIECTI AB OMNIBVS CITO EXTINCTI.
h Ambr. orat. in fun. fratr.

CXXVIII. Eodem anno Valentinianus Imperator de Scenicis pœnitentib. & Chriſtianos fieri cupientib. ita reſcripſit i: *Scenici & Scenicæ, qui in vltimo vitæ, neceſſitate cogente interitus imminentis, ad Dei ſummi Sacramenta properarunt, ſi fortaſſe euaſerint, nulla poſthac in theatralis ſpectaculi conuentione reuocentur. Ante omnia tamen diligenti obſeruari ac tueri ſanctione iubemus, vt vere & in extremo periculo conſtituti id pro ſalute poſcentes (ſi tamen Antiſtites probant) beneficij conſequantur. Quod vt fideliter fiat, ſtatim eorum ad Iudices, ſi in præſenti ſunt, vel curatores vrbium ſingularum, deſiderium perferatur: Quo inſpectoribus miſſis, ſedula exploratione quæratur, an indulgeri his neceſſitas poſcat extrema ſuffragia. Dat. III. Id. Febr. Treuer. Gratiano A. II. & Probo Coſſ.* Erãt Scenici & Scenicæ ſerui publici ad lætitiã publicam theatricis ſpectaculis mancipati. Quod autem legibus Eccleſiaſticis vetitum erat Chriſtianos theatrales eſſe: ac proinde q eiuſmodi eſſent, ſimulac per baptiſmũ Chriſtiani efficerentur, ſcenicũ munus exercere amplius non valerent: vetuit Imperator, haud quidem pie, eiuſmodi homines non niſi in mortis articulo baptizari. Vides, quam perperam & inconſulte Principes, ea, quæ ſunt Eccleſiaſtici muneris, tractare conſueuerint.

i L. 1. de Scen. C. Theo.
QVID DE SCENICIS CONVERSIS IN FINE VITÆ.

CXXIX. Sed his haud iuſtiora idem Valentinianus ſanxit, cum licentiam Gentilibus dedit aruſpicinam exercendi, dummodo id facerent abſq; magia, ita ad Senatum ignominioſe reſcribens k de impertita colendi deos patrios facultate.

Aruſpicinam ego nullum cum maleficiorum cauſis habere conſortium iudico, neque ipſam aut aliquam præterea conceſſam à maioribus religionem genus eſſe arbitror criminis: teſtes ſunt leges à me in exordio Imperij mei datæ, quibus vnicuiq; quod animo imbibiſſet, colendi libera facultas tributa eſt. Nec aruſpicinam reprehendimus, ſed nocenter exerceri vetamus. Dat. IV. Kal. Iunij. Treuer. Gratiano A. II. & Probo Coſſ. ex his quidem & aliis ab eodem Imperatore Gentilibus conceſſis indulgentiis factũ eſt, vt ab iiſdem ipſe fautor eorum ſuperſtitionis ſit habitus: nam Symmachus in relatione ad eius filium Valentinianum iuniorem miſſa ſic habet in fine: *Eum religionum ſtatum petimus, qui diuo parenti culminis veſtri ſeruauit Imperiũ, qui fortunato Principi legitimos ſufficit heredes. Spectat ſenior ille diuus ex arce ſiderũ lachrymas Sacerdotum, & ſe culpatum putat, more violato, quem libenter ipſe ſeruabat.* hæc Symmachus pro Gentilicia ſuperſtitione cauſam agens.

ARVSPICINA CONCESSA GENTILIBVS.
k L. 9. de maleſ. & math. C. Theod.

CXXX. Permiſit & iſte, ſicut alias, aram Victoriæ in Capitolio ſtare, illicq; Senatores Gentiles ſacra facere: licet eum S. Ambroſius, quod tantũ nefas ignorauerit, excuſet, cum ait l: *Quid reſpondebis etiam patri? qui te maiori dolore conueniet, dicens: De me fili, peſſime iudicaſti, qui putaſti, quod ego Gentilibus conniuentiam præſtitiſſem. Nemo ad me detulit, aram eſſe in illa Romana curia: nunquam tantum nefas credidi, quod in communi illo Chriſtianorum Gentiliumq; concilio ſacrificarent Gentilibus, hoc eſt, inſultarent Gentiles præſentibus Chriſtianis, & inuiti Chriſtiani intereſſe ſacrificiis cogerentur. Multa & diuerſa crimina, me imperante, commiſſa ſunt: vltus ſum quæcunq; ſunt deprehenſa. Si quis tunc latuit, debet ergo dicere me probaſſe, quod ad me nemo detulerat? De me peſſime iudicaſti ſi mihi ſuperſtitio aliena, non fides mea ſeruauit Imperium.* hæc Ambroſius, & puto quidem rhetoricè potius ad deliniendum Valentiniani iunioris Imperatoris animum, atq; reuocandum, ne paterno exemplo permitteret Gentilibus aram Victoriæ: quam publico loco expoſitam, Orbi ob frequentiam accedentium notam, Imperatorem duntaxat ignoraſſe, haud fidem inuenit. Sed & hoc eodem anno eiuſdem Valentiniani reſcriptum legitur pro Sacerdotibus Gentilicij ritus, quibus priuilegium indulſit, honoremque Exco-

VALENTINIANVS PERMISIT ARAM VICTORIÆ.
l Ambroſ. epiſt. 30.

mitibus

mitibus exhiberi ſolitum iiſdem impertijt, prout eius reſcriptum ſub huius anni Conſulibus ad Viuentium Præfectum Prætorio datum docet: ſic enim ſe habet *a*:

a l. 75. de Decurion. C. Theod.

CXXXI. FAVIT VALENTINIANVS SACERDOTIBVS GENTILIVM.

Qui ad Sacerdotium prouinciæ & principalis honorem gradatim & per ordinem muneribus expeditis, non gratia emendicatisq; ſuffragiis, & labore peruenerint, probatis actibus, ſi conſona eſt ciuium fama, & publicè ab vniuerſo ordine comprobantur, habeantur immunes, otio fruituri, quod continui laboris teſtimonio promerentur: liberumq; ſit corpus eorum ab his iniuriis, quas honoratos non decet ſuſtinere: Honorem etiam eis Excomitibus addi cenſemus, quem iis conſ. qui ſolent, qui fidem diligentiamq; ſuam in adminiſtrandis rebus publicis approbarint. Dat. IV. Kalend. Iulij Treuer. Gratiano II. & Probo Coſſ. & ne quis putet de Sacerdotibus hic agi Chriſtianæ religionis, legat eiuſdem Imperatoris reſcriptum datum item Treueris ſequenti anno ad Probum Vicarium *b*. Sic igitur videas Symmachum, qui Gentiliciæ ſuperſtitionis maiorem gerebat Pontificatũ, iure appellaſſe Valentinianum ſeniorem ritus veteris conſeruatorem: vtpote quod (vt dictum eſt ſuperius, diceturq; alibi pluribus) ipſe Imp. Valentinianus ſiuerit Gentiles pro arbitrio deos colere. Vnde quidem errare eum facile continget, qui legens Prudentij carmen aduerſus Symmachum in fine viderit commendari fidem anteceſſoris Imperatoris, quod vetuerit ſacrificia, cum ait *c*:

b l. 77. de Decur. C. Theod.

c Pruden. l. 1. contr. Symmach.

Ille Vrbem vetuit taurorum ſanguine tingi, putans ad Valentinianum iuniorem eſſe ſermonem illum, quem conſtat dictum eſſe ad Honorium Imperatorem de Theodoſio patre, cuius tempore (vt ſuo loco dicetur) Prudentius aduerſus Symmachum ſcripſit.

IESV CHRISTI
Annus 372.

DAMASI PAP. Annus 6. VALENTINIANI VALENTIS IMPP. 9.

I. QVALES CONSVLES MODESTVS ET ARINTHEVS.

CHRISTI annus trecenteſimus ſeptuageſimus ſecundus ingreditur vna cum Conſulatu Modeſti atq; Arinthei: amboq; Conſules ex Valentis familia, iidemq; fama notiſſimi, ſed diuerſi inter ſe ſtudijs fuere: nam horum alter Arianus, ad inſequendos Orthodoxos (vt vidimus) Valenti vſui erat; alter vero, nempe Arintheus, pius & de Eccleſia Catholica benemeritus. At qualis hic fuerit, dicamus aliqua, & in primis quæ de eius obitu ex literis *d* S. Baſilij datis ad ipſius coniugem conſolatoriis prodantur, vt cum ait: *Me vero præcipua quadã triſtitia repleuit, recogitantẽ, quo me vir ille ſit honore proſecutus, tum quæ ſit Eccleſiis communiter adempta gubernatio*. nimirum quod Arianis quibuſdam pulſis, his Catholicos ſubrogauit. ac de eodẽ rurſus inferius. *Erat quidem ille honeſtus, magnus, celebris, & animi virtutem robore corporis adæquabat, quod & ipſe fateor, & vtroq; nomine excellebat: attamen homo erat & mortuus eſt ſicut Adam ſicut Abel ſicut Noe ſicut Abraham ſicut Moyſes, & ſi quem alium eiuſdẽ naturæ conſortem nominaueris*. hæc Baſilius. Præualidus quidem dux erat, de quo plura Ammianus *e*, & inter alia quod exercitu cohibuiſſet Perſas inuadentes Armenos: nam hæc de eo: *Hac clade late diffuſa, Armenia omnis periſſet, ni propugnatoris Arinthei aduentu territi Perſæ eam incurſare denuo diſtuliſſent*.

d Baſil. ep. 5 in addit.

e Ammian. li. 27. in fi.

II.

f Baſil. ead. epiſt.

Per eius vxorem hunc redditum Chriſtianum, inque vitæ fine baptizatum eſſe, idem Baſilius tradit, cum ait *f*: *Deceſſit moriens ſplendide, nec ſenectute decrepitus, nec vlliqua parte celebritatis ſuæ diminutionem paſſus, ſed magnus adhuc in præſenti hac vita, & magnus in futura, nec ex præſenti ſplendore damni quicquam in futura ac ſperata gloria expertus; propterea quod in ipſo vitæ exitu cunctam maculam lauacro regenerationis accepto purgauit, cuius rei cum illi conciliatrix & operatrix fueris, maximam ex ea conſolationem cape. &cæt.* hæc quidem de Arintheo hoc anno Conſule, Catholicæ Eccleſiæ defenſore.

III. TERENTII DVCIS SPECTATA PIETAS.

g Ammian. lib. 27.

Quo quidem tempore, magna Dei diſpenſatione, huic ſicut pietate non impar, ita & munere haud inferior Terentius extitit, cui (vt idem Ammianus *g* eſt auctor) duodecim parebant legiones; qui Sancto Baſilio æquẽ familiariſſimè vſus eſt, vt ex ipſius litteris ad eum datis, de negotiis Eccleſiaſticis cõſtat. Horum Baſilius vallatus præſidio, inuitis non Arianis cæteris tantum, ſed ipſo quoq; Valente Imperatore, nõ ſolum in ſua Eccleſia tutus agebat, ſed & aliis etiam longe poſitis ſuppetias prompte ferebat. At hic opportune egregium facinus eiuſdem ducis maxime pij ex Theodoreto narrare, pergratum erit: ait *h* enim: *Cum Terentius dux longe præſtantiſſimus, & pietatis inſignibus egregiè exornatus, ab Armenia, erectis victoriæ trophæis, reuertiſſet: Valensq; ei imperaſſet, vti donum aliquid pro labore peteret: ipſeq; donum quod cupiebat, dignum homine pietatis inſtitutis educato Valenti indicaſſet (petebat enim non aurum, non argentum, non agros, non domum, ſed vt vna Eccleſia illis, qui pro doctrina Apoſtolica ſe in diſcrimen obtuliſſent, concederetur) Valens accepto libello ſupplici, & cognitis rebus, quæ in eo continebantur, admodũ ſtomachatus, illum dilacerauit, iuſſitq; vt alias res peteret. Terentius vero collectis laceris libelli particulis: Accepi, inquit, iam abs te, ô Imperator donum, habeoq; neque aliud petã. Nam quid ego animo inſtituerim, iudicet ille, qui huius vniuerſitatis iudex eſt.* hæc Theodoretus. De Epiſtola autem ad hunc ipſum Terentium à Baſilio ſcripta ſuo loco agemus: nunc vero de tertia eiuſdem Baſilij ad Damaſum Papam & omnes Occidentales Epiſcopos Epiſtola miſſa dicendum.

h Theod. li. 4. c. 28.

IV. TERTIA LEGATIO BASILII AD OCCIDENTALES.

Meminiſſe debemus, anno ſuperiori ad datas ab eodẽ Baſilio & aliis Orthodoxis Orientis Epiſcopis ad Damaſum & cæteros Occidentis Antiſtites, ab eiſdẽ officij plenas literas redditas eſſe. At quoniam ſub Ariano Imperatore Ariani magis magisq; aduerſus Catholicos inſoleſcerent: idem S. Baſilius alios rurſus Legatos in Occidentem mittit; qua quidem legatione quid ab eis ipſe optaret, perfici, datis litteris ſignificauit, quas pro certiori rerum notitia hic deſcribemus. Deeſt illis germana inſcriptio, ſed tantũ, Ad Occidentales, titulus ponitur, cum tamen primo loco eas ad ipſum Damaſum Romanum Pontificem eſſe conſcriptas, quæ ſuperius dicta ſunt atq; dicentur euidentiſſimè doceant. Litteræ autem ſic ſe habent *i*:

i Baſ. ep. 74

V. BASILII EPISTOLA AD OCCIDENTALES.

Tantum cuiq; veſtrũm Dominus Deus noſter, in quem ſperauimus, largiatur gratiæ, vt propoſita ſpe potiamini, quanto ipſi gaudio pectora noſtra repleſtis, cum per litteras, quas nobis per deſideratiſſimos compresbyteros noſtros ſcripſiſtis, tum ex eo, quod calamitatibus noſtris, tanquam viſcera commiſerationis induti condoletis, quemadmodum nobis prædicti fratres indicarunt. Nam etſi vulnera noſtra eodem modo perſeuerant, nonnihil tamen inde releuamur, quod paratos habemus medicos, qui velocem ac maturam poſſunt, ſi detur opportunitas, doloribus noſtris afferre medelam. Quapropter iam denuo vos per dilectos hoſce fratres compellamus & obſecramus, vt, ſi dederit vobis Dominus copiam ac ſecuritatem accedendi, inuiſere nos detrectetis: maximum enim Domini mandatum eſt infirmorum viſitatio. Si vero optimus Deus ac ſapiens vitæ noſtræ moderatur hanc gratiam ad aliud tempus reiecit: ſaltem ſcribite nobis, quæ vos cum ad conſolationem afflictorum, tum ad erectionem confractorum ſcribere decet. Plurimũ enim iam confracta eſt Eccleſia, cuius nomine & nos multum in modum contriſtamur. Non eſt autem quod alicunde opem expectemus, niſi per vos Dominus, à quibus & ſincerè colitur, curationem miſerit. hæc præfatus Baſilius admonet de Euſtathio Sebaſteno doloſe inter Catholicos agente, cuius ipſe Baſilius (vt anno ſuperiori vidimus) ſimulatione deceptus eidem cõmunicationem fuerat impartitus: qua de cauſa in ſuſpicionẽ haud leuem ac reprehenſionem Orientalium Orthodoxorum Epiſcoporum inciderat. Ne igitur aduerſariorum calumniis eadem infamia laboraret apud Romanum Pontificem & alios Occidentis Epiſcopos, prudenter profecto de Euſtathio meminit, eiusq; ſcelera commemorans, eiuſdem criminum accuſatorem, agit, atque ait:

VI.

Improba quidem & impudens Arianorum hæreſis manifeſte ab Eccleſiæ corpore diuulſa proprio immoratur errori, parumque